

**ოვი გაღაილო...
ჯერჯერობით**

6

**როგორი იქნება
პოპულარის
ოვები**

14

**უაილოგო სოვრენი
აპარაბევის სობროლო
გაპოყენების
თაპინსებურებები**

8

**საზღვაო ქვეითების
მცურაპი
ჯაპუნბრანსპორტიორი**

25

**„პარსკვლავური
ოვები“**

41

**რინეთის
საგანგაპო
ოპერაციაების
ღანაყოფები**

30

სარჩევი

კალიგრაფია

4 უცხოური ამბები

ქრწულიანის ზონა

6 ომი გადაიდო... ჯერჯერობით

სადაზვერუო ფრანგები

8 უპილოტო საფრენი აპარატების საბრძოლო გამოყენების თავისებურებები

სამხედრო სიხსლავები

12 სუპერბომბი მზად არის

მსხვერპლის პური

14 მომავლის ომები

საქსსამსახურები

16 მხამები - სპესსამსახურების ფარული იარაღი

საქსსამსახურები

20 მსკოვრობის ისტორია საქართველოში

ქრწულიანი

22 რუსული ტესანტი კოლორში

იარაღი

25 საზღვაო ქვეითების მცურავი ჯავანტრანსპორტიორი

პროფსინონალიზმი

30 ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის საგანგებო ოპერაციების ძალები

პროფსინონალიზმი

32 ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის სამხედრო საზღვაო ფლოტის საგანგებო ოპერაციების ძალები

გამონაწილი მხადართმთავრები

34 ჯარისკაცი, რომელიც ტაღატმა შეიწირა

ოქავის მსოფლიო ისტორია

38 ჯავატერიის როლი შუა საუკუნეებში

ქოსმოსი

41 „ვარსკვლავური ომები“

ფლოტი

47 საქართველოს სანაპიროსთან დაღუპული ხომალდები

ფლოტი

50 კონსტანტინოპოლის დაცემიდან 555 წელი გავიდა

ქრწულიანი

53 არსენატკორდი

„არსენალი“ იარაღის მალაზია

54 „კოზა ნოსტრას“ იტალიელი კარაბინერები „საქართველოში“ უპირისპირდებიან

კალაქმორის სკეჩი

ერაყში საქართველოს ორი ჯარისკაცი – ლეიტენანტი გიორგი მარგველი და კაპრალი ზურაბ გვერტყაძე დაიღუპნენ...

2003 წლიდან ერაყში ეს პირველი საბრძოლო დანაკარგია. აქამდე ღმერთი იფარავდა ჩვენს ბიჭებს, მაგრამ 2 მაისს ტერორისტების დადგულმა ძლიერმა ნაღმმა ის „პაპერი“, რომელშიც ქართული სამხედრო კონტინგენტის წარმომადგენლები იხდნენ, ნაფლეთებდა აქცია...

6 მაისს, გიორგობის ბრწყინვალე დღესასწაულზე, თბილისის აეროპორტში ორი თვითმფრინავი დაჯდა, – ერთიდან ერაყში საბრძოლო დავალების შესრულების დროს დაღუპული ჩვენი ბიჭების ნეშტები გაშლავსვენეს, მეორიდან კი გმირი ქართველი მფრინავის, ჭიჭიკო ბუნდელიანის ნეშტი, რომელიც 1944 წელს პოლონეთის ცაში დაიღუპა...

ირაკლი ალადავილი
გიორგი შორაშოლიანი

ყარაღლაბა!

ხშირია შემთხვევა, როდესაც ჩვენი მკითხველი სხვადასხვა მიზეზის გამო ვერ ასწრებს ჟურნალის ყიდვას პრესის ჯიხურებში. ამიტომ გირჩევთ, გამოიწეროთ „არსენალი“ და მიიღოთ შინ, ყოველი თვის დასაწყისში.
ტელ: 42-43-40; 38-26-73

რედაქციის დაუკითხავად მასალების გადაბეჭდვა აკრძალულია

ჟურნალ „არსენალის“ ძველი ნომრების შექცნა შეგიძლიათ რედაქციაში

გახეთ „ვერის პალიტრის“ დამატება ☺

რედაქციის მისამართია: თბილისი, იოსებძის ქ. №49.
ტელ: 38-37-47
email: arsenali@kvisrispalitra.com
ჟურნალი გამოდის თვეში ორჯერ

საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
სამსახური

დიდმა ბრიტანეთმა ახალი საესკადრო ნაღმოსანი გამოსადა

დიდი ბრიტანეთის სამხედრო-საზღვაო ძალებმა შოტლანდიის დასავლეთ სანაპიროსთან ახალი საესკადრო ნაღმოსანი „დერინის“ (პროექტ TYPE 45) გამოცდის მეორე ეტაპი ჩატარეს. გამოცდა სუი კვირას გრემდელდოდა და მოიცავდა ძალური დანადგარისა და რადიოლოკაციური სადგურის მუშაობის, ასევე MK.8 MOD.1 ქვემუხის სროლის გამოცდის. „დერინმა“ 2 წუთში განავითარა 0-დან 27 კვანძამდე (50,5 კმ/სთ), შესარულა გემბანის 14-გრადუსიანი დაზრილობის პირობებში მანევრები და გაჩერდა, როცა ინერციით სულ 840 მეტრი გაიარა. რადარის მუშაობის შესამოწმებლად გამოცდამა ჩართეს რამდენიმე თვითმფრინავი, მათ შორის გამანადგურებელი TYPHOON-ი, რომელიც რადარმა დაუფრენებლად დააფიქსირა. საცეცხლე გამოცდა კი, პროექტის მენარე კომპანიის BAE SYSTEMS-ის წარმომადგენლების თქმით, „გამაოგნებლად წარმატებული“ იყო. ახალმა საესკადრო ნაღმოსანმა გამოცდის პირველი ეტაპი 2007 წლის ზაფხულში გაიარა, მესამე და საბოლოო 2088 წლის

ავგისტოშია დაგეგმილი. „დერინი“ საბრძოლო ფლოტის შეიარაღებაში წლის ბოლოს შევა. საესკადრო ნაღმოსნები TYPE 45-ების დანიშნულებაა სამხედრო-საზღვაო ძალების ოპერატიული შენარების პერსპინალო თავდაცვის სისტემის ორგანიზება. ერთი ნაღმოსანი დაახლოებით 1,3 მლრდ დოლარი ჯდება. ექვსი ნაღმოსნის ასაგებად დიდი ბრიტანეთის თავდაცვის სამინისტრომ 11 მლრდ დოლარი გამოყო. პროექტ TYPE 45-ის ზომადების შეიარაღებაშია საზენიტო კომპლექსები PAAMS გამშევი და ნანადგარით SILVER-ითა და რაკეტა ASTER-15-ებითა და ASTER-30-ებით, ასევე 114-მილიმეტრანი ქვემუხი MK.8 MOD.1 და 30მმ კალიბრის ოთხი ქვემუხი. საესკადრო ნაღმოსნის სრული წყალწვევა 7350 ტონა, სიგრძე – 152,4 მეტრი, მაქსიმალური სიგანე – 21,2 მეტრი. ნაღმოსანს შეუძლია 30 კვანძის (56,1 კმ/სთ) განვითარება. ეკიპაჟი 190 კაცივგან შედგება.

პენტაგონი საღესანტო კატერ-ტრანსფორმერს დაამუშავებს

აშშ-ის თავდაცვის სამინისტრომ კონტრაქტი გააფორმა კომპანიებთან ALION SCIENCE AND TECHNOLOGY-სთან, UMOE MANDAL-სა და TEXTRON MARINE AND LAND-თან საკაპრობალიზიანი საღესანტო ტრანსფორმერ-კატერის T-CRAFT (TRANSFORMABLE CRAFT) დეღალიზიზებული პროექტების შექმნაზე. კონტრაქტების ღირებულება 8,7-დან 10,2 მილიონ დოლარამდე ვარიირებს. პროექტებზე მუშაობა 2010 წლის გაზაფხულზე უნდა დასრულდეს, რის შემდეგაც დაიწვეება საღესლი ნიმუშების აგება. კატერის კორპუსი კომპოზიტური მასალებისგან დამზადდება, ცხვირის ნაწილს კი სხვადასხვა ტიპის ზომადლებთან შესაბინაპირებლად ტრანსფორმირებადი ეგომეტრია ექნება. კატერის გამოყენების კონცეფცია ითვალისწინებს 2500 საზღვაო მილის (4630 კილომეტრი) სიშორეზე უტვირთოდ გადასვლის შესაღებლობას შუალედური უზრუნველყოფის ბაზიდან საზღვაო ბაზამდე (იგულისხმება ზომადლების ვაკუუმი), სხვადასხვა ტიპის ზომადლებიდან ბორბლიანი და მუხლუხიანი ტექნიკის გაღმობვირთვას, მის ტრანსპორტირებას ზვირთცივების ზონაში და ნაპირზე დესანტირებას. კატერის მუშაობა 40 კვანძამდე სინქარის განვითარება (74,8 კილომეტრი საათში), ღია ზღვაში ტექნიკით დატვირთვა, არანაკლებ 6 ტანკის ტრანსპორტირება და სწრაფ ქარში და 18 მეტრი სიმაღლის ტალღების დროს 57 კვანძამდე განვითარება (93,5 კილომეტრი საათში). T-CRAFT უმოკლეს ვაღამი ახდენს სამხელეთი ჯარებისა და საზღვაო ქვეითების ტექნიკის დესანტირებას. კატერ-ტრანსფორმერი აშშ-ის შეიარაღებულ ძალებს საშუალებას მისცემს, აღარ იფოს დამოკიდებული უცხოურ პორტებზე და ნაწილობრივ შეამციროს მიწისზედა ბაზების რიცხვი, რომელთა გახსნა და შესანჯა შეუძლებელია რაიმე მიზეზის ან ძალზე ძვირი ღირებულების გამო.

რეი გაღაიდო... ჯერჯერობით

აფხაზეთის ქრეფლიკაის ზონაში დაქაზულოზის პიკი გავლილია. საგადნიეროდ, შვიარალეზული ქრეფლიკაი არ ბანახლდა, მაგრამ ეს არ იძლევა დაგვიღებანს საუჭეველს, რადგან იქ შვიანილი სიტუაცია ძალიან კვანს დანთის ქასრს, რომელსას ცახსლის ნაქიღებალა აქლია...

საბრძოლო მოქმედებები აფხაზეთის კონფლიქტის ზონაში, ეცყობა, ჯერ არ განახლდება, მაგრამ დაძაბულობა არ შენელდება

უქიდურესად დაძაბულ სიტუაციაში დასავლეთის დიპლომატიური ბერკეტი ამოქმედდა, ვანსაკუთრებით აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტი, რის შემდეგც სამხედრო რიტორიკა ოდნავ შემცირდა, მაგრამ რა მივიღეთ საბოლოოდ?

— თუკი აფხაზეთის კონფლიქტის ზონაში სულ ცოტა ხნის წინ შოლოდ 1997 რუსი ცისფერჩაფუზეტანი იდგა, რუსეიდან დამტკიცით ძალებს გადმოსროლის შემდეგ მათი რიცხვი 2542-მდე გაიზარდა.

თუკი ცისფერჩაფუზეტანების რიცხვის გაზრდაზე უფრო საგანგაშო სხვა გარემოებაა, — „ცისფერჩაფუზეტანების საფარქვეშ“ აფხაზეთში შემოვიდნენ რუსეთის საპაერო-სადესანტო ჯარების საბრძოლო დანაყოფები. გავრცელებული ინფორმაციით, აფხაზეთში 400-ზე მეტი რუსი მედესანტე ჩამოვიდა, რომლებმაც თან ჩამოიტანეს 30 ცალი მედესანტია

საბრძოლო მანქანა БМД-2, 122 მმ-იანი კალიბრის პაუბიციები Д-30 და БУ-23-2 ტიპის საზენიტო დანადგარები.

ამაში შესაშოლოთებელი ის არის, რომ რუსი მედესანტეების ძირითადი საბრძოლო ამოცანა დესანტირება და შტეტევიითი ოპერაციების ჩატარებაა და არა სამშვიდობო მისიის შესრულება.

ამასთან, თუკი რუსი ცისფერჩაფუზეტანები რუსეთის შვიარალეზული ძალების სახმელეთო ჯარებს განეკუთვნებიან, აფხაზეთში ჩამოსული მედესანტეები რუსეთის საპაერო-სადესანტო ჯარებიდან არიან. ეს ჯარების ცალკეული გვარეობაა და სახმელეთო ჯარებს, როგორც ჯარების სახეობას, არ ექვემდებარება.

გამოდის, მოსკომა კვლავ იმემაკა დ ცისფერჩაფუზეტანების გაზრდის მოტეხით კონფლიქტის ზონაში 400-ზე მეტი მედესანტე ჩამოვიყვანა, რომლებიც ტყვეჩელის რაიონში განათავსა.

მათი დროებითი დისლოკაციის აფილები ზემო აფხაზეთის სამხრეთით არის, რაც შემთხვევითი შერჩეული ნამდვილად არ არის.

დღი ხანია სეპარატისტული სოხუმიც იქ მალავს, რომ ადრე თუ გვიან ეცდება ძალით დაიპეროს კოდორის ზეობის ზემო ზონის ქართული სოფლები.

სეპარატისტები უბრალოდ ხელსაყრელ მომენტს ელოდებიან, ისე, რომ აგრესიის წამომწყებად არ დაფიქსირდნენ და პირქით, თბილისი დადანაშაულონ ცეცხლის განახლებაში.

ასეთ შემთხვევაში წინა პლანზე წამოიწეხს ტყვეარჩელის რაიონში შეყვანილი რუსი მედესანტეების ფაქტორი, რომლებმაც შესაძლოა, სამხრეთიდან შეუტონ ზემო აფხაზეთს.

რუსი მედესანტეების ერთ-ერთი მთავარი საბრძოლო დავალება იქნება ზემო აფხაზეთისკენ მიმავალი ახალი გზის გადაჭრა. ამასთან, „სტრელებითა“ და „იგლებით“ შვიარალეზული რუსი მტენიტეები განალავებიან მთის მწვერვალზე იმ საპაერო დერეფნის ჩასაკეტად, რომლის საშუალებითაც ქართული თვითმფრინავები და შეუქოლმფრენები კოდორის ზეობაში გენწვიმის საველე აეროდრომზე სხდებიან.

კონფლიქტის ზონაში რუსი მედესანტეების შეყვანის გამო შემოთება გამოიქვა გაეროს სამხედრო დაკვირვებულობა

რუსი მედესანტეების სამხედრო კოლონა ხეობაში გადაადგილებისას

მისამ – UNOMIG-მაც, მაგრამ ეს ჯერ-ჯერობით მხოლოდ სიტყვებად რჩება, რაგან მედესანტეები კვლავ ტყვარჩელის რაიონში რჩებიან. სავარაუდოდ, ისინი დაწყებენ სადაზვერვო გასვლებს ზემო აფხაზეთის მიმართულებით და მისკენ მძაფრ გზაზე, რათა კარგად გაიციონ მძაფრი შესაძლო ბრძოლების ადგილები. ასეთ დროს კარგი იქნებოდა, თბილისის მუდმივად ჰქონოდა წინასწარი სადაზვერვო ინფორმაცია, თუ რას საქმიანობენ რუსი მედესანტეები ზემო აფხაზეთის ახლოს. ინფორმაციის მოსაპოვებლად კი შეიძლება უპილოტო სადაზვერვო თვითმფრინავების ინტენსიური გამოყენება. უპილოტო საფრენი აპარატები რომ გვაქვს, თბილისმა ოფიციალურად მხოლოდ ერთი თვის წინ ავიარა, 20 აპრილს საჰაერო ინციდენტის შემდეგ, როდესაც ვაღის რაიონის თავზე რუსულმა MiG-29-მ ქართული უპილოტო „ჰერმესი“ ჩამოაგდო.

სეპარატისტული სოხუმი ირწმუნება, რომ 18 მარტს, 20 აპრილს, 4, 8 და 12 მაისს თითქოს მათ შვიდი ქართული „ჰერმესი“ ჩამოაგდეს. ოფიციალური თბილისი მხოლოდ 20 აპრილს რუსული გამაფრთხილებელი ჩამოგდებული „ჰერმესის“ ფაქტს აღიარებს, დანარჩენს კი კატეგორულად უარყოფს.

საქართველოს ხელისუფლება საჯაროდ აცხადებს, რომ ქვეყნის საჰაერო სფეროში მაშინ გამოიყენებს უპილოტო საფრენ აპარატებს, როდესაც ამის საპირობა და სურვილი ექნება, რაგან უპილოტო თვითმფრინავები შეუიარაღებელია. საპირისპიროს დამტკიცების მიზნით სეპარატისტულმა სოხუმმა ახალ ზერსს მიმართა, – თითქოს 8 მაისს სოფელ გუდავასთან ჩამოგდებული ქართული უპილოტო თვითმფრინავი „ჰაერი-ჰაერი“ კლასის რაკეტით იყო შეიარაღებული და ის საფრთხეს წარმოადგენდა მოსახლეობას და რუსი ცისფერწყნაფეხტიანებისთვის. სოხუმის მტკიცებით ქართული უპილოტო თვითმფრინავის საშენილო საშუალებებით ჩამოგდებისას დეტონაცია განიცადა მასზე ჩამოკიდებულმა „ჰაერი-

რუსული სამხედრო-სატრანსპორტო უკუვლამფრენი ილუმინატორიდან დანახული კოდორის ხეობა...

ჰაერი“ კლასის რაკეტის საბრძოლო ქობინმა, რის გამოც კომპოზიციური მასალებისგან დამზადებული „ჰერმესის“ წერილ ნაწილებად დაიშალა და მძინავე

საბრძოლო ქობინი აღჭურვილია დაცვის რამდენიმე დონით და ის მხოლოდ მას შემდეგ იხსნება, როდესაც რაკეტა სტარტს აიღებს და თვითმფრინავს რამდენიმე ასეუ-

დაცემისას ღრმულიც გააკეთა. არ ვციტ, ვინ უწევს სამხედრო კონსულტაციებს სეპარატისტების ხელმძღვანელებს, მაგრამ ნებისმიერი რაკეტის

დამორღობა (ან კლიმენტით) დაშორდება. აქედან გამომდინარე, არსებობს ძალზე მცირე ალბათობა, რომ რაკეტა თვითმფრინავის ფრთის ქვეშ აფეთქდეს.

საჰაერო-სადეზანტო დანაყოფებმა აფხაზეთის კონფლიქტის ზონაში საზენიტო საშუალებებით შემოიტანეს

უპილოტო თვითმფრინავების ეპოპა, ეტყობა, ჯერ არ დამთავრებულა და მას გაგრძელება ექნება.

ამ ეტაპზე კი დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, როგორ ჩაეღის საპარლამენტო არჩევნები საქართველოში. თუკი ხმების დათვლა მირავ პარტიულ დაპირისპირებას გამოიწვევს და ქვეყანაში ისევ პოლიტიკური კრიზისი შექმნება, მაშინ სეპარატისტებსა და მათ მხარდამჭერ მოსკოვს გაუჩნდებათ დიდი ცლუნება, რომ კოდორის ხეობის ქართულ სოფლებზე დაპყრობითი შეტევა წამოიწყონ.

ირაკლი ალადაშვილი

უპილოტო საფრენი აპარატების საბრძოლო გამოყენების თავისებურებები

რატომ ვყარგავთ უპილოტო საფრენ აპარატებს

უპილოტო საფრენი აპარატების შექმნას რამდენიმე მიზეზი დაელო საფუძვლად. პირველი მიზეზი თვითონ სახელში ძვეს. ავიაციის დანაკარგთაგან ყველაზე იწვლად აღსადგენი მფრინავი შემადგენლობის დანაკარგია. მფრინავის სიცოცხლე ნებისმიერ საფრენ აპარატზე გაცილებით ძვირი ღირს და არა მარტო იმის გამო, რომ სიცოცხლე ადამიანის ყველაზე მთავარი ღირებულებაა, არამედ იმიტომ, რომ მაღალი კლასის მფრინავის მომზადებაზე, მის დახელოვნებასა და სოციალურ უზრუნველყოფაზე წლების განმავლობაში მილიონობით დოლარი იხარჯება. ყველაზე მნიშვნელოვანი მაინც დროის რესურსია. მაღალი კლასის მფრინავის მომზადებას 8-10 წელი ესაჩიროება. ის გამოცდილება კი, რომელსაც მფრინავი შემდგომ წლებში აგროვებს, ფულად განზომილებაში არ გადაიფარება. გარდა ამისა, უპილოტო საფრენი აპარატების მიწისზედა შემადგენელი ნაწილის ექსპლუატაცია და მისი უსაფრთხოების უზრუნველყოფა გაცილებით იოლია, ვიდრე პილოტირებადი ავიაციის.

მცნიერების, კონკრეტულად კი ინფორმატიკის და კომპიუტერული ტექნიკის განვითარებამ ადამიანის ტვინი ჭკვიანი მანქანებით ჩაანაცვლა. ეს საშუალებას იძლევა, მინიმუმამდე იქნეს დაყვანილი ე.წ. ადამიანური ფაქტორი. საავიაციო შემთხვევების მეტი წილი ხომ გეაპყენის შეცდომებზე მოდის. თუმცა, ჯერჯერობით, ადამიანის ტვინის, ავიაციის

კი მფრინავის, სრულად გამოიცხვას მეცნიერებამ ვერ მიაღწია.

უპილოტო საფრენი აპარატების იდეა წარმატებული აღმოჩნდა და მათი გამოყენების სფერო საკმაოდ გაიზარდა.

თანამედროვე საფრენი აპარატების ღირებულება შვიდი და ათინშნა ციფრებით განისაზღვრება. ამიტომ მათი დანაკარგის შესამცილებლად დამრტყმელ ავიაციასთან ერთად გამოიყენებენ უპილოტო საფრენ აპარატებსაც, რომელთა გაშვება ხდება მიწისზედა გამშვები დანადგარებიდან ან თვითმფრინავებიდან. მათი დანიშნულებაა საპაირო თავდაცვის ძალებ-

ის ყურადღების გაფანტვა. ასეთი ცრუმზნების სიმრავლე ართულებს საპაირო ვითარებას და მკვეთრად ამცირებს ძირითად თვითმფრინავების დანაკარგს. ასეთი უპილოტო საფრენი აპარატების ღირებულება მიზნურლია. მათი განადგურების შემთხვევაში ორმაგი ეფექტი მიიღწევა: საკუთარი თვითმფრინავის გადარჩენა და მოწინააღმდეგის ძვირად ღირებული საზენიტო რაკეტის ფუჭად გამოყენება. შესაბამისად, იზრდება დამრტყმელი ძალების მიერ დასახული ამოცანის შესრულების ალბათობა და ჯამში კი - ავიაციის ეფექტიანობა.

MQ-9 Predator B ერთ-ერთი პირველი უპილოტო სადაზვერვო თვითმფრინავი გახდა, რომელსაც შეუძლია მართვადი სარაკეტო კომპლექსის AGM-114C/K Hellfire-ის საბრძოლო გამოყენება

რამ ცხადია, – განსაკუთრებით ომისწინა პერიოდში უპილოტო სადაზვერვო საფრენი აპარატების გამოყენება საქმიოდ ეფექტიანია.

უპილოტო საფრენი აპარატები გამოიყენება კავშირგაბმულობის კავშირის (რეტრანსლაცია) და რადიოელექტრონული ბრძოლის ამოცანების (როგორცაა დაზვერვა, ასევე ჩახშობა) გადასაწყვეტად. არსებობს რადიაციული, ქიმიური და ბაქტერიოლოგიური დაზვერვის უპილოტო საფრენი აპარატები. უპილოტო საფრენი აპარატები გამოიყენება ასევე როგორც საპერო სამიზნე საზენიტო კომპლექსებისა თუ ავიაციისათვის.

აქტიურად მიმდინარეობს საბრძოლო უპილოტო საფრენი აპარატების გამოცდები, რომელთა ბორტზეც იქნება სხვადასხვა ტიპის საავიაციო შეიარაღება. მიმდინარეობს პერსპექტიული საბრძოლო სისტემების (Future Combat Systems -

უპილოტო საფრენი აპარატები ფართოდ გამოიყენება საპერო დაზვერვის წარმოებისა და მიზანმიმნიშვნებისათვის, არტილერიის ცეცხლის კორექტირებისათვის. მე-20 საუკუნის შვიდე წლების კონფლიქტებში ინტენსიურად გამოიყენებოდა სხვადასხვა ტიპის სადაზვერვო აპარატები. დიდი გამოცდილება აქვს ამ შრი ისრაელს, აშშ-ს, ასევე რუსეთსაც ჩრქეთის ომებში. საპერო დაზვერვისათვის სპეციალური თვითმფრინავები გამოიყენება, მაგრამ მათი ექსპლუატაცია საკმაოდ ძვირია. გარდა ამისა, ჩამოვლების შემთხვევაში, ზარალი მილიონობით დოლარს შეადგენს და როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, შერიანის დაკარგვა ვაცილებით ადამატება საფრენი აპარატის დაკარგვისგან მღებულ ზარალს. სადაზვერვო უპილოტო საფრენი აპარატების ღირებულება და ექსპლუატაციის ხარჯები ვაცილებით ნაკლებია. ეს არ ნიშნავს, რომ ამ ეტაპზე შესაძლებელია პილიტირებული სადაზვერვო თვითმფრინავების უპილოტოებით ჩანაცვლება. ეკონომიკური ეფექტიც ცალკე კვლევას საჭიროებს, რადგან არსებობს საპირისპირო მოსაზრებებიც. ერთი

დისტანციურად მართვადი რუსული სადაზვერვო თვითმფრინავი ШМелс-1-ი 130 კგ-ს იწონის და 3 კმ სიმაღლეზე 140 კმ/სთ სიჩქარით დაფრინავს

ШМелс-1-ის გაშვება სპეციალური კატაპულტით ხდება, რომელიც მეფეანტეთა საბრძოლო მანქანის მოდიფიცირებულ ვარიანტზეა დამონტაჟებული. რუსული უპილოტო თვითმფრინავი მინაზე პარაშუტით ეშვება

FCS) გამოცდები, რომელთა შემაჯავნელობაში უპილოტო საფრენი აპარატები ერთ-ერთ მნიშვნელოვან როლს თამაშობს. ალბათ, 10-15 წლის განმავლობაში ვიხილავთ ისეთ რობოტ-თვითმფრინავებს, რომელიც შეეძლებათ დამოუკიდებლად მოქმედება ხმელეთზე მიღებული ამოცანის შესაბამისად. მომავლის ბრძოლის ველი რობოტები ეკუთვნის.

პირველი უპილოტო დამრტყმელი საფრენი აპარატები „ფაუ-1“ მცირე მსოფლიო ომის დროს გერმანელებმა შეიმუშავეს. შემდგომში საბჭოთა კავშირმა შექმნა C-121 (Ty-121) თვითმფრინავი-ჭურვი „აისტრები“ ბირთვული საბრძოლო ნაწილით, რომელიც არ იქნა მიღებული შეიარაღებაში სამხედრო-პოლიტიკური მოტივებით.

უკვე მიღებული შეიარაღებაში და მიმდინარეობს მუშაობა სადაზვერვო-საბრძოლო უპილოტო საფრენი აპარატებზე, რომლებიც პატრულირებენ მიზნის რაიონში და რადარის ან სხვა მიზნის აღმოჩენის შემთხვევაში ბორტზე არსებული შეიარაღებით უტყვენ მას.

ახლა უპილოტო საფრენი აპარატების (შემდგომში „უსა“) საბრძოლო გამოყენების და მათ წინააღმდეგ ბრძოლის თავისებურებები განვიხილოთ. სადაზვერვო და კავშირგაბმულობის „უსა“-ს გამოყენებისას ერთ ურთიერთწინააღმდეგობას ვაწყვდებით: რაც მაღლა დაფრინავს „უსა“,

მით მეტია მისი მოქმედების არეალი, მაღალ სიმაღლეზე კი ადვილია მისი აღმოჩენა (პერმეის ტიპის „უსა“-ს ვიზუალურად აღმოჩენის სიშორე დაახლოებით 3 კმ-ს შეადგენს) და განადგურება. დაბალ სიმაღლეზე ფრენისას რთულია მისი განადგურება, მოქმედების არეალი კი საგრძნობლად მცირდება. ამ ურთიერთწინააღმდეგობის გადაჭრა სპეციალისტების ხელოვნებაზე დამოკიდებულია.

„უსა“-ს წინააღმდეგ ბრძოლა საკმაოდ პრობლემატურია, თუ მათი გამოყენება კარგადაა გათვლილი და უზრუნველყოფილი. უპილოტო საფრენი აპარატების უზრუნველყოფა მცირე რადიოლოკაციური შემწველობით გამოირჩევა. აქ მთავარი მის მცირე ზომებთან ერთად პლანერის ფორმაა. „სტელსის“ ტექნოლოგიით დამზადებული (რადიოლოკაციური ენერჯის მშთანთქავი) ზედაპირის მქონე „უსა“ ათეულობით (ან ასეულობით) მილიონი ელვრება. ამიტომ „უსა“-ს პლანერის ფორმა უნდა უზრუნველყოფდეს რადარებიდან გამოსხივებული ენერჯის მაქსიმალურად გაფანტვას სივრცეში და არა რადარისკენ უკან დაბრუნებას (სურათზეც ასეთი „უსა“-ს ნიმუშებია ნაჩვენები). ჩვეულებრივი პლანერის მქონე, თუნდაც საკმაოდ მცირე ზომების „უსა“-ს კი პლანერის ეფექტური ამრეკლავი ფართი შეიძლება მიღწევე ქონდეს, რამდენიც

საბრძოლო თვითმფრინავს და ის იღვწავს ამოსაჩენი იყოს რადარებისთვის.

ამიტომ „უსა“-ს შენებისას მისი რადიოლოკაციური აღმოჩენადობის განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს. გარდა ტექნიკური დოკუმენტაციის გაცნობისა, პრაქტიკულადაც უნდა შეზღუდეს სხვადასხვა დიაპაზონის (სანტიმეტრული, დეციმეტრული, მეტრული) რადარების შემსწავლი, რათა დადგინდეს რამდენად შეესაბამება მის დამრტყმელ მონაცემებში ნაჩვენები ციფრები რადიოლოკაციურ შეუქმნევადობის შესახებ სისწორეს.

უპილოტო საფრენი აპარატის გამოყენება კარგად უნდა იყოს უზრუნველყოფილი. იფულისხმება შენდება, რადიოელექტრონული ბრძოლა და თუ საჭირო გახდა, მისი აქტიური დაცვა პერიოდში.

უნდა მოეწყოს რამდენიმე სასტარტო მოედანი და „უსა“-ს გაფრენა მაქსიმალურად გასაადვილოდეს. თუ მოწინააღმდეგისთვის სტარტიდანვე იქნება ცნობილი „უსა“-ს გაფრენა, მის წინააღმდეგ ბრძოლა უფრო წარმატებულად შეეძლება. ამიტომ სხვა ღონისძიებებთან ერთად სასტარტო მოედნების ცვლა აუცილებელია. ასევე უნდა იცვლებოდეს ფრენის დრო როგორც დღისით, ასევე დამთ.

დეტალურად უნდა დაიგეგმოს ფრენის პროფილი და მაღალ სიმაღლეზე ფრენის მონაკვეთები მაქსიმალურად უნდა

ამერიკული სტრატეგიული უპილოტო სადაზვერვო თვითმფრინავი RQ-4 Global Hawk-ი 20 კმ-ის სიმაღლეზე 38 საათი დაფრინავს

რუსული Tu-243 Рейс-Д 900 კმ/სთ სიჩქარით ანარ- მოებს სადაზვერვეო ფრენებს

„უსა“-ს აღმოჩენისა და განადგურების გართულების მიზნით. ამის გაკეთება არც ახლა გვიან.

ოსევე როგორც სხვა საკითხებშიც, ასევე უპილოტო საფრენი აპარატების გამოყენების შუა რევოლუციის, რომელიც ყველა სიტუაციაში გამოსადევი იქნებოდა, არ შეიძლება დაიწეროს. ყველაფერი საკვალისთვისა და შეთავრების თეორიულ მომზადებაზე, პრაქტიკულ გამოცდილებასა და ნიჭზე დამოკიდებული. უნდა გამოირიცხოს ტრადიციული მოქმედებები. საჭიროა მუტი ყურადღება დათმოს საკვალისთვის მომზადებას, შეთავრების დახელოვნებას სწორდება, რასაც სამუსაროდ ვერ ვხვდავ და გაუმართლებელი საკადრო ცვლილებებში დღესაც ვხვდებით საპროცესში.

დასასრულ, სახელწოდებო უნდა იქნოს გამანადგურებელი ავიაციის შექმნაზე, რადგან უპილოტო საფრენი აპარატების ფრენებს ჰაერში დაცვა ესაკრიოება. 2004 წელს არსებობდა МиГ-29 ტიპის გამანადგურებლების შექმნის პროექტი, რომელიც მასინდელი გენერალური შტაბის ინტერაქტის შედეგია. იქედია, მსგავს ფაქტებს ქართული არმაში ადგილი აღარ ექნება.

ბმირან სალუშმები

სახეგდრო-საბაერო
ძალების სარდალი
2003-2005 წლებში

შეცირდეს. დაზვერვის რაიონში ფრენის ხანგრძლივობა ვამიზნული და ამოცანიდან გამომდინარე უნდა იყოს და არა „უსა“-ს ფრენის ხანგრძლივობის შესაძლებლობად გამომდინარე საწვავის თუ ენერჯიის სრულად გახარჯვამდე.

„უსა“-ს ფრენის დროს უნდა დაიგეგმოს სხვადასხვა სადემონსტრაციო ლონისებები, თუნდაც მერე „უსა“-ს გაფრენები მოწინააღმდეგე მხარის ყურადღების გადასატანად.

ფრენისას უნდა ჩაითოს რადარების საჭირო რაოდენობა, რათა დაზვერვის რაიონის საპროცეს მუსიმალურად გაკონტროლდეს. უპილოტო საფრენი აპარატების გამოყენებისას უნდა ჩაითოს რადიო და რადიოტექნიკური დაზვერვის რადარები. თუ გვაქვს პასორი რადარი აღნიშნულ რეგიონში,

მი, მისი ჩართვა აუცილებელია, რადგან „უსა“-ს აღმოჩენის შემთხვევაში მოწინააღმდეგე მხარე ჩართავს სხვადასხვა ტექნიკურ საშუალებებს რადარებს, რადიოსაფრენებს, რომელიც მონაცემების დადგენა არანაკლებ სასარგებლო იქნება დაზვერვის ინტერესებისთვის, ვიდრე „უსა“-სგან მიღებული ვიდეინფორმაცია. კარგი იქნება, თუ შექმნილი იქნება „ვერა“-ს ტიპის პასორი რადარი, რომელიც თავისი დიაპაზონით სრულად დაფარავს ჩრდილო-დასავლეთ მიმართულებას.

დღევანდელი ეკონომიკური მდგომარეობა იძლეოდა საშუალებას, შექმნილიყო რადიო და რადიოელექტრონული ჩახშობის საშუალებები, რათა „უსა“-ს ფრენის დროს მოხდეს მოწინააღმდეგეის კავშირგამბელობისა და სხვა ტექნიკური საშუალებების (რადარების) ჩახშობა

უპილოტო შეგუღმფრენი
RQ-8 Fire Scout-ი

სუპერბომბი მზად არის

2007 წლის აპრილის დასაწყისში ნიუ-მექსიკოს შტატის ერთ-ერთ პოლიციონის მიწიქვეშა გვირაბში ყველაზე ძლიერი არაბირთვული ბომბი გამოიცადა, რომლის შესაქმნელად კორპორაცია „აიონგი“ პერტაგონის დაკვეთით 2004 წლიდან მძიმე საარტილერიო შემღწევი ჭურვის პროგრამის MOP-ის ფარგლებში მუშაობდა.

ბომბის შექმნა 30 მილიონი დოლარი დაჯდა და ის განკუთვნილია მიწის ქვეშ ღრმად განლაგებული რკინაბეტონის ბუნკერების გასანადგურებლად.

ბომბის დიდი სიძლიადან B-52-ის ან B-2 ტიპის ბომბდამშენები აფდებს და ვარდნის პროცესი კოსმოსიდან გლობალური პოზიციების სისტემის დახმარებით იმართება.

სუპერბომბის სიგრძე 6 მეტრი, მასა 13,6 ტონაა და 2,5 ტონა ფეთქებად მასალას შეიცავს. მისი მოქმედების სიმძლავრე ამჟამად ამერიკის ავიაციის შეიარაღებაში არსებული ბუნკერების გასანადგურებლად განკუთვნილ BLU-109 ტიპის ბომბს 10-ჯერ აღემატება.

ახალი გიჟის ფრთიანი რაკეტა

საქართველო
საინჟინერო

ამერიკის შეერთებული შტატების ავიაციის დაკვეთით კომპანია „ლოკიდ მარტინი“ მუშაობას აგრძელებს ნაკლებმსაშრწვევი შორეული მოქმედების ფრთიანი რაკეტის JASSM პროგრამაზე.

რაკეტა გამოიყენება ჩვეულებრივ და რთულ მატეობრიბებში, დღის ნებისმიერ დროს, სტაციონარული და მობილური სამიზნეების, მათ შორის საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსების, გამაგრებული ნაგებობების, ხიდებისა და სხვა სამიზნეების წინააღმდეგ.

რაკეტის ტარება შეეძლება როგორც სტრატეგიული, ასევე ტაქტიკური ავიაციის თვითმფრინავებს.

საბაზო მოდელის სამოქმედო რადიუსი 360 კილომეტრი, ხოლო მოდერნიზებული კი 800 კილომეტრზე მეტი იქნება. პროგრამით დაგეგმილია საბაზო მოდელის 2400 და მოდერნიზებული ვერსიის 2500 რაკეტის შესყიდვა.

მსოფლიოს ყველა არმია, ცნობიერად თუ არაცნობიერად, ემზადება მომავლის ომებისათვის. ბუნებრივია, ძირითადად არც ერთი ომი არ შვავს უკვე მომხდარს, რასაც უამრავი ფაქტორი განაპირობებს. პოლიტიკური თუ სამხედრო ექსპერტები ხშირად ცდილობენ იმის პროგნოზირებას, რით იქნება განსხვავებული მომავლის ომები იმ ომებისაგან, რომლებიც დღემდე გადაიტანა უკაცობრიობამ.

რგორი იქნება

მომავლის ომები

სამხედრო საქმეში ზუსტ პროგნოზს კოლოსალური მნიშვნელობა აქვს. პროგნოზის გაკეთება რომ უზრთველსა და დიდ დავიერებასა და უამრავი ნიუანსის გათვალისწინებას მოითხოვს, ამერიკის ტერაქტიც აღსტურებს. 2001 წლის, 11 სექტემბრის ტერაქტამდე ცოტა ხნით ადრე, აშშ-ის ადმინისტრაციამ გამოაქვეყნა მიმდინარე მოვლენების მიმოხილვა, რომელშიც ნათქვამი იყო, რომ ახლი მომავალში არსებულ ვითარებაში მკვეთრი ცვლილებები მოსალოდნელი არ არის. ის, რომ ომის არსმა კარდინალური ცვლილება განიცადა, ეს 2001 წლის 11 სექტემბერს გახდა ცხადი, როცა ტერიორისტებმა ხელში ჩაიგდეს თითო სამოქალაქო ავიალანტი და ისინი ნიუ-იორკისკენ და ვაშინგტონისკენ წაიყვანეს. ბევრი სამხედრო ანალიტიკოსისათვის ეს მოვლენა ნამდვილი შოკი გახლდათ. აშშ-ის შეიარაღებული ძალები აბსოლუტურად მოუმზადებელი აღმოჩნდა ამისათვის. სწორედ ამიტომაც მსგავსი საკითხების პროგნოზირებისას ძალიან დიდი სიფრთხილე და უამრავი ფაქტორის გათვალისწინება საჭირო.

მიუხედავად იმისა, რომ დღესდღეობით, პენტაგონი კარანაობს სამხედრო ნესებს მსოფლიოს, ისიც შემთხვევის წყალობით გადაურჩა ფიზიკურ განადგურებას...

ანის ფაქტორი საგრძნობლად შექცირდა. შესაბამისად, აღარ გვეცოდება ომები თავადღებელი გმირები. იქნება კომპიუტრული გათვლები და განაგარიშები. რაც შეეხება წამყვან ქვეყნებს, ლიდერად კვლავ ამერიკის შეერთებული შტატები სახელდება რუსეთი სულ უფრო და უფრო უკან გადაიწევს. ბატონი სოსოს აზრით, მის ადგილს დაიკავებენ ჩინეთი, დიდი ვარაუდით, ინდოეთი და იაპონია, თუქცა იაპონიას კონსტიტუცია უშლის ხელს სამხედრო ხარჯების ზრდაში. რაც შეეხება საქართველოს ადგილს მსოფლიო პოლიტიკურ და სამხედრო სივრცეში 20-25 წლის შუბსებს ისეთი უნიკალური შემთხვევაა, როდესაც ყველაფერი დამოკიდებულია ქართველ ხალხსა და იმ მთაურაბზე, რომელიც

სხვათა შორის, პოლო პერიოდში უცხოელი და ქართველი ექსპერტების პროგნოზები თითქმის ემთხვევა ერთმანეთს. სამხედრო და პოლიტიკური ექსპერტების აზრით, მსოფლიო სამწვედეს განსაკუთრებულ საფრთხეს მასობრივი განადგურების იარაღი უქმნის, რომელიც სულ უფრო ხელმისაწვდომი ხდება არა მხოლოდ წამყვანი სახელმწიფოებისათვის.

საინტერესოა ქართველი და უცხოელი სპეციალისტების შეფასებები და პროგნოზები იმის თაობაზე, თუ რა სიტუაცია იქნება მსოფლიო სამხედრო ლიდერების თვალსაზრისით მომავალი 20-25 წლის განმავლობაში და რა ხასიათის იქნება მომავლის ომები. პოლიტოლოგ **სონია ცინცაძის** აზრით, თუ ტექნიკის განვითარების დღევანდელი დონე შენარჩუნდება, მაშინ, ძირითადად, ეს იქნება უკონტაქტო ომები. ეს იქნება ტექნიკის ომი და ადამი-

კვლავ საქართველოს ამ პერიოდის მანძილზე ეს დამკვიდრებული იმპერია როგორც იქნა ქართულ-პოლიტიკური კულტურის ან გენეზის, ნეკოტინიზმის, კორუფციასთან ბრძოლის მასშტაბები, როგორც იქნება ევროპეიზაციის ტემპები. პერსპექტივა საქართველოს, რა თქმა უნდა, აქვს გეოსტრატეგიული მდებარეობიდან გამომდინარე. თუკა, მასი ერთია, მაგრამ მისი გამოყენება მტერს. მასი ბერ სახელმწიფოს პქონა, მაგრამ მხოლოდ ითხვე ჩამოსათვლელ სახელმწიფოებს მოუზრუნებიათ მისი გამოყენება. ამიტომ ჩვენზე ბევრი რამ არის დამკვიდრებული.

საქართველოზე, შეიძლება ითქვას, იგივე მოსახრება აქვს სამხედრო ექსპერტს **მანბა პატიტაძეს**. მისი თქმით, ჩვენი ადგილი მხოლოდ პოლიტიკურ და სამხედრო სფეროში დამკვიდრებული უპირველესად ამ პოლიტიკურ და სოციალურ პრიციპებსზე, რაც შეიძლება წლებში საქართველოში განვითარდეს. რაც შეეხება საერთო სურათს, ძალიან დიდ საერთოებს ქმნის მასობრივი განადგურების იარაღი, რომელზე ბოლო პერიოდში სწრაფად ვრცელდება პირინგში, ყველა „სოფიზმები“ დეიტორის, უფლაც არ დავზრება და ვფლეს გაფლეს, შეიძლება ამ იარაღის შოვნა. გარდა ბუთი იოვიკალიური ქვეყნისა, ის აქვს ძელოთს, პაკისტანსა და ისრაელს, საყარ-ულოდ, კორეასა და ირანსაც. ეს ძალიან უდი ტენდენცია, რადგან მასობრივი განადგურების იარაღი ვრცელდება სარაკეტო ტექნოლოგიითან ერთად და საქართველოს ტიპის ქვეყნებს, რომლებიც ვერ ქრებათ ასეთი იარაღი, სჭირდებათ რაკეტ-საწინააღმდეგობა, რომელიც მხოლოდ NATO-სთან ერთად შეიძლება მიიღონ.

მოძავალი წლებში სამხედრო საქმეში სულ უფრო მნიშვნელოვანი გახდება კოსმოსური სფეროები. ახლა სამხედრო ისტორიის საქმეში შესამე რეკოლეცია ხდება, რაც მოიცავს დანერგებას, დამხრებასა და განადგურებას. და ამ სიტუაციაში თუ არ გაქვს დამხრება კოსმოსურ და ინფორმაციული სფეროებში, სამხედრო ძლიერება ვერ ვეკნება. ვინც ამ მხრივ მხოლოდ ქვეყნის უზრუნველყოფის სამსახურს უწევს, ის ძალიან დიდი ვაგულენის მტარებელიცაა. მიცემულ მომენტში ამ მხრივ დამხრება ამერიკაა.

არის აივევ ერთი ტენდენცია, — აქამდე (1950-1990 წლებში) სამხედრო სფეროში წარმომადგენელი კონსტრუქციული გამოკვლევები და მდენეები წინ უსწრებდა სამოქალაქო სფეროს. ახლა სამოქალაქო სფერომ გაასწრო და სამხედროები იყენებენ ამ ტექნოლოგიებსა და ნოვაციებს, რაც სამოქალაქო სფეროში გამოიყენება. თუ ამ მხრივ საქართველოც წინ წავა და ვაგულენ ცივილიზებული პოსტინდუსტრიული სახელმწიფო, მაშინ სათანადო სამხედრო ინ-

ვევლაზე ძლიერი საბჭოთა თერმობირთვული ბომბი, რომელიც სრულყოფის ბრძანებით 1961 წელს გამოსცადეს. მისი აფეთქების სიმძლავრე 50 მეგატონია ტროტლის ექვივალენტში. მეცნიერები გამოკვლის შემდეგ ქობაროდენ აფეთქების ტალღა იზენდავ ძლიერი იყო, დედაამინას ორჯერ შემოუარაო...

ფრანსტრუქტურაც ავტომატურად მიძვეება სამოქალაქო ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

სამხედრო ინფრასტრუქტურის განვითარებისათვის ქვეყნის ეკონომიკური სხდომები რომ გადამწყვეტია, განვითარებული ქვეყნების მაგალითიც ამტკიცებს. ამერიკელი სამხედრო ისტორიკოსის, **პრემი კონსტანტინის** სიტყვებით, ამერიკასა და ევროპულ სახელმწიფოებს შორის იმი ახლო მომავალში ვივლად წარმოდგენელია. იმიტი მოსალოდნელია აზიასა და ახლო აღმოსავლეთში. ჰომოსაუმი განსაკუთრებული გამოყოფს აფრიკას, რომელიც, მისი მოსახრებით, ნელ-ნელა დენის კასრს უმავავება. ექსპერტს მანინა, რომ მოძულენ იმიტი დიდ არმიებს შორის კი არა, პატარა-პატარა დავაუფლებებს შორის გამოირჩება, რომლის მსხვერპლი, ძირითადად, მოსახლეობა იქნება. შეიკვლება სამხედრო გამარჯვების გაგებაც, მოძავალი საბოლოოდ წავლის საზღვარს ომისა და მშვიდობის შორის. თუ ადრე მოწინააღმდეგეები დამარცხდება მათი განადგურება და ტერიტორიების დაპყრობა ითვლებოდა, ახლა იმიტი და სამხედრო კონფლიქტები ათწლეულობით ვაგვანურდება. **სტეფან რუხმ-606** (აშშ-ის სტრატეგიული კვლევების ინსტიტუტის დირექტორი) განცხადებით, სწორი პროგნოზი რომ ვაგულენ, აუცილებელია მნიშვნელოვ ტენდენციების გათვალისწინება. როზენს მანინა, რომ თუ მხედველობაში მივიღებთ დემომოგრაფიულ მკვლევლებს, მაშინ ნაკლებს ვარაუდია, რომ რუსეთი, ევროპა და იაპონია ძლიერ სამხედრო ძალის მქონე ქვეყნება დარჩნენ 20 წლის შემდეგ აზიასა და ახლო აღმოსავლეთში მოსალოდნელია მოსახლეობის დიდი ზრდა. ამიტომ ეს ტერიტორიები, შესაძლოა, მუდმივი კონფლიქტების კვრად იქცეს. ამიტომ სამხედრო თვალსაზრისით წავყანება ქვეყნებს ვურადება სწორედ ამ რეგიონებს უნდა მთავრონ.

რაც შეეხება მოსალოდნელ მხოლოდ სამხედრო საერთოებს, როზენს მოავარ ფაქტორად, გარდა მასობრივი განადგურების იარაღისა, ტერიორიზმაც მანინა. ამერიკას

კი თუ მხოლოდ ლიფერობის შენარჩუნება სურს, აქვენც ფსიქოლოგიურ ზეგავლენაზე უნდა ვაგვიკის და განამტკიცოს ის აზრი, რომ ამერიკა უძლეველია.

საბრძოლო მოქმედებების საკითხზე კომპეტენტი მხედრო ინჟინრს, ვენერა-მაიორ **მლზუჟას მამარიაშვილს** ვთხოვეთ: — უახლესი 20-25 წლის განმავლობაში არცაფრად განახლებას სარბილო ხელოვნების საძვე დონე; სტრატეგიული, ოპერატიული და ტაქტიკური. პირველ რიგში დასწყება დენია ზონების შეფერობა, რაც გამოიყვეს სტრატეგიისა და სტრატეგიულ ოპერაციად წინდებული ტაქტიკის დახლოებას. გაიზრდება ოპერაციების ტექნოლოგიური დინე, რომეც ზემოქმედებს, ასვე მისი სრული კომპოტერნიზაციის მხრივ. სახსლდება მოსალოდნელი ახალი ფიზიკური ბუნების იარაღის გამოყენებასაც, რასაც ხელს შეუწყობს ასვე ახალ ფიზიკურ ბუნებაზე დამყარებული დამხრების საშუალებები. წაიშლება ორგანიზაციული სახელები საზღვაო, სახმელეთო, საჰაერო და კოსმოსურ ძალებს შორის. რაც შეეხება ომების სასათს, აქ მდგომარეობა უფრო კონსერვატიული დარჩება. თანაბრო ძაღის მქონე მოწინააღმდეგეები დიდ ადგონს დეპოზიტებს დასწრების, გამოფიტვისა და ჰიზიკური ბრძოლის სტრატეგიის, ხოლო არამომტილედ ომებში, რაც არათანაბარი ძაღების მქონე მოწინააღმდეგეების შეთხვევაში, არაპრობლემი ბრძოლის სტრატეგია იქნება უპირატესი.

განსაკუთრებულ ადვილს დაიჭერს ჩინეთი, თუ ის სწრაფად წარმოათავს სამხლო სოციალურ პოლიტიკას. სხვა შემთხვევაში მოსალოდნელია ჩინეთსაც ისეთივე ბუდი ექიოს, როგორც სხვა დამხრებებს. ამოური ფაქტორი მხოლოდის შეთარაღებულ ძაღებში მნიშვნელოვანი და პრიორიტეტული გახდება. ევროპა იდნავ შეუსუსტების სამხედრო ძაღების ფაქტორის მხოლოდ ზეგავლენაზე, როგორც NATO-ს ორგანიზაციის წარმომადგენელი. რაც შეეხება რუსეთს, მას არ აქვს ძალიან დიდი პერსპექტივა, განსაზღვრული ხნის შემდეგ

რუსეთში მოსალოდნელია დესტრუქციული მოქმედებების დაწყება.

ვერ დავიანხმებთ იმ მოსაზრებას, რომ დიდი მსოფლიო ომები წარსულს ჩაბარდა. გამორიცხებული არაფერია. თუ კონფლიქტში უკვე რამდენიმე სახელმწიფო ჩართო და ისინი სხვადასხვა მხარეს დადგნენ, ჩათვალეთ, რომ ეს უკვე დიდი ომია თავისი პოლიტიკური ბრძოლით...

დასასრულად, დასკვნისათვის ამერიკის შეერთებული შტატების დაზვერვის ნაციონალური საშსურის პროფინოს წარმოგიდგინო. 20-25 წლის შემდეგ, საგარეოლო, ამერიკასა და ევროპას შერაზუნებული ექნებათ მსოფლიო ლიდერობა, გაცილებით მეტად, ვიდრე ახლა. მნიშვნელოვან ზეგავლენას მოახდენენ მსოფლიოზე ჩინეთი და ინდოეთი; ბრაზილია და ინდონეზია მნიშვნელოვან ტექტებს შექმნიან ეკონომიკური ზრდის თვალსაზრისით. არასტაბილურობის ყველაზე დიდ შესაძლებელ დასახლებულია აზია, აფრიკა და ახლო აღმოსავლეთი, განსაკუთრებით კი ის ქვეყნები, რომელსაც ენერგეტიკული რესურსები აქვთ. კონფლიქტი მსოფლიო ლიდერებს შორის ნაკლებსაყარაულოა. ბევრი სახელმწიფო და ტერიტორიული დაჯგუფება შეძლებს მასობრივ განადგურების არაღიის მოპოვებას. მსოფლიო სტაბილურობას განსაკუთრებულ საფრთხეს რადიკალიზმი იწვევს შემუშვების, მოსალოდნელია ვიკადის პოპულარობის გაზრდა.

P.S. სამხედრო სფერო ერთადერთია, რომელიც მასში დაბნელებული ფინანსების უკუგებას არ იძლევა, მოუხდევად ამისა, ის მაცნე აუცილებელია, რადგან ძველი სიბრძნისა არ იყოს, „ქვეყანა, რომელსაც არ სურს არმიის შენახვა, მანც შეინახავს არმას, ოღონდ სხვა ქვეყნისას“.

1. ნებისმიერ შემთხვევაში ომი მანც ომია.
2. ომის მიზეზები კაცობრიობის გულში იმდებება. მისცნ მოვეყვართ ადამიანის იმ მანკერ მხარეზე, რომელიც არანდრის გაურკვე, სანამ სამყარო არსებებს, ესენია: ზიზღი, შური, აგრესია, სიხარბე და ასე შემდეგ.
3. ომი კონფლიქტება სხვადასხვა ერებისა და სახელმწიფოების სურვილებს შორის.
4. ომი ყოველთვის ორპირებანია. ძირითადი მიზეზი, როგორც წესი, მსოფლიო ნიღბია ხილბე.
5. ომი სრულყოფს მკვლელობის ხელეობებსა.
6. ნებისმიერი ომი იწყება და ვითარდება განსაზღვრული კანონების მიხედვით, შემდეგ კი თავისი კანონებს აყალიბებს და კარდინალურად ცვლის იმ ქვეყნების ცხოვრებას, სადაც მიმდინარეობს.

ნიონე ბაშუაძე

შხამები

სპიცსამსახურების ზარული იარაღი

(დახასრული)

აკონიტი - მცენარის სახეობაა, ძალზე შხამიანია. იყენებენ მედიცინაშიც, როგორც სიცხის დამწეე და ტკივილგამაყუებელ საშუალებას.

ძველ მითოლოგიაში ჯადოქართა და ერნხეულთა ქალიშერთი ჰეკატე კოლხ მეფისას ასწავლიდა შხამების დამზადების მცენარეთა და ცვაილების ნახარშებისგან. იღმულ ქალიშერთი ჰეკატეს მცენარეთა ბაღი ჰქონდა, სადაც მრავალნაირ ცვაილას და მცენარეს ასარებდა. მათ შორის აკონიტსაც.

მიწხეულია, რომ სწორედ ჰეკატემ აღმთამინა და პირველმა გამოიყენა აკონიტის ნაყენი, როგორც შხამი.

კოლხების მეყე აიეტის ასული მეფეა მითოლოგიაში ცნობილია როგორც მსოფლიოს უღდესი ჯადოქარი და ექსი, ბალახითა და წამალთა შესადგულე მისი სახელი დიდელ საფუქელად სიტყვა „მედიცინას“. ლეყენების მიხედვით, მეფემ მოწამლული სამისი გაუგზავნა თავის მეტოქეს - კრეუსას, რომელიც ტრანჯიტი მოკვდა.

ძველებიძენ ფილოსოფიოს, ალექსანდრე მაკედონელის აღმზრდელსა და მასწავლებელს, არისტოტელეს ბრალად წაუყენეს, რომ მან აკონიტისგან დამზადებული შხამით მოწამლა ალექსანდრე მაკედონელი. როგორც ამბობენ, არისტოტელემაც თავი ამ შხამით მოწამლა.

გიკუშაბი - წყლისა და ჭაობის მცენარეა. ძალზე „ვერაფია“, რადგან მის ფოთლებს სტაფილოს ხუნია, ხოლო ფესვებს ჭარხლის გემი აქვს, რაც ძალზე იხიდავს სადორად გასულ პირუტყვს. 100-200 გრამი ციკუტას ფესვი ძროხას კლავს, ცხვარს 50-100 გრამიც ჰყოფინს.

მისი მოწამლული თვისებები ცნობილი იყო ვერ კიდევ ძველ საბერძნეთში, სადაც ხშირად იყენებდნენ როგორც ფარული ანგარიშსწორების იარაღს. იქ იმდენად იყო გავრცელებული, რომ „სახსომწიფო შხამიც“ კი შუარქვს.

გადმოცემის თანახმად, სიკატეს პოლიტიკურმა მოწინააღმდეგეებმა სასიკვდილო განაჩენი გამოუტანეს და ციკუტას ნაყენი შესაეს.

პოლსნიგოვი - ეს სამკურნლო პრეპარატი, ძირითადად, მიიღება შრომანსებრთა და ზაფრანისებრთა ოჯახის მინდერის ბალახებისა და ცვაილებისგან, მედიცინაში გამოიყენება როგორც ტკივილდამაყუებელი საშუალება. კოლხების დიდი დოზით ადამიანს მოწამლავს სასეხით შესაძლებელია.

ჰეგინის დაცვის უფროსი კოლხებით მოყუეს?

2004 წლის 24 სექტემბერს სანტეპეტერბურგში, სვერდლოვს სახელობის საჯადმეთეოში, გარდაიცვალა ერთი დეტექტორი ფირმა „ბალტიკა-სკოტის“ გენერალური დირექტორი, პეტერბურგის „რუხ კარდინალად“ ცნობილი რომან ციკოვი (მეტსახელად „რომა“). სიკვდილის მიზეზად გაურკვეველი სახის ქამური პრეპარატებით მოწამლა დასახელდა. ციკოვი ფირად საინტერესო წარსულის მქონე პიროვნება გახლდათ.

რომან ბელმინი, რომელიც 1962 წელს დაიბადა, ცოლის გავრეე გადოდა და ციკოვი გახდა მასხურბად სსრკის შინაგან ურთი კაპიტნის ჩინით. 1992 წელს პეტერბურგში გახსნა ერთ-ერთი პირველი ერთი დეტექტორი ფირმა. ვერ კიდევ 90-იან წლების დასაწყისში მისი დეტექტორი ფირმების თანამშრომლები იყენებდნენ სანტეპეტერბურგის ხელმძღვანელების, მათ შორის,

ტორიების აღწერა უცვარდა ავტარ კრისტის.

რუსეთის ოპოზიციის ერთ-ერთი ლიდერი იური შჩეკოჩინინი თათოებში მონაბნულ?

2003 წლის 3 ივლისს მოსკოვში საექსპოზიტორებმა დაილუგა ცნობილი შერნალისტი, რუსეთის სახელმწიფო ფუნქციონერების დეპუტატი, „ობლოკოს“ პარტიის წევრი იური შჩეკოჩინინი. გარდაცვალების ოფიციალური ვერსია ინსულტი დასახელდა. პარტიის ლიდერმა გროგორი იავლინსკიმ მამხმვე განაცხადა, რომ პოლიტიკოსი მოწამლეს. იური შჩეკოჩინინი ვერ კიდევ საბჭოთა დროს წერდა საკმაოდ თამამ სტატიებს, რომლებსაც საბჭოთა ინტელიგენციის უკანასკნელი „ანგუსტუდელი“ — „ლიტერატურნაია ვახეტა“ ზოგჯერ პეჭავდა კიდევ. შჩეკოჩინინი ის იყო რუსეთის იმპერიული საგარეო და საშინაო პოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი და უმთავარი კრიტიკოსი. ის პუტინის პრეზიდენტობის პერიოდშიც აგრძელებდა სადეპუტატო და შერნალისტურ გამოძიებებს რუსეთის უმაღლეს ხელისუფლებამ არსებული კორუფციის შესახებ.

19 ივლისს შჩეკოჩინინი ნიუ-იორკში უნდა გამზავრებულიყო აშშ-ის გამოძიების ფედერალური ბიუროს აცხებთან შესახვედრად, რომელიც მისთვის სადღესღოლო დოკუმენტები უნდა გადაეცათ.

რუსი ლიბერალი პოლიტიკოსის გარდაცვალების ერთ-ერთი ვერსიად თათოებში მოწამლა დასახელდა. ამ ფაქტზედ ერთი თეთი ადრე მის ვრცაი ადენიშნობის და მაღალი სიცხე ჰქონდა. თან, რატომაც, მიუღ სხეულზე კანი სიფერხდა. 2003 წლის 23 ივნისს ის მოსკოვის ცენტრალურ კლინიკურ საავადმყოფოში სწორედ იმ პალატაში მთავაესეს, სადაც რვა წლით ადრე ივან კიველიდი იწვა. შჩეკოჩინინს თანდათან გაუჩერდა ფილტვები, ვაითო მთრელები და თი დღეში გარდაცვალა. მისი გარდაცვალების სიმპტომები ძალზე წავაგდა პანკრა კიველიდის და უკანინის პრეზიდენტ თომსკის მოწამლების სიმპტომებს. ლიტვინენკოსათი მასაც იმის ცვენა დაიწყო და ეს უკვე აღსარულის მთამსწავებელი იყო.

სანტერესოა, რომ მისი ავადმყოფობის ისტორია კვლავ გასაიდუმლოებულია თეთი მისი ნათესავებისთვისაც. რი მუხეზედ მთიი არაერთი მოთხოვნია, მისი გარდაცვალების ფაქტზე რუსეთის გენერალურმა პროკურატურამ თათად სისხლის სამართლის საქმი არ აღიდა.

ზურაბ ვვანიას გარდაცვალების კიდევ ერთი ვერსია

რამდენი პანტაპარპონილი —

განკუთვნილია საბრძოლო-დივერსიული მიზნებისთვის. 30-ან წლებში ის საბჭოთა არმიის შეარაგუნამაც კი იყო. შჩეკოჩინინი წლებში მისი მრავალ არსებულ რუსეთში ძალზე გასაიდუმლოებული იყო. დახურულ შერნაბში რკინის პენტაკაბონილის ორიქლის ჩასუნთქვა სასიკვდილოა ადამიანისთვის. ასევე იოლად აღწევს ადამიანის კანშიც. ზოგიერთი რუსი ექსპერტი და მეცნიერი (მაგალითად, პროფესორი ლეე ფიოდეროვი) გარდაცვალების სიმპტომების საფუძველზე მიიჩნევს, რომ საქართველოში ყოფილი პრემიერ-მინისტრი ზურაბ ვვანიას რკინის პენტაკაბონილი მოწამლეს. მისი აზრით, ამისთვის საკმარისი იყო ვვანიას ტუჩაში ერთი წვეთის ჩასხმა.

რომის პაპის გარდაცვალების მიზეზი „ზარინი“ იყო?

30 წლის წინ ყველასთვის მოულოდნელად გარდაცვალა იანე-პაპული I, რომელიც სულ რაღაც 33 დღის არსებობა იყო რომის პაპად. ვენეციის კარდინალი ალბინო ლუჩანი 1978 წლის 25 აგვისტოს აირჩიეს, ხოლო 33 დღის შემდეგ 66 წლის პაპი მკვდარი იბოვეს საბინებელში. რაღაც მავთური ციფრები!

ექიმების დავაზრით — ვულის ინფარქტი, იმდენად პროზაული იყო, რომ არავის სჯეროდა. დასვლაც ბევრი ფიქრობს, რომ შედარებით ახალგაზრდა რომის პაპი შეთქმულების მსხვერპლი გახდა და სერეულ-პარალიტიკური პრეპარატ „ზარინით“ მოწამლეს. ამ ვერსიის თანახმად, „ზარინი, ვან ჟილი“ თანამდებობიდან გადაყენების გადაწყვეტილებამ. მიუღე ხანში პაპი ვტიკანის საგარეო და საშინაო პოლიტიკური ინტერეების სამხმე და მსხვერპლი გახდა.

ეს ვერსია საკმაოდ რეალურა და არცა გასაკვირა, რადგან საბჭოთა და რუსეთის საექსპლესიონერების მუდმივ ოპერატიული დამუშავების ობიექტები ყოველთვის იყვნენ და არან რელიგიური ორგანიზაციები, განსაკუთრებით კათოლიკური ეკლესია და ვტიკანი. ვტიკანში კავებებს აქტიური ოპერატიული საქმიანობის (აგენტურის მუხეზა, ფარული მოქმედა, „აქტიური ლინის-ბუნებ“), მანტაფი დიკავადია და ა. შ.) ამსახველბ ბერგან ასახლბ, სრულიად სადღესღო დოკუმენტბ ეწ. „სოციალისტური პანკოს“ დაშლის შემდეგ იხილა დღის სინათლე.

ადამსავლეთ გერმანიის დაზვერვის „შტაზის“ არქივების შესწავლის შემდეგ

მიუღენები. კარდინალბ ტუჩაში კი არ გამოძიხა, არამღ ვტიკანის მღაღინიხან ჩინონიკებთან დაიწყო დარეკვა. ამის შემდეგ პაპის მღვიდლან მან სასწრაფო აიღო ყველა წამალი, რომელსაც თან-პაპულ I ექიმების დანიშნულებით სისტეტიკურად სჰდადა. ვგრევე, პაპის ხელნაწერბ მხოლოდ ამის შემდეგ შეატყობინეს ექიმბ პირველი კარდინალ ვილის წილბით აღ-ჭურველი ექიმბ, ვინმე ბუციონტე მოიდა, რომლმაც ცხვერბის მხოლოდ ვიზუალური დოკუმენტების შემდეგ უსწარვესად დასახელა გარდაცვალების მიზეზი — ინფარქტი. ამის შემდეგ პონტიფიკის პალატამბრბ გაუკეთეს, ხოლო პირადი ექიმბ ვუსებეღ რიოსი კატეცირიული მოთხოვნა ვუ-მის ვაგეციის შესახებ, უყურავდებოღ დ-ტლებს. რამდენიმე საათის შემდეგ პაპის ოთახბიდან ვაიტანეს დოკუმენტები და ხელნაწერბი, ხოლო თვადა აპარტახტები დაღუკეს.

ვტიკანში მამხმვე ვარეკვლა ხმა, რომ პაპი, რომელსაც რამბე სერიოზული ავად-მყოფობა მარ აწუხებდა, მოწამლეს და ისე მოიღვივბ თათინდა.

ერთი ვერსიით, თანე-პაპულ I-მ პაპად არჩევისთანავე ვაიხინა ძალზე ბევრი მტერი. ის სოციალისტური იდეების მიმდევარი იყო და კომუნისტებსაც თანაურბობდა. იმსაც ამბობდნენ, რომ პაპი დღბი სბ-პაითი იყო საბჭოთა კავშირისადმი ვამწ-ობილი.

გარდა ამისა, ვტიკანის ჩინონიკებ შეამზოთა პონტიფიკის რეორგინისტულბ ცვეტებბ, მსოფლიოს ერთ-ერთი უდიდესი სახელმწიფოს — ვტიკანის თინან-სური მღვიმარბის შეამწერბის სურველბ და ზოგიერთი კარდინალის (მათ შორის, ვან ჟილი) თანამდებობიდან გადაყენების გადაწყვეტილებამ. მიუღე ხანში პაპი ვტიკანის საგარეო და საშინაო პოლიტიკური ინტერეების სამხმე და მსხვერპლი გახდა.

ეს ვერსია საკმაოდ რეალურა და არცა გასაკვირა, რადგან საბჭოთა და რუსეთის საექსპლესიონერების მუდმივ ოპერატიული დამუშავების ობიექტები ყოველთვის იყვნენ და არან რელიგიური ორგანიზაციები, განსაკუთრებით კათოლიკური ეკლესია და ვტიკანი. ვტიკანში კავებებს აქტიური ოპერატიული საქმიანობის (აგენტურის მუხეზა, ფარული მოქმედა, „აქტიური ლინის-ბუნებ“), მანტაფი დიკავადია და ა. შ.) ამსახველბ ბერგან ასახლბ, სრულიად სადღესღო დოკუმენტბ ეწ. „სოციალისტური პანკოს“ დაშლის შემდეგ იხილა დღის სინათლე.

ადამსავლეთ გერმანიის დაზვერვის „შტაზის“ არქივების შესწავლის შემდეგ

გარკვა, რომ ვერმანელ კარდინალ იოზეფ რანტენიერს, ამჟამინდელ რომის პაპ ბენედიქტ XVI-ის, ერთდროულად რვა(!) „შტაისის“ აგენტები უთვალავლებდა.

ფაქტია, რომ ითან-პავლე I-ის გარდაცვალებით ცველზე მეტად კრემლი დაზარალდა, რადგან 1978 წლის ოქტომბერში კონკლავის მიერ პოლინელი კარდინალ კარლო ვიტიტალის რომის პაპად არჩევა საბჭოთა კავშირის იმპერიული პოლიტიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მარცხი იყო. ეს მოვლენა უნდა ჩაითვალოს ერთი მხრივ სოციალისტური ბანაკიდან პოლინიეის გამოსვლის და მეორე მხრივ კი თვით ამ ბანაკის დაშლის მძლავრ ადგილობრივ იმპულსად.

თუკი ისევ უნდა ითქვას, რომ საბჭოთა სექსამსახურების მიერ მოვლენების ამგვარი განვითარების შესაძლებლობა წინასწარ იყო გათვლილი. საბჭოთა კავშირის უსაღესო პოლიტიკური ხელმძღვანელობის მიერ დამტკიცებული იყო სპეცდონისძისების კომპლექსური გეგმა, რომელიც მხოლოდ ახალი პონტიფიკის წინადადება მიმოიხილი „უწყონარი“ დეზინფორმაციული ოპერაციებით არ შემოიფარგლებოდა.

დეკრეტურად დადასტურებულია, რომ 80-იანი წლების დასაწყისში საბჭოთა დაზვერვის ვატიკანში, პაპის ახლო გარემოცვაში სულ მეორე სამი აგენტი ჰყავდა, რომელსაც არ ვატიკანელები პაპის პირად პარტამენტებში „უწყონის“ დაცვენა და რამდენიმე წლის მანძილზე კავებზე უპრობლემოდ ივდებდა ვატიკანის სადღემოებებს. 1981 წლის 13 მაისს თურქი ტერორისტი ალი ავჯა (რომელიც იტალიელ „წითელ ბრიგადებთან“ მჭიდრო კავშირში იყო) თავს დაესხა რომის პაპს და მძიმედ დაჭრა. არსებობს

ვერსია, რომ ეს თავდასხმა საბჭოთა დაზვერვის ორგანიზებული იყო. თუკი ეს დეკრეტურად ჯერ კიდევ არაა დადასტურებული. ითან-პავლე II-ის გარდაცვალების შემდეგ პოლინელმა კარდინალმა თუხეფ გულენსმა დაადასტურა, რომ რომის პაპი საბჭოთა და სოციალისტური პოლინიეის დაზვერვის მუშაში ყურადღების ობიექტი იყო. ამ ოპერაციაში მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა პოლინელ მღვდელ კონრად ჰეიმოს. რომის პაპს ყოველთვის გვერდით ჰყავდა ეს ღვთისმსახური. ვერ ხვდებოდა მის მისიას თუ ამ ცოდვას სულგამებლად პატიობდა?

პურარამს შხაბი – მხადდება სამხრეთ ამერიკაში გავრცელებული ერთ-ერთი მცენარისგან. მოქმედებს მხოლოდ კანში შეღწევის შემდეგ, საცეხით მიღებულ უფებზედა. ამ ტოქსიკურ შხაბში ამოვლებული მინიატურული ისრები არტურ კონან დოილის ერთ-ერთი მოთხრობის გმირის სასიკვდილო იარაღი იყო.

ბევრი ქვეყნის სექსამსახური დღესაც იყენებს უხეხარს იარაღს, რომელიც ამ შხაბით მოწამულულ ისრებს ისერის.

პატაბის მკვეთლობის ვერსია - რეალური ფაქტი თუ დეზინფორმაცია?

რუსეთის სექსამსახურებს ბევრი რომ არ დავიკრებთ, ეველამ კარგად უწყის. ხშირად დეზინფორმაციას ნამდვილი კვალის ასანებად წმინდა წყლის სიმართლედ ასაღებენ. შეიძლება სწორედ ამგვარ ფაქტთან გვეხებოდეს საქმე ცნობილი ჩვენს საველე მეოთხრის, ეროვნებით არაბი ბოეფიკის, პატაბის ლიკედაციის დროსაც.

ამირ იბნ ალ პატაბი (იგივე „შავი არაბი“) 1994 წლიდან იბრძოდა ჩეჩენი-

ში რუსეთის ფედერალური ჯარების წინააღმდეგ.

2002 წლის II აპრილს რუსეთის ეფეს-ბემ გაავრცელა ოფიციალური განცხადება პატაბის გარდაცვალების თაობაზე. ამასთან, რატომღაც საინტერესო და საიდუმლო დეტალებსაც ახვდა ვერადა.

ამ ინფორმაციით, პატაბიან კურირების (სახელად იბნაბიბის) ხელით პატაბის ვითომდა საუღის არაბეთის ერთ-ერთი შუიხის „უსტარი ახლეს“. თურმე წერელი წინასწარ „ხარინის“ ტიპის ტოქსიკური ნივთიერებით ყოფილა დამუშავებული და წაეთხვის შემდეგ პატაბი სამ დღეში გამზარებულა იმ ქვეყანად. როდის ყოფილა, სექსამსახური თავისი ოპერატიული-აგენტურული მოქმედების (ძირ უფრო, ლიკედაციის) დეტალებს ამხადურებდა? უფრო სარწმუნოა, რომ ამ ვერსიის გავრცელების გზით ეფეს-ბეს უნდა პატაბის გარემოცვაში ადრევე ჩანერგული თავის აგენტურას ააცილოს ექვი. ეს ისტორია ჩვენ კი იმდენო ვაძვირ, რომ წერილობით საშუალებით აღმამინის მოწამულა მართლაც ადრეული ხანებიდან იყო გავრცელებული. უკანასკნელ დროს კი ამგვარი რამ მართლაც მოხდა აშშ-ში. 2001 წლის II სექტემბრის ტერაქტების შემდეგ ტერორისტებმა აშშ-ის ზოგიერთი სამინისტროსა და უწყებებს ციბირის წყლის სპეცტრებით დამუშავებული წერილები გაგზავნეს. მხოლოდ სიხინ-ზელმ და უსაფრთხოების დაცვის ინსტრუქციების ერთგულმა გადააჩინა აზერიკელი ჩინოვნიები სიკვდილს.

უკანასკნელ ხანს სპეციალურ ლიტერატურაში გავრცელდა მოსახლეობა, რომ მომავალში სექსამსახურები დაიწყებენ ეფეს-ბეს სექსამსახურების დამზადებას, რომლებიც სასიკვდილო იქნება მხოლოდ ერთი, გარკვეული გენოტიპის ადამიანისთვის, ხოლო სხვებისთვის სასუსხის უფებელი. ჩანს, რასისში შხაბებზეც მკვდრდება.

გენიკ პლადაშვილი

თმის გაღანაკვვის კლინიკა «თალიზი»

თმის გაღანაკვვის პირველი სამედიცინო-კლინიკური კლინიკა მკურნალობისთვის

მკაველიანი გამომიღება, ხარისხი, გარანტირებული შედეგები

სახლური აპარატული მეთოდით, გეროდო მკურნალობის მეთოდით, ფოტოაქტიური მკურნალობის მეთოდით, ტრანსპლანტაციის მეთოდით, სტრუქტურული მკურნალობის მეთოდით, FOX-პროცედურაში, ნარკოზისა და ნარკოზის გარეშე, მკურნალობის მეთოდით.

თმის გაღანაკვვა ხორციელდება 2-3 საათში უმტკივნეულოდ
გაღანაკვვილი თმა გუნახარიად ირკდება პაპ სიხინა,
კონსულტაციები უფასოდ და ინფორმირები.

გულანაკვვის ქ. 22, მისახლარაკვვის კონსპიტალი, III სართული
ტელ.: 25-37-39; 37-50-89; 899-53-07-10 www.talizi.ge

მსტოვრობის ისტორია საქართველოში

ქანი სძარსველუს ოლივიზისა

(გაგრძელება)

მოხუცდავად იმისა, რომ „ქართლის ცხოვრებას“ და უცხოურ თუ ქართულ ისტორიულ წყაროებში საქართველოს მსტოვრობის წარმატების ან მარცხის შესახებ უმეტესად პირდაპირ არ არის ხილვად მითითებული, სტრიქონებს შორის მაინც შესაძლებელია საინტერესო ცნობების ამოკითხვა. მაგალითად, სავარაუდოდ, 1208 წელს არდებელის სულიანმა „რამეთუ უწყობა მხარგრებელთა შინაუყოფელიობა“, ისარგებლა მათი თამარ მეფესთან გვეგოში ყოფნით, უწყურად შემოიჭრა საქართველოს სამეფოს საზღვრებში და „უგრამოლად მოვიდა ანისსა“. როგორ შეიტყობდა სულიანი ასე დაწვრილებით საქართველოს სამეფო მოხელეების გადაადგილების შესახებ? მხოლოდ და მხოლოდ საქართველოს სამეფო კარზე ვაშუმ-აემაგების ყოფილი, რომლებიც დროულად აცნობდნენ მას საიდუმლო ინფორმაციას. ეს შემოჭრა დავით სოსლანის გარდაცვალების (ანუ 1207 წლის) მცირედი დროის შემდეგ მოხდა. სამუხაროდ, საქართველოს „მონაპირებს“, ანუ საზღვრისსარი მსტოვრებს (მესაზღვრეებს) ვერ გამოუქნიათ თავი და მტრის ლაშქრობა დროულად ვერ შეუტყვევიათ.

არდებელის სულიანმა ამ გულგრილობით თუ ყურადღების მოღწეებით მზაკვრულად ისარგებლა, ანის-ქალაქთან უწყურად დაბანაკდა, დიდმარხვაში ეკლესიაში სალოცავად მყოფ შეუიარაღებულ ქალაქელების მოულოდნელად თავს დაესხა და ერთიანად ამოწყვეტა. თუმცა ეს მისთვის დროებითა და თანაც საბედისწერო წარმატება აღმოჩნდა.

ქართველებმა მალევე გადაუხადეს სამაგიერო არდებელის სულიანს და უმთავრესი მამკლადანი დღესასწაულის – რამაზანის დროს დაესხნენ თავს და ერთიანად მოაოხრეს მისი სამფლობელო. თავად სულიანი მოკლეს, მისი სახლობა კი ტყვედ აიყვანეს. ასე იძიეს შური ანისელთა ამოხოცვისთვის.

სპარსეთის მხარეში ამ „სადამჯევლო ლაშქრობის“ პერიოდში ფრიად კეთილად იღვანა საქართველოს მსტო-

ვართა გუნდმა. შეკრიბეს მრავალი და სანდო ცნობა სპარსეთის ახლო და შორეული სამთავროების დაქსაქსობისა და უძღურების თაობაზე. ვიწველევ ეს მსტოვრებმა ამირსასაღარ ზაქარია და მსახურთუხუცეს ივანე მხარგრებლებს აცნობეს. მათ კი თამარ მეფეს მონახსენეს და ლაშქრის მომზადების ნება სთხოვეს.

ხელსაყრელი დრო დამდგარიყო საქართველოს სამხედრო ძლიერების კიდევ ერთხელ დემონსტრირებისთვის. გადაძებებული არ იქნება, თუ ეტყვი, რომ 1207-1208 და 1209-1211 წლებში შორეული ლაშქრობების და გამარჯვებების გარეშე საქართველოს იჭროს ხანა უფერულად იქნებოდა.

ქართველითა „ვეითო მებრძობა“

არამი ისტორიკოს იბნ ალ-ასირის თქმით, კავკასიის მამკლადანი ტყვეებისა და სასულთნოების მმართველები ქართველებს საუკეთესო მტრებად თვლიდნენ, რადგან როცა ქართველები გამარჯვებულნი და რომელიმე ციხე-ქალაქს აიღებდნენ, ხარკს გამოართმევდნენ ხოლმე და მტერ ისევ უკან, თავის სამშობლოში ბრუნდებოდნენ. ქართველი მეფეები ერთგულ მეთხოვნეებსა და სპასაც კი იშვითად ტოვებდნენ დამორჩილებულ ქალაქებში. იბნ ალ-ასირის ეს ოღნაც ცინიკური, თუმცა ზუსტი შეფასება ნაილად ადასტურებს, რომ საქართველოს მეფეებს XII საუკუნის დამლევეს და XIII საუკუნის პირველ მეთითხედმა დამარცხებულ მტრის ციხე-ქალაქებისა და ტერიტორიების შემოერთება-შეპოშტკიცების ერთიანი პოლიტიკა არ ჰქონდათ. თუნდაც ის ფაქტი გავიხსენიოთ, რომ ჯერ კიდევ გიორგი III-ს დროიდან ანისი და დვინის ციხე-ქალაქების მამკლად მფლობელებისგან გათავისუფლებას რამდენიმე ლაშქრობა და ბრძოლა დასჭირდა. მიუხედავად ამისა, ეს და სხვა ქალაქები ძალზე შირობითად და არამყარად ითვლებოდნენ საქართველოს მფლობელობაში. ფაქტობრივად, ეს იყო ერთგულად შემოერთება, – დამარცხებულნი, აიღებდნენ ხარკს, იჭურ მმართველს დატოვებდნენ

და თავად თბილისს წამოვიდოდნენ.

საკმარისი იყო, საქართველოს ლაშქარი სამშობლოში დაბრუნებულიყო, რომ „მეზობრთბუ“ ქალაქს ხარკის გადახდა შეეწყვიტა და მოსახლეობა კვლავ მიწინააღმდეგვის მხარეს გადასულიყო. რაკი იცოდა ქართველთა „ეთლი მტერთბუ“ ამათა, თურქ-სელჩუკთა ციხე-ქალაქები ქართველებს ხშირად უბრძოლველად ნებდებოდნენ, ძველ-საქურების მართმეფდნენ და უსაფრთხოების მყარ გარანტიასაც იღებდნენ. მაგალითად, 1208-1211 წლებში ლაშქარბრების დროს, რამაც კიდევ უფრო გაზარდა საქართველოს სამეფდრად და პოლიტიკური ავტორიტეტი ახლო და შუა აღმოსავლეთში, საქართველოს სპა საიკო მმართველობის იმდრო, როცა ციხე-ქალაქები უბრძოლველად ნებდებოდნენ და ხარკს იხდებდნენ (ასე მოხდა ციხე-ქალაქების თარიზისა და მანანს აღმორჩილების დროს). ქართველებს მივირეცხოვან სპას ტოვებდნენ ციხე-ქალაქში, თავად კი ლაშქარბრას აგრძობდნენ. თუმცა, ზოგჯერ ეს გულკეთილობა ძალზე ძვირი გვიჯდებოდა. ციხე-ქალაქ მანანს მმართველმა ერთიანად ამოწყვიტა მცველად დატოვებული ქართველთა მცირე სპა. ეს ვერავინა რომ შეიტყო, უკან მობრუნებულმა საქართველოს მხედრობამ სასტიკად დასაჯა სიტყვის გამტეხნი.

სპარსეთში ხანგრძლივად და შორეული ლაშქრობა საქართველოს სამეფოს სიძლიერის კიდევ ერთი დადასტურება იყო. უძაბური ნადავლით დატვირთილი ლაშქარი უკან, საქართველოში გამობრუნდა. ამ ლაშქარბრების შემდეგ ქვეყნის გეოგრაფიული საზღვრები ერთიორად გაიზარდა.

თამარის მეფობის მიწურულს საქართველოს ვასალური (ყმდნავიცი) ქვეყნები და სამთავროები იყვნენ:

იმერკავკასიაში – ალან-ოსები, ჩერქეზები, ლეკები, დურბოქანი; ჩრდილო აზერბაიჯანში – დარბანდი, შარვანი და განძის (რანის) სათაბაგი; სამხრეთით – ხლათის და ერზინქის სასულთნოები და არზრუმის საამირო; მთელი სომხეთი და შუი ზღვის სამხრეთ სანაპიროები. ყმდნავიციობის სტატუსი გულისხმობდა საქართველოსთვის ხარკის გადახდის და აღსამხრებლად ჯარის გამოყენას. ტერმინობრების გაფართოებას ემატებოდა ის ვარემბრაც, რომ საქართველოში სხვადასხვა აღმოსავლეთბრებისა და ეროვნების ხალხები ცხოვრობდნენ. მართლმადიდებლ ქრისტიანებთან, მონიფიზიტ სომხებთან,

მამადიანებთან (სპარსნი, თურქები და არაბები), ასევე მოილებთან (რომლებიც, ძირითადად, კერპოაცვიანისმცველები იყვნენ) ურთიერთობები ცენტრალურ ხელისუფლებას ძალზე მოხშიდია და ტოლერანტული რელიგიური პოლიტიკა უნდა გაეტარებინა.

ტერიტორიული სიშორის, მოსახლეობის სიმრავლის და სიჭრელის, ასევე ერთნული და რელიგიური განსხვავებულობის გამო საქართველოს სამეფო კარს სულ უფრო და უფრო უჭირდა ფორმალურად დამორჩილებულ-მეზობრთბულები, მაგრამ ფაქტობრვად დამოუკიდებელი მამადიანური ქალაქებისა და ტერიტორიების თბილისდნ მართა და მკაცრი კონტროლის დაწესება.

სამხარა პოლიტიკური მდომარბრების გართულების პირველი ნიშანი XIII საუკუნის 10-იანი წლების დმდეგს ქართველ მოთელთა აჯანყება იყო. აღმოსავლეთ საქართველოს მოთელ-ფხვილები და დიდიელთა აჯანყება სამთიანი ბრძოლის შემდეგ სასტიკად ჩაახშო სამეფო სპამ ამბროსპასალი ივანე მხარგმტელის მხედრობითავრობით.

ულმობელი წუთისოფელი კი უფრო დიდ განსაცდელს უშზადებდა სრულად საქართველოს.

დიდი ეპოქის დასასრული

საქართველოს სამეფო კარისთვის, განსაკუთრებით კი სამხედრო ხელმძღვანელობისთვის, პირველი დიდი დანაკარგი 1207 წელს დავით სოსლანის გარდაცვალება იყო. ქვეყანა ძლიერი და უშიშარი მხედრობითავრის, ხოლო თამარი მეუღლის გარეშე დარჩა. სპარსეთის შორეულ ლაშქრობაში საქართველოს ჯარს ზაქარია და ივანე მხარგრძლები, ვირამ გაველი და სხვა დიდებულები სარდლობდნენ. თავიც არ შეურცხვენიათ.

საქართველოს სამეფო კარზე არსებული წესის თანახმად, თამარის თანამოსაყდრე 12 წლის ლამა-გიორგი აკურთხეს. ქვეყნის მართვის სადავეები კი კვლავ თამარ მეფეს ეყრა მტკიცედ, თუმცა ეს მშვიდობიანობისა და კეთილმშენებლობის პერიოდი სულ რაღაც ექვსიოდე წელს გაგრძელდა.

ქართულ ისტორიოგრაფიაში თამარ მეფის გარდაცვალების თარიღად 1213 წელია მჩნეული. თუმცა, ისტორიკოსთა ნაწილი 1207 წელს მიიჩნევს უფრო მართებულად. ამ სამეცნიერო დავაში ჩარეუ შორს წავიყვანს. ერთი კაა, ძალზე ძვილია იმის დამტკიცება, რომ საქართველოს მხედრობის 1208-1211 წლების წარმატე

ბული შორეული ლაშქრობები, საგარეო საეკურო მონიფირობების გაფართოება, ქვეყნის შინთი ვაჭრობისა და ხელისონის არანახული აფეკვა, დიტერბრუნისა და ხელისონის უნიკალური ნაწარმობების შექმნა – თამარ მეფის ხელმძღვანელობის გარეშე ჩატარებულიყო.

ამიტომაც თამარის გარდაცვალების თარიღად 1213 წლის მჩნევა უფრო მართებული და ლოგიკური ჩანს.

„ნანატრი შვილის“ ქართული ეპოქის დასასრული

ნათქვამაა, ვამბობებსა და გენიოსების შველელზე ბუნება იხვეწებოდა.

როგორც შექმდომმა წლებმა აჩვენა თამარი, როგორც მეფე, ვაკცილებით ძლიერი, მტკიცე და მომთხოვნი იყო, ვიდრე თამარი დედა. ეს გასაკვირცაა, რადგანაც თითქმის ათი წლის მანძილზე თამარი უშელოდ იყო.

ვაგვისწოთ, თამარი 1185 წელს გათხოვდა იური რუსზე და ორ წელში გამოიღდა. მეორედ დავით სოსლანზე 1189 წელს იქორწინა. პირველი შვილი – ლამა-გიორგი კი მხოლოდ 1195 წელს შეეძინა.

თამარის და დავით სოსლანის ნანატრი ვაჟი, ხოლო სრულად საქართველოსთვის ნანატრი ტახტის მემკვიდრე ლამა-გიორგი სახელმწიფოს მართვისა და ლაშქრის ხელმძღვანელობის საქმეში ძალზე ჩამორჩებოდა დედ-მამას. მოკუნების შემდგომმა განვითარებამ ცხადყო, რომ ქვეყნის შესაქვის ტვირთი მისთვის ძალზე მძიმე აღმოჩნდა. ისტორიულ წყაროებში ლამა-გიორგი დასახაითებულა როგორც მამაცი მეომარი, თუმცა სპასობდ იმანიან, ამპარტყვანი, აქაჩებულა ხასიათით და ქართულ ტრადიციებთან თავსუყვალი დამოკიდებულებით გამოჩნეული პიროვნება.

ამ დროს კი საქართველოს მახლობლად დიდი საერთაშორისო მოკუნები იფეკმებოდა, – ჯგაროსნები მორავ ლაშქრობების აპრებდნენ და მოკუნობრებს ეძებდნენ. ვაკცილებით შორს, აღმოსავლეთით კი ნელ-ნელა შავი დრეხული იყრებოდა, – მონღოლთა ტომებს ჩინებუყანი აერთიანებდა და დასავლეთბრისკენ მიიწეფდა. თუ როგორ ხედებოდა ამ ისტორიულ მოკუნებს საქართველოს სამეფო მხედრობა და მსტოკართა უნდნი, ამის შესახებ შემდეგ ნომერში მოვითხრობთ.

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

ბენიკ ალაბაშვილი

რუსული დესანტი კოლორუში ფაქციები და საფრთხე

დღეისთვის ზემო აფხაზეთს საქართველოსთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს. ქართული იურისდიქციის დე ფაქტო გავრცელება მოხვედრას უკარგავს სეპარატისტებს მათ მიმართულ მხარდებებს. ზემო აფხაზეთის კოდორის ხეობაზე კონტროლის დამყარება მათ სანუკვარ ოცნებად იქცა. საქართველოს რუსი სამშვიდობოების ქართულ შიდაკონფლიქტებში ჩარევის მხარე გამოცდილება აქვს. დღესაც უსტადი იგივე ხდება, რაც ამ 15 წლის მანძილზე ხდებოდა. იმ განსხვავებით, რომ ახლა ქართული მხარე უფრო მომზადებული და მობილიზებულია იმისათვის, რომ პროვოკაციას არ წამოეგოს და საკადრისი პასუხი გასცეს მომადურს. 2002 წელს რუსმა სამხედროებმა სამშვიდობო მისიის საფარქვეშ და ადგილობრივი მოსახლეობის დადგვის საბაზით სცადეს, ჩაეტარებინათ სამხედრო-სადესანტო ოპერაცია, რომლის მიზანი კოდორის ხეობის დაკავება და იმის შემდგომი გაკონტროლება იყო. სახდენიეროდ, მათი მცდელობა კრახით დასრულდა, ქართველი სამხედროები პროვოკაციას არ აპყენენ და მალაღობროფენიონალიზმის წყალობით ახლა სამშვიდობო საზღვარი საკენთან არ გვაქვს და კოდორის ხეობა სეპარატისტებს არ უკავიათ. მაშინ განითავრებული მოვლენების შესახებ გენერალ-მაიორ კობა კობალაძეს ვესაუბრეთ, რომელიც იმ პერიოდში კოდორის ხეობის ოპერატიული მიმართულების უფროსის მოვალეობის შემსრულებლის სტატუსით ამ ოპერაციას ხელმძღვანელობდა.

კობა კობალაძე: – 2002 წლის 12 აპრილს კოდორის ხეობაში, კრძოდ ქუბარა, ჩხალთა, აგარა, ვეწვის მიმართულებით, რუსეთის სადესანტო ძალების სპეცდანიშნულების გაძლიერებული ასეულის (195 კაცი) პირადი შემადგენლობა გადმოსიროლეს წინასწარი ამოცანით, – დეკავებინათ რაიონი აგარის მიმდებარე ტერიტორიაზე, გაემაკრებინათ და შეძლებო გაეფართოებინათ.

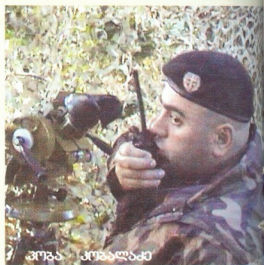
— **უფრო კონკრეტულად, რას ითვალისწინებდა რუსების ამოცანა?**

– რუსების ძირითადი ამოცანა განსაზღვრული ტერიტორიის შუაზე განლაგდა იყო. სურდათ, აგარა, ჩხალთა, ქუბარა სამშვიდობო ზონის გაგრძელება ყოფილიყო. ამ ოპერაციის წარმატებით დასრულების შემდეგ სამშვიდობო ზონი საკენის მიმართულებით გადაიწვედა და კოდორის ხეობა მოსწვდებოდა საქართველოს. ეს იყო რუსების პირველი ამოცანა, შემდეგ გაემაკრებინათ ტერიტორიის გამაგრებას, ადაპტირებას ამ ტერიტორიაზე და გაფართოებას წრიული გეგმით, რაც ითვალისწინებდა დამხმარე ძალის შეყვანას და ა. შ. ფაქტობრივად, კეთდებოდა ახალი დოკოსტი. შემდეგ, საგარეოდ, აღიწებდნენ მინიტორინგს ზურგში დაწერილი ჩვენი შეიარაღებული ძალებისას. საკმაოდ კარგი ტაქტიკური ჩანაფიქრი იყო.

— **იყო რა შეიტყვეთ რუსების დესანტირების შესახებ და სად იყავით იმ დროს?**

– ჩვენ ვკვირდა საეკვიპო შეტყობინების საშუალებებით. ყოველ შემთხვევაში, მობილური ტელეფონებით არ მივიცვლია ინფორმაცია. ჯარში არის დახურული, სარელო კავშირები. სწორედ ამ საშუალებით მივიღეთ ინფორმაცია პირველი ჩამოფრენილი მუვლემურისა და რუსების ბაზირების შესახებ აგარის მიმდებარე ტერიტორიაზე. იმ დროს თბილისში ვყავი, მინისტრი დავით თევზაძე კი ფოთიდან ჩამოფრენი.

— **ეს ყველაფერი მოულოდნელად მოხდა თუ მანამდეც**

დიაბადა 1967 წლის 7 ივლისს, ქობილისში. შპაცს მუვლელ და ოთხ შვილი.

განათლება: 1986 წელს დაამთავრა ქ. თბილისის მე-12 საშუალო სკოლა, 1987-1989 წლებში მასხურთადა შორეულ აღმოსავლეთში. 1990 წელს ჩაირიცხა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ეკონომიკის ფაკულტეტზე. 1996 წელს წარჩინებით დაამთავრა ქ. რიონის უმაღლესი საპრო-სადესანტო სასწავლებელი. 1999 წელს წარჩინებით დაამთავრა ქ. მოსკოვის ფრუნზეს სახელობის სამხედრო აკადემია. 2001 წელს დაამთავრა ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის გენერალური შტაბის აკადემია. 2002 წელს გაიგზავნა გერმანიაში, ქ. გარმიშში. ჯ. მარშალის სახ. სტრატეგიის ცენტრი, სადაც გაიარა კურსი „მოხუცი ელემენტარული საერთაშორისო საერთაშორისო სივრცის ინტეგრაცია აღმოსავლეთის სივრცეში“. 2002 წელს მიიწვიეს ამერიკის შეერთებულ შტატებში, სპეცქვედანიშნულებაში, სადაც მიიწვიეს ჯორჯთის შტატის საბატო გვარდიის წოდება. 2003 წლის ნოემბერში ქ. სან-რემოში (იტალია) გაიარა სამხედრო კონფლიქტოლოგიის საერთაშორისო სამართლის კურსი.

სამხედრო-სამუშაო გამოცდილება: 1991-2004 წლებში იყო ერთერთი გვარდიის პირველი მოტოპორული ბრიგადის ოცულის მეთაური, ამვე ბრიგადის სადაზვერუო ასეულის მეთაური, ბრიგადის დაზვერვის უფროსი, იყო შავნადაის ბატალიონის ერთერთი ჩამომყალიბებელი და მეთაური, მე-11 მმ ბრიგადის მეთაური, ქ. ფოთის კომანდნტი, დასავლეთ საქართველოს ოპერატიული მმართველობის უფროსი, სამხედრო ფორების სარდალი, საქართველოს ერთერთი გვარდიის სარდალი, კოდორის ხეობის ოპერატიული მმართველობის უფროსის მოვალეობის შემსრულებელი, პრეზიდენტის ინაუგურაციის სამხედრო ადლუმის მმართველის უფროსი.

სამხედრო წოდება: გენერალ-მაიორი.

შეიმწინოდა რუსების გადაადგილება?

– განსაზღვრული ძალების კონცენტრირება და მობილიზება შეიმწინოდა. მათი განცხადებით, კოლორის ხეობაში სჯარისო შენარები გვეყავა და მოითხოვდნენ, ეს ფორმირებები გამოგვეყვანა იქიდან. ვითომ კოლორისა და აფხაზეთის მოსახლეობის, მათ შორის რუსეთის მოქალაქეების ინტერესების დაცვა ჰქონდათ მიზნად. ამასზე ასეთი არგუმენტი წყვეტო, – ჩვენი მონაცემებით, 20 ათასამდე რუსი ეროვნების საქართველოს მოქალაქე მოგვა გენოციდში და რატომ მაინ არ შეიწყუხა რუსეთმა თავი თავისი მოქალაქეების დასაცავად. მათ უნებეს, ხელაფნენ, რომ ავღღილორივ მოსახლეობას მათი დახმარება არ სჭირდებოდა, ყვეილებით არავინ დახვედრა და მხსნელგად არავის უღარებოდა.

– საქართველოს საპარო სივრცე რუსების ამ მოქმედებით დაირღვა?

– რა თქმა უნდა. რამდენიმე შვეულმურეტი შემოფრინდა. თითო შვეულმურეს 20-25 კაცი გადმოჰყავს მთლიანი შეარადებითა და კუპირებით. გარდა ამისა, ჰქონდათ ნაფსტატორენები, პერსანინალმდგო საზენიტო დანადგარებით. გამოსხნენ, გამაგრდნენ და დაიწყეს სანგრების გათხრა, ბლენდავების გაკეთება. როგორც კი ეს დაეფუქსირა, გამოცხადდა განგაში, საბრძოლო მდგომარეობაში იყო მთელი ხეობა. თან, ყველაფერს მათ დასანახავად გაკეთებდით. განზრახ დაეფუქსირებინეთ ფლანგებიდან ჩვენი მუხზე ყოფნა. წაყვანილი გვეყავა ანტი-სნაიპერული ჯგუფი. იმ მცირედით ბოუკრებით, რაც მაშინ თადაცვას ჰქონდა (16 მილიონი), შექმნილი გვექონდა „ფილკონის“ სისტემის 12,7 მმ კალიბ-

რანი ანტისნაიპერული შაშხანები. ჩვენმა დემონსტრაციულმა ქმედებებმა ნაყოფი გამოიღო, – რუსები გაფართოების აქტიური ქმედებიდან დაკავებული პოზიციების გამაგრებაზე გადავიდნენ. მიხედნენ, რომ ყველაფერი ისე არ იქნებოდა, როგორც გვემყვინენ.

– მოლაპარაკებაზე პირველი რომელი მხარე წავიდა?

– სანამ საჭირო ღონისძიებები არ გაატარებთ, მოლაპარაკება არ დაგვიწყია. რუსები უნდა დარწმუნებულიყვნენ თავიანთი მდგომარეობის უიმედობაში. გადავკეტეთ საპარო სივრცე, საიდანაც ისინი შემოვიდნენ. ორ ფერლობზე განვლაგეთ საზენიტო დანადგარები 3V-23-2 უბი, რითაც შევუქმენით წინააღობის ბაღე. ნაწილობრივ ჩავასშეთ რადიოსინაორები, ამავე

დროს მიმდინარეობდა მათი მოსმენა. მთელი ღამის განმავლობაში რუსების ბანაკის გარშემო ტერიტორია ითიფებოდა. ამ ყველაფრით დისკომფორტი შეუქმენით.

– რამდენად მართებული იყო ასეთი ქმედებები და პირდაპირი კონტაქტის შემთხვევაში გამარჯვების რა შანსი გქონდათ?

– ჩვენმა ღონისძიებებმა გამართოდა, რუსებმა თვითონ მოითხოვეს მოლაპარაკება. მიხედნენ, ცეცხლის გახსნის შემთხვევაში იმ 195 კაციდან ვერაინი გადარჩებოდა. ზებირად ციცილით მათი შეარადება. სხვა ამბავია, თუ დამხმარე ძალები გამოუგზავნიდნენ, რა მოხდებოდა. შექმნილ სიტუაციაში კი მოკარნახის პოზიცია უკვე ჩვენ გვექონდა, თითოეულ კაცს მინიმული ჰყავდა შემადგენლობა, რომელიც აკონტროლებდა მას.

– ოპერაციაში რამდენი კაცი მონაწილეობდა?

– 935 კაცი, იყვნენ ინსტრუქტორები და გაძლიერებული ეროვნული გვარდიის ნაწილები. როდესაც ამის ბაჯუკა ამოვიდა კოლორში, ყველამ წარუფიქრეთ საბუთები, რომ ეს იყო ეროვნული გვარდიის პირადი შემადგენლობა. საერთაშორისო სამართლის თვალსაზრისით ეროვნულ გვარდიას უფლება აქვს სამშვიდობო ოპერაციებში მონაწილეობისა და საპოლიციო ფუნქციების შესრულებისა. რუსებს სახმელეთო ჯარების სარდლის მოავლივლენევიჩი ხელმძღვანელობდა, ხოლო უშუალოდ ოპერაციას ვინმე

პოლკოვნიკი, რაც ძალიან უცნაური და გაუგებარი იყო, რატომ უნდა ეხელმძღვანელა თუნდაც გაძლიერებული ასეული-სათვის პოლკოვნიკს.

ჩვენმა ოპერატორულმა მოქმედებამ ტაქტიკური გამარჯვება მოუტანა საქართველოს.

ამასთან, ჩვენ ღია ეთერით აღარ ესაუბრობდით თბილისთან, გადავდვით სავანებო კაშპირგაბულობის რეჟიმზე. დაძაბულობა იმდენად დიდი იყო, რომ თვითონ ალყაში მოქცეული პირადი შემადგენლობის უფროსი გადასცემდა თავი-სიანებს, როგორც მოკვიფრებულ და ჩაგვი-არეუ ასეთ დღეში, ნება იძიებო და გავეფ-ვანეთ, თორემ აქედან ცოცხალს არც ერთს არ გავცემებენო. თუმცა ერთხანს ულ-ტიმატუმის ერთ საუბარზე ცხადეს.

— რა სახის ულტიმატუმში იყო?

— წებულის მიმართულებით 1000 კაცამდე იყო თავმოყრილი, რომლებიც საჭიროების შემთხვევაში დაესმარებოდ-ნენ მათ, მაგრამ ამას ხომ დრო სჭირდებოდა, დროც მათ არ ჰქონდათ.

— ცეცხლი თუ გაიხსნა?

— ჩვენ განზრახ დავაჩინეთ ბანაკის გარშემო პერიმეტრი. დესანტის გად-მოსხმვდან მერვე დღეს, რუსების მეთაუ-რმა ჩემთან საუბარი მოითხოვა, ბანაკში პირდაპირ შევედი. ვუთხარი, რომ დამხ-ნობა ძალის შეველმფრენებით შემოსე-

ლის იმედი ტყეოლად ჰქონდათ, რადგან სრულოად ვაკონტროლებდით პერიმეტრს. რაციაში ერთი სიტყვა ვუთქვი და მან სისტემების აკაკანება გაიფო. ერთი სი-ტყვით, რეალურად დავანახეთ საფრთხე. საერთოდ, პროფესიონალიან უფრო იო-ლია საუბარი და კონსენსუსის მიღწევა, ვიერე ძალით გასამხედროებულებთან და გაბოკვიებულებთან. პოლკოვნიკი ნელ-ა აცინიბერებდა, რომ აბსოლუტურად უმის-ამართო მარში გააკეთეს. ვითომ მოსახ-ელობის დასაცავად წამოვიდა და თავად მოექცა ალყაში. რუსები ვეღარ აკონ-ტროლებდნენ არათუ სიტუაციას, უკან დასახევი გზაც ეკრებოდათ. იმ დღეს ეღვარდ შევარდნაძეც კი ჩამოფრინდა კოლონოში.

— პრეზიდენტის ჩამოსვლა საჭირო იყო?

— სიტუაცია სიმძვინთ იყო დაკვიმუ-ლი. ჩემი აზრით, რუსებმა სვანების სი-ფიცხეც გათავალისწინეს და ხელი ვეღ-არ განამრიეს. ასე რომ, ლოკალიზებული იყვნენ, იძულებული ვახდნენ სხვისი ინი-ციატივითა და კარნახით ემოქმედათ.

— რამდენ ხანს გაგრძელდა ოპერაცია?

— ყველაფერი 24 საათში დამთავრ-და. ისტორიას არ ახსოვს, რუსებს თავე-სი ნებით, უბრძოლველად დაეტოვებინით დაკავებული ტერიტორია. ამას რუსული პრესაც წერდა.

— როგორ განიმუხტა სტუ-აცია?

— საპაურო და სამანქანო უზაც ბლოკირებული გვექონდა. თავიდან არ ვფიქრობთ, მათთვის საპაურო სივრცე დაგვეთმო, მაგრამ ბოლოს მაინც ისეც თავიანთ შეველმფრენებში ჩაესვით და გაუშვეთ.

— ამ ფაქტს მოჰყვია საერ-თაშორისო ორგანიზაციების გამოხმაურება?

— დიტერ ბოლდნი იყო იმ პერიოდში მისიის უფროსი, მერე — ანის ბაკვა. მადლობა გადაგვიხადეს, რომ სისხლი არ დაგვღვარა და ოპერაცია მაღალპროფე-სიონალურად ჩავატარეთ. ჩვენ ყველაფერი დეტალურად გვექონდა გათვლილი, სან-ფინრო უზრუნველყოფით, მითვის დანად-ბითა და ჩამოქცევით, გადმოსასვლელი გზების კონტროლით და ა.შ.

— დღევანდელ სიტუაციაზე რას ფიქროვებთ, ამ რთული ვე-თარებიდან თავის დაღწევის რა გზებს ხედავთ?

— ჩემი აზრით, ის პოზიცია, რომელიც საქართველოს უჭირავს, მართებულია. მძებ ვითარება იმის შედეგია, რომ ორვე ფიქრით სუნთქვა მივიწდიოთ. ვისეუ-ბით იმისათვის, რომ ევროატლანტიკური სივრცისაკენ ვისწრაფვით. არჩეული კურსიდან გადახვევა სრული აბსურდი იქნება. გამოსავალს კი იმში ვხედავ, რომ უფრო ქმელიად უნდა მოვეხადოთ უფრო მეტი სირთულეებისთვის. ეს არ გულისხმობს მხოლოდ ჯარისა და ძალი-ვანი სტრუქტურების მომზადებას, მიელი ერი უნდა დაიარაზოს, დიდი მნიშვნელო-ბა აქვს მოსახლეობის იდიოლოგიურ მოტივაციას. რუსი აშკარად ვერ ჩაე-რთებენ კონფლიქტში და ომს ვერ გა-მოგვიცხადებთ. თუ შევადარებთ აფხაზე-თისა და ცხინვალის სიტუაციას, უფრო რთულად კოლორის მიმართულებას მე-ინწე. ცხინვალი შეიძლება გამოყენე-ლი იყოს როგორც ხელსაწყო, რათა შედმივ დისკომფორტში გვაყოფინ. აფხ-აზეთის ფაქტორს გამოიყენებენ იმისთვის, რომ დაგვმადონ. ამიტომაც არის კოლორ-ის მიმართულება საქართველოსთვის სა-სიცოცხლო მნიშვნელობის, მაგრამ ახლა საქართველოს აქვს სრული პოტენციალი, — ჰყავს ერთ-ერთი საუკეთესო არმია. ჯარმა მუშაობიდან სტატისტიკური სახე მიიღო, საერთაშორისო ჯარისკაცის დო-ნის გახდა. ქართველი ჯარისკაცი ერთ-ერთი ყველაზე საუკეთესო და ძლიერი მებრძოლია, მთავარია, ზუსტად და კარ-გად დაუსახო ის საბრძოლო ამოცანა, რაც უნდა შესასრულოს.

ის 1974 წელს აშშ-ის საზღვაო ძალებთან კორპუსის შეიარაღებაში LVTP7-ის (პირადი შამადგანლობის სადესანტო მუსლუხაზიანი ტრანსპორტიორი) სახელწოდებით მიიღეს. ათი წლის შემდეგ კი სახელი შეუცვალეს და AAVP7A1-ად (პირადი შამადგანლობის მოიარიშა ამფიბია-ტრანსპორტიორი) მოათლეს.

საზღვაო ძვეითაების მხურავი ჯავახანგრანსპორტიორი

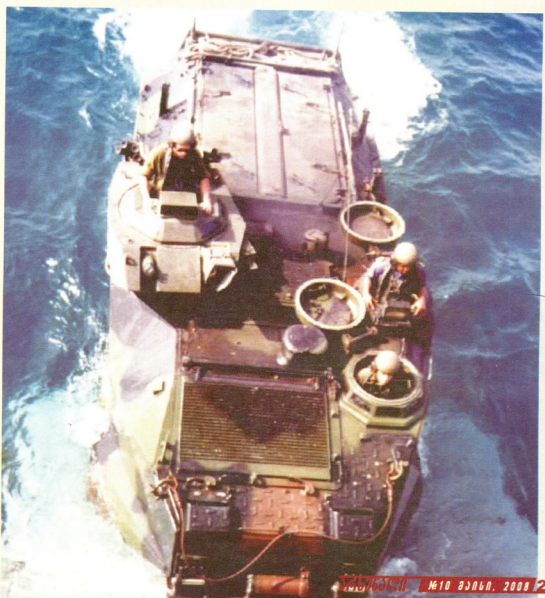
აშშ-ის საზღვაო ძვეითა უორპუსი სადესანტო ოპერაციებს ბოლო 34 წელია LVTP-7-ით (AAVP-7A1) ატარებს

სახელწოდებების შეცვლის მიუხედავად, მისი არსი არ შეცვლილა, - ის დღესაც რჩება ამერიკული საზღვაო ძვეითების ძირითად სადესანტო საშუალებად, რომელმაც საზღვაო ძვეითები მძღრეიფე სადესანტო ხომალდებიდან მოწინააღმდეგის ნაპირაშდე ცურვით უნდა მიიყვანოს.

AAVP7A1 მხოლოდ საზღვაო ძვეითა კორპუსის შეიარაღებაში და ასეთი მცურავი ჯანშანტრანსპორტიორები აშშ-ის არმიას არ ჰყავს. სამაგიეროდ, არგენტინამ 42 ასეთი საბრძოლო-სატრანსპორტო მანქანა შეიძინა, ბრაზილიამ - 52, ცენტრალამ - 22, ესპანეთმა - 38, იტალიამ - 50, სამხრეთ კორეამ - 206, ხოლო ტაილანდმა კი 60. თავად აშშ-ის საზღვაო ძვეითა კორპუსის განკარგულებაში 2556 ცალი AAVP7A1-ია.

საპსოთა არმიას მიივიდან მცურავ სადესანტო საშუალებებად ძველ მცურავ ჯავახანტრანსპორტიორებს BTP-50-ებს იყენებდნენ, რუსეთის საზღვაო ძვეითების შეიარაღებაში კი BTP-80 ტიპის ჯავახანტრანსპორტიორებია.

რუსული BTP-80-თან შედარებით ამერიკული AAVP7A1 გამოირჩევა უფრო დიდი მასით, ზომებით, მაგრამ ამასთან, 3-ჯერ მეტი შედესანტე მიჰყავს.

მისი ეკიპაჟი სამი კაცისგან შედგება. შეთავაზის პატარა კომპერა მძღოლ-მექანიკოსის უკანა განთავსებული, ხოლო მსროლველებსა კი მარჯვენა.

25 მეტრსანტე ვაგმანტრანსპორტიორში უკანა აპაროლიდან ადის და კორპუსის შიგნით სამრიგად განთავსებული ასაკეც სკამებზე უდგება. საჭიროების შემთხვევაში, ეკიპაჟი რამდენიმე წუთში ხსნის სკამებს და ვაგმანტრანსპორტიორში 4,5 ტ საერთო მასის ტვირთს ათავსებს.

ვაგმანტრანსპორტიორის კორპუსის ფორმა ჰიდროდინამიკის პრინციპების გათვალისწინებითაა კონსტრუირებული, ისე რომ 24-ტონიან, AAVP7A1 წყალში მაქსიმალურ 13,2 კმ/სთ სიჩქარეს ავითარებს. ამისათვის მას ორი წყალმტყორცნი ძრავა აქვს – ცურვისას წყალი შეისრუტება მუხლებების ზემოთ დატანებული ორ ხერელში და წყალმტყორცნი ძრავების საშუალებით უკან დიდი სიჩქარით გამოიღებება.

თუკი წყალმტყორცნი ძრავები მშვიდრიდან გამოვიდა, ვაგმანტრანსპორტიორი არ კარგავს ცურვის უნარს, – წყალში მუხლებების ტრიალით საბოლოო მანქანა სასურველი მიმართულებით გაცურავს, ოღონდ უფრო მეტი სიჩქარით.

400 ცხ.ბ.ის სიმძლავრის რვაკვანდინი ტურბოდიზელის ძრავა მანქანის ცხვირშია დამონტაჟებული, განსხვავებით რუსული БТР-80-ისგან, რომელსაც 300 ცხ.ბ.-ანი დიზელი უკან აქვს დაფრებული. შეიძლება ცურვისას უკეთესია, ძრავა უკან იყოს დამონტაჟებული და წინ ცხვირის არ „ბირავდეს“, მაგრამ მაშინ მეტსანტეებს მანქანიდან სწრაფი გადმოსვლა მხოლოდ ზემოდან ან გვერდიდან მოუწევდათ. არადა, როდესაც ვაგმანტრანსპორტიორი მოწინააღმდეგის ხანა-

ამერიკელი საზღვაო ქვეითების მცურავი ვაგმანტრანსპორტიორის შუბლა ვაგმანი ალუმინის შენადნობის ნარმოადგენს, რომლის მაქსიმალური სისქე 45 88-ს აღწევს, რაც 12 88 სისქის ფოლადის ვაგმნის ეკვივალენტია, თუმცა ეს მაინც არ არის საკმარისი P11F-7-ით ნასროლი ПГ-7В1 ტიპის რეაქტიული ქვრების შესამერებლად, რომლის კუმულაციური ქაფალი 500 88 სისქის (არანაკლებ 60-გრადუსიანი კუთხით მოხვედრისას) ფოლადის ვაგმნის ეკვივალენტს ხვრეტს. მადეკულობის გაზრდის მიზნით, პენტაგონმა ერაყში შეყვანილ AAVP7A1-ებს ებრაული ფირმა „რაფაელის“ დამზადებული ვაგმანანადგები ბორტებზე დაუყენა.

პიროზე ადის, სჯობია, მედსანტეებმა უკნიდან დატვირთონ საბრძოლო მანქანა, რომლის ვაგმანი მტრის ცეცხლისგან დაიცავს.

ძლიერი შეიარაღებით AAVP7A1 ნამდიდრად არ გამოირჩევა. მის კომპერა-

ში ერთი 12,7 მმ-იანი ტყვიამფრქვევი და ერთიც 40 მმ-იანი ავტომატური ყუმბარსატყორცნი ყნდება. მოუხედავად ამის, ეს შეიარაღება საკმარისია, რომ ვაგმანტრანსპორტიორის ეკიპაჟმა ცეცხლით უპასუხოს მოწინააღმდეგის ქვეითებს.

ამერიკული საზღვაო ქვეითები AAVP7A1-ებს ინტენსიურად იყენებდნენ ერაყის ორივე ომის დროს და არა მარტო ზღვიდან დესანტირებისას, არამედ ქალაქის ქუჩებში პატრულირების დროსაც.

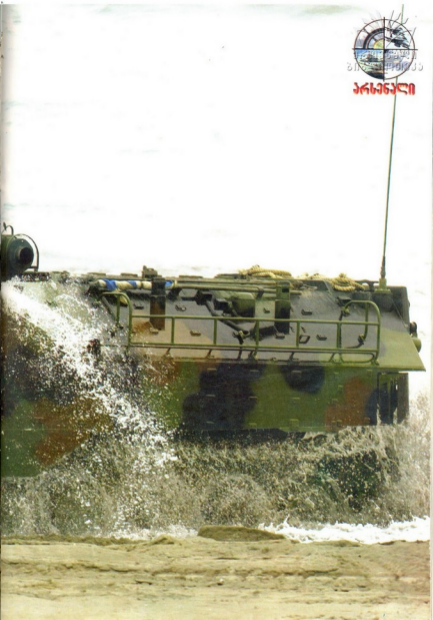
ქუჩებში ბრძოლებისას კი არაერთი AAVP7A1 აფეთქეს ხელის ტანკსაწინააღმდეგო ყუმბარსატყორცნებით ნასროლი კუმულაციუქობიანი რეაქტიული ქვრებით.

ამერიკული მცურავი ვაგმანტრანსპორტიორის ვაგმანი (ისევე როგორც

მედსანტეები მცურავ ვაგმანტრანსპორტიორს უკანა აპარელიდან ტოვებენ.

AAVP7A1

შეიქმნა პირველი ჩინური სწრაფი რეაგირების ქვედანაყოფი, რომელსაც საგანგებო ამოცანები დაუსახეს. ეს შტაბითი რაიონის სადაზვერუო ვაკუუმის ბაზაზე შეიქმნა.

ქვედანაყოფმა ახალი ტიპის აღჭურვილობა მიიღო და საგანგებო წრთვების შეუდგა. მომავალ საცერაზმელებს ასწავლიდნენ შეველმფერებიდან საპარაშუტო-სადესანტო ვადობისხილმას, ველურ ბუნებაში გადარჩენის ხელოვნებას, აღჭურვილობიდან მდინარეების გადალახვას და ცურვას. ძაღვ სხვა სამხედრო რაიონების ნაწილებსაც მათ მიჰპაჟეს და საგანგებო შტაბურებისთვის განკუთვნილ წვრთნაზე გადავიდნენ.

სტრუქტურა

დღეისათვის ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის არმიის სამხელეთო ჯარებში საგანგებო ოპერაციების შვიდი ვაკუუმ ირიცხება. თითოეული შვიდი სამხედრო რაიონიდან ერთშია დისლოცირებული და რაიონის შტაბის უფროსის განკარგულებაშია. ჩინეთში საგანგებო ოპერაციების ძალების აღსანიშნავად ტერმინი „საგანგებო დანიშნულების ვაკუუმ (Da Du)“-ის ან „საგანგებო სადაზვერუო ვაკუუმ“ ხშირად იხმარებენ. „Da Du“-ს ნიშნავს სამხედრო შტაბურთა, რომელიც პოლკის უტოლდება, შედგება სამი ბატალიონისაგან და დაახლოებით 1000 კაცს ითვლის.

საგანგებო რაზმების რაოდენობა თითოეულ ბატალიონში სხვადასხვაა, ეს საბრძოლო ამოცანებზე დამოკიდებულია. ორივე ჯარისკაცისგან შემდგარი რაზმები საგანგებო დაზვერვისთვის გამოიყენება. პირდაპირი მოქმედების აქციის ჩასატარებლად კი შეიძლება გამოიყენოს გაძლიერებული ასეულიც.

გარდა ამისა, საველე დივიზიებსა და პოლკებს არიან ქვედანაყოფები, რომელთაც მხოლოდ საგანგებო დაზვერვისთვის და საგანგებო მოქმედებებისთვის იყენებენ. არმიის 18 ვაკუუმიდან ყველას ჰყავს თავისი საგანგებო დაზვერვის ვაკუუმი, რომელიც რიცხობრიობითა და საომარი შესაძლებლობებით ცალკეულ ბატალიონს უტოლდება.

თითოეული დივიზიას ჰყავს 120-კაციანი საგანგებო დაზვერვის ასეული. თითოეულ პოლკში ირიცხება 30-40-კაციანი საგანგებო დაზვერვის ოცეული. ყველა ეს ქვედანაყოფი ჩინეთის სამხელეთო ჯარების საგანგებო ოპერაციების ძალების შემადგენელი ნაწილია, რადგან მათ პირდაპირი უპოქმედების აქციების ჩატარებაც შეუძლიათ. მათი მოზაზებისა და აღჭურვის დონე ისეთიცაა, როგორც

ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის საგანგებო ოპერაციების ძალები

ჩინეთის სახალხო-განმათავისუფლებელი არმიის სამხელეთო ჯარების საგანგებო ოპერაციების შტაბურთა ლოკალური კონფლიქტის პირობებში მაღალი ტექნოლოგიების გამოყენებით სადაზვერუო და საომარი მოქმედების მაღალეფექტიანად წარმართვა შეუძლიათ.

აღრე ჩინეთის სახალხო არმიამი საგანგებო ძალები არ არსებობდა და მათ ფუნქციას 1988 წლამდე მხვერავი ქვედანაყოფები ასრულებდნენ, რომელსაც ამავდროულად იყენებდნენ რეიდების ჩასატარებლად, საფრების მოსწყობად, სადაზვერუო ინფორმაციის მოსალოკებლად და საგანგებო-სადაზვერუო ამოცანების შესასრულებლად.

ეს ვაკუუმები აქტიურად მონაწილეობდნენ 1979 წლის ჩინეთ-ვიეტნამისა და ოთხმოციანი წლების სასაზღვრო კონფლიქტებშიც. ისინი თითქმის არავრით გამოირჩეოდნენ ჩვეულებრივი სამხელეთო ჯარებისგან და შესაძლებლობებიც შეუდლებული ჰქონდათ.

ჩინეთის სახალხო-განმათავისუფლებელი არმიის სარდლობა საგანგებო ოპერაციების ძალებით პირველად გასული საუკუნის ოთხმოციან წლებში დაინტერესდა, როცა სახალხო ომის კონცეფციას გაემიჯნა და ლოკალური კონფლიქტების თანამედროვე ტექნიკური აღჭურვილობის მეშვეობით სწრაფად გადაჭრის გზას დაადგა.

CSGA-ის ოფიერები და გენერლები დარწმუნდნენ, რომ ჩინეთის საზღვრებთან მოსალოდნელი საომარი გართულებები სწრაფი სამხედრო ხასიათისა იქნებოდა. ამ დროს გამოირჩეული იქნებოდა გლობალური ომი მსხვილი საჯარისო შტაბურთებით. ვიეტნამის ომის გამოცდილებამ ცხადყო, რომ ასეთი კონფლიქტის დროს მრავალრიცხოვანი რეგულარული ჯარები და შტაბურთები ხანგრძლივი დროით ვერ ემბეზირა და დაპირისპირებებში, სამკეროდ სზირად მოწინააღმდეგის სადგინო აგულებების სისტემატური დარტყმების ობიექტად იქცევიან ხოლმე. ჩინელთა სწორი დასკვნა გამოიტანეს ვიეტნამელ საცერაზმელებთან დაპირისპირებიდან.

1988 წელს გუანჩოუს რაიონში

სამხედრო რაიონების საგანგებო დანიშნულების ჯგუფებისა.

ამოცანები

ისევე როგორც მსოფლიოს ანალოგურ ქვედანაყოფებს, ჩინეთის სახალხო-განმათავისუფლებელი არმიის საგანგებო ოპერაციების ძალებსაც შეუძლია ფუნქციები აქეს: აგრეთვე სადაზვერვო მონაცემებს, შეუძლია პირდაპირი მოქმედებები, არატრადიციული მეთოდებით ბრძოლა და ანტიტერორისტული ოპერაციების ჩატარება.

ისტორიულად ჩამოყალიბდა, რომ ჩინეთის სახალხო-განმათავისუფლებელი არმია დიდ ყურადღებას უთმობს დაზვერვას არა მარტო ტაქტიკურ დონეზე, არამედ სამხედრო მოქმედებების თეატრებისა და ზოგადად დონეზე.

წესდების შესაბამისად, სადაზვერვო აქტივობა ჩვეულებრივ იერიშების წინ მზადდება. იერიშის სწორი მიმართულების განსასაზღვრავად სადაზვერვო ჯგუფები ფუნქციონირებენ მთელ ფრონტზე მტრის პოზიციების დასაფიქსირებლად და მათი თავდაცვის სუსტი წერტილების გამო-საყენად.

აქტიურ სადაზვერვო ოპერაციებში შეიძლება მონაზრებულ იქნეს ბრძოლის დაზვერვაც, რათა მტრმა გაამყარა თავისი პოზიციები, რთიდან მოწინააღმდეგის რეაქციის შესაძენებლად, აგრეთვე მუხლუფლი საიერიშო მოქმედებები, რომლებიც მტრის ჩანაფიქრს გამო-ამკარავებს.

არმიებს, დივიზიებს, ბრიგადებსა და პოლკებს თავიანთ რიგებში ჰყავთ ისეთი ქვედანაყოფები, რომელთაც მსგავსი ამოცანების შესრულება შეუძლიათ. ეს ქვედანაყოფები თავისუფლად მოქმედებენ

მტრის ზურგში 8-დან 20 კილომეტრის სიღრმეში.

მათ აღჭურვილობაში შედის მსუბუქი სატრანსპორტო საშუალებები, მოტოციკლები და ყველაგანმავლები. ზოგი მათგანი ეფექტიანად იყენებს უპილოტო საფრენ აპარატებს. აპარატების გაშვება შეიძლება როგორც ავტომატურიდან და მისამბლებიდან, აგრეთვე ხელითაც.

პირდაპირი მოქმედების საზღვრებში მათი ამოცანაა მტრის ზურგში ხანმოკლე შეეცხებები და ცვირემასშტაბიანი საიერიშო მოქმედებები.

ჩინეთის საგანგებო ოპერაციის ძალები ატარებენ რეიდებს სასიცოცხლო მნიშვნელობის ობიექტებსა და პოზიციებზე, ათავისუფლებენ მძევლებს და ატყვევებენ მონეტებს. მათი ზემოქმედების მიზანი შეიძლება იყოს მოწინააღმდეგის სამართაო პუნქტები, ნავსადგურები, ხიდები, მასობრივი განადგურების იარაღი, აგრეთვე, საკონტროლო პუნქტები და საპაერო თავდაცვის სისტემები. ჩინელ საცერაზმლოთა სამიხნე შეიძლება იყოს ინფრასტრუქტურის სამოქალაქო ობიექტებიც, მაგალითად, კავშირგაბმულობის და ელექტრო-გადამცემი სახეები. ასეთი ობიექტების განადგურება ან დევნისებით მათი მწყობრიდან გამოყვანა მტრის უთუოდ შეუქმნის სიძველეს ვარების მართვასა და მისი გამოყენების საქმეში.

ჩინეთის საგანგებო ოპერაციების ძალები მკიდრიდ თანამშრომლობენ სახალხო-განმათავისუფლებელი არმიის სადაზვერვო სამსახურებსა და დეტრატამენტთან ამინდზე ინფორმაციის მოპოებისათვის, მტრის სამეთაურო პუნქტების დადგინებისთვის, მასობრივი განადგურების იარაღის განლაგებისთვის, სამრბოლო უზრუნველყოფის ქვედანაყოფების პოზიციების,

მდინარეებისა და ტბების შესაძლო ფორსირების ადგილებისა და მომავალი შეტევების გზების აღმოჩენისათვის.

იმის გამო, რომ ჩინეთში ბოლი დროს სეპარატისტული დაჯგუფებები გააქტიურდნენ, კომოლ, ტიბეტსა და ცხინაგში, საგანგებო ოპერაციების ძალებმა აირჩიეს მძევალთა გათავისუფლებაზე დამყარებული წერტილების მიმართულება.

ისინი ხშირად ადგილობრივ პოლიციასა და სახალხო შეიარაღებულ პოლიციასთან ერთად მოქმედებენ. 2002 წლის ოქტომბერში ჩინეთის საგანგებო ოპერაციების ძალები მონაწილეობდნენ ჩინეთ-ტაივანის ერთობლივ ანტიტერორისტულ წერტილში. როგორც ჩინური ოფიციალური პრესა იუწყებოდა, მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება, რომლის ძალითაც ანტიტერორისტული მოქმედებები ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის არმიის საომარ დოქტრინაში ოფიციალურად დამიკვიდრებს ადგილს.

მომზადება

ჩინეთის საგანგებო ოპერაციების ძალების ვარისკაცები, ისევე როგორც მათი უცხოელი კოლეგები, დიდ ყურადღებას უთმობენ ფიზიკურ მომზადებასა და იარაღის ხმარების ხელნევენებს.

საგანგებო ძალების ყველა ვარისკაცი ეუფლება ზელნარტობის ბრძოლისა და სავლელ პირობებში თავის გადარჩენის ხელნევენებს.

მათ წინაშე მდგარ ამოცანებიდან გამომდინარე, ზოგიერთი ქვედანაყოფი გადის საექვილიზაციას, იწვრთნება დასახლებულ პუნქტებში და სწავლობს ზოლებში საბრძოლველად, ეუფლება მესანერგების, მკაცმირების, თარგობებისა და კომპიუტერული ტექნოლოგიების პროფესიებს.

ჩინეთის საგანგებო ოპერაციების ძალები სახმელეთო ვარებთან შედარებით გაცილებით უკეთესად არიან აღჭურვილი და შეიარაღებული. მათი პირდაპირი შემადგენლობა შეიარაღებულია სტანდარტული TTP-95 ავტომატებით, სტანდარტული TTP-88 შაშხანებით, TTP-64/79 პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევებითა და TTP-92 პისტოლეტებით. აგრეთვე ტანკსაწინააღმდეგო რაკეტული ყუმბარსატყორცნებით. ზემოხსენებული ზოგიერთ იარაღს საიდუმლო ოპერაციების ჩასატარებლად უკეთდება ხმისა და აღნიშვნაში მოწყობილობები. ჩინეთის საგანგებო ოპერაციების ძალების შეომრებს ასევე შეუძლიათ უცხოური იარაღის მოხმარებაც.

ქვედანაყოფები აღჭურვილი არიან გაუმართლებლობით, რადიოსადგურებით გვეუფის შიგნით და მეთაურის ცენტრთან კავშირის დასამყარებლად. აქვთ ღამის ხედვის აპარატები, პორტატიული ტელევისორები, ლაზერული მანძილზომები და GPS/GL-ONASS ტიპის კოორდინატების განსაზღვრული სისტემები.

ჩინეთის საგანგებო ოპერაციების ძალები მტრის ზურგში მოკლე და საშუალო მანძილზე გადასასხდომად იყენებენ არმიის ავიაციის მძევლმფრენებს, მოულოდნელი დარტყმის მისაყენებლად კი „ბაგის“ ტიპის ჩქაროსნულ სატრანსპორტო საშუალებებს. გარდა ამისა, მტრის ზურგში ტრანსპორტირებისათვის ხშირად იყენებენ „ჯიპებს“. ზოგიერთმა ქვედანაყოფმა მტრის ტერიტორიაზე მცირე სიმაღლეზე შესადარებლად პარაშუტისტების აივსება დაიწყო.

ბინების სახლში ჩასაშობების სამხედრო საზღვაო ფორსის სამხანძრო ოპერაციების ძალები

ამოცანები

ჩინეთის საგანგებო ოპერაციების ძალების ამოცანებია: მონიშნული საბაბირო ობიექტებისა და მტრის ფლოტის მოქმედების ვიზუალური-ინსტრუმენტული ფორტაღზეყვამათი დაზიანებისა და სანაპირო აკვატორიის ადგილებში. მათ ამოცანებში შედის თვითნებურად მტრის სახმელეთო ხომალდებისა და წყალქვეშა ნაგების განადგურება; შედარებით მნიშვნელოვანი პირობებში მტრის ნაგების მოშლა;

მოწინააღმდეგვის დესანტსაწინააღმდეგო ძალების დისლოკაციის ადგილების დაზვერვა. საინჟინერო-ტექნიკურ დაბრკოლებებს გასასვლელების უზრუნველყოფა; წყალქვეშა და სანაპირო ზონის წინააღმდეგობის განადგურება; სატრანსპორტო მანქანების დიფერსიული აქტების მოწოდება; საბრძოლო და სამხედრო კავშირგამბეჭდვის სისტემების მოშლა. საგანგებო ოპერაციის ძალები დანიშნულების ადგილებში მიჰყავთ ფორულად, თვითმფრინვებით, შეკუმშვებით, წყალქვეშა ნავებით (მათ შორის უძვირესებით) ხომალდებით, გემებითა და კატერებით.

საზღვაო-სადესანტო ოპერაციების დროს წყალქვეშა დიფერსანტა ოცეული საზღვაო ქვეითთა შემადგენლობაში პირველი ეტაპი პრაქტიკულია.

სამხედრო-საზღვაო ფლოტის საგანგებო ოპერაციების ძალებს ერთ ვერზე მტრის ზურგში 12-დან 18-მდე სადაზვერვო-დინერსიული ვეჯუფის გადართობა შეუძლია (თითო ვეჯუფში 4-6 ვარისკაცი), რომელთა შედეგად ნაპირთან 30-40 კილომეტრის სიღრმეში 10 დღე-ღამის განმავლობაში მოქმედება შეუძლიათ.

მომზადება

სადაზვერვო ასეულის მოსამზადებელი პროგრამა 18 საგნისგან შედგება. მათგან მათარია ტექტიკური-სპეციალური, საცვლად, საკერო-სადესანტო, საფეხმობლო მომზადება, სანადამო-ამფეთქებლის საქმე, საბითომომზადება, წყალქვეშა ვეჯუფა, ტრაპორფული საქმე, სამედინი მომზადება და ფიზიკური წვრთნა.

ტექტიკური-სპეციალური მომზადების კურსანტებს ასწავლიან მოწინააღმდეგის ობიექტების დაზვერვის მეთოდებსა და ხერხებს, მულთონელი თავდასხმის ორგანიზაციის წესებს. ქვედანაყოფებს საომარი მოქმედების ჩატარებას ასწავლიან როგორც საველე პირობებში, ასევე დასაბეჭდულ პუნქტებშიც. ამისათვის საგანგებოდ ამუშავენ ისეთ ამოცანებს, როგორცაა მოწინააღმდეგის მარისხედა და საკერო-საგანგებო

სამხედრო-საზღვაო ძალებში სადაზვერვო-სადესანტო საქმიანობის წარმართვა ევალება სადაზვერვო ასეულს, რომელიც სამხრეთის საზღვაო ფლოტის ქვეითთა დივიზიის შემადგენლობაში ირიცხება (არცთუ ისე დიდი ხნის წინ განდა ინფორმაცია, რომ ვეჯუფის ნაზაზე 250-კაციანი რაზმი დასლოცირებული).

ასეული განლაგებულია პროვინცია ვუანდუნის ქალაქ ზუანციანში და დგას საზღვაო ქვეითთა დივიზიის დისლოკაციის ადგილიდან დაახლოებით ხუთი კილომეტრის დაშორებით. ასეულში დაახლოებით 100 ვარისკაცია. ორგანიზაციულად იგი შედგება შტაბისა და ოცეულისგან, რომელთაგან თითოეულში 30-30 კაცია, ასეულის შემადგენლობაშია, აგრეთვე მებრძოლ მცვენიანთა 40-კაციანი ქვედანაყოფი. ქვედანაყოფებს აკომპლექტებენ მოხალისეებით საკონტროლო საფუძველზე, რომელიც კანდიდატების ფიზიკურ, ფიქილოლოგიურ და ზოგადსაგანმანათლებლო მომზადებას ითვალისწინებს.

პორტო სისტემების ობიექტების ხელში ჩაგდება და განადგურება; საოკეანო და საზღვაო კომუნიკაციების საცემო ობიექტების მოშლა, ზურგით უზრუნველყოფის მიმწოდებელი სისტემების მწობრიდან გამოყვანა. საცეცხლე მომზადებისას დიდი ყურადღება ინდივიდუალურ წვთინას ეთმობა. სროლისას ზარისხობრივი მონაცემების ასამღლებლად მიმართავენ საცეცხლე მომზადების არატრადიციულ მეთოდებსა და ტერორებს. მაგალითად, კურსანტებს ასწავლიან მძიმე ტყვეამბრტყეების, რომლებსაც ხშირად სიძიმის ცენტრი აქვს შეცვლილი, ფეხზე დგომით სროლას.

საკაერო-სადესანტო მომზადებისას დიდი ყურადღება ეთმობა როდულ პარიბებში, დამბით, ჭლიერ ქარში და მცირე სიმაღლიდან პარაშუტით გადმოხტობას.

სწავლებისას შეივისებული უნარ-ჩვევები მუდგ სოიმარი მომზადებისას იხვეწება, რომელიც სხვადასხვა გეოგრაფიულ და რომბტურ პარიბებში ტარდება. წვრთნების სერია ძმობება ექსტრემალურ პარიბებში სამხრეთ ჩინეთის ზღვის ცხელქეშიან სანაპიროზე, ხოლო ქვეყნის ჩრდილოეთში, შიგორიან რაიონში, დაბალი ტემპერატურის პარიბებში. სწავლებებში მიმწოდებელი აფილი ეთმობა სავანა, რომელსაც „ექსტრემალურ სიტუაციებში თავის გადარჩენის აუცილებელი“ ჰქვია. ამ მოწინასთვის, როგორც წესი, იყენებენ დასახლებული პუნქტებიდან მოშორებულ ადგილებს, სადც არც ვხა ვაღის და კლიმატური პარიბებიც სწრაფად ცვლებადია. ვარდა ამისა, ტარდება დუსახლებულ კუნძულებზე (რომლებზეც მცენარე კი არ ხარობს) თავის გადარჩენის აუცილებელი ერთკვირიანი კურსები, როცა მუბრძოლ-მყენითვები ამ კუნძულებზე პარაშუტით ეშვებიან, თითოეულ მათგანს ერთი კვირის სავხლად ერთი ყუთი გალუტი, ორი ყუთი ატრია და ერთი მათარა წყალი აქვს.

საომარ მომზადებას ყოველდღიურად 12 საათი ეთმობა, სამხედრო-საზღვაო ფლოტის სავანებო დანიშნულების ქვედანიყოლები წელიწადში სამჯერ მიეგზავრებიან საპარაშუტო-სადესანტო შეკრებაზე, რომელიც თითო თვეს გრძობდება.

მეომარ მყენითავთა სავანებო საომარი მომზადება ოთხ წელზევა გათოლები და გულისხმობს წყალქვეშა, საკაერო-სადესანტო, სანავიგაციო პრაქტიკის, აფიექტლის პროფესიის დაუფლებას, საავტომობილო ტექნიკისა და მცირე გეგების მართვის, აგრეთვე საშუატო კავშირგაბმულობის სისტემების მოხმარების სწავლებებს.

ასეულის შეარალებასა როგორც ჩვეულებრივი, ასევე სავანებო (UXOM) სხვადასხვა ტიპის იარაღი. 100 ავტომობილ ჩინური წარმოების AK-47 და AKMC (TIP-85 და TIP-64) 15-20 ხელის ტყვიამბრტყევი PPD-44, PP-46PDK, TT პისტოლეტები, „პერეტა“, 1923 წლის ნიშუმის „კოლტი“ და პისტოლეტ-ტყვიამბრტყევი „უხი“. მოწინააღმდეგვის ცოცხა-

ლი ძალის, ვავმანტექნიკისა და სხვა ობიექტების ვასანადგურებლად ასეულის მეომრებს აქვი Φ-1 PГ-42, PKГ-3 ტიპის ხელეყმარები და რეაქტოლო ვეშპარსატკორცნები PПГ-2 და APПГ-7, ვარდა ამისა, სადაზვერეო-სადივერსიო ვავულები სასროლი დანებითა და ბარეუბით არიან შეარალებული.

ასეულის სადივერსიო-სადაზვერეო ვავუყევისა და მებრძოლ მყენითავთა სპობრი აფილიზე ვადასროლა ვველაზე ხშირად ზვით (წყალზე და წყალქვეშა), არციე იშვითად პართიაც ხდება. ამისათვის მთი აღჭურვილობით აქვი წყალქვეშა საშუატლო მოწყობილობები, სასუთოქა აპარატები, პიეროკომბინეზონები და სადესანტო პარაშუტები D-1-5V, D-5 და 3-5.

ნაპირზე სამოქმედო ასეულის მეპობილებს აქვი შესანიღვაო კოსტუმები, ფოლადის მუხარაღები და ვავმანტოლეტები, საორიენტაციო დამატებითი საშუალებები, სასივლილო მოწყობილობები, წყალქვეშა და სახმელეთო კავშირგაბმულობის საშუალებები და დამბით ხვედით აპარატები.

მეოხევადავ იმისა, რომ ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის სავანებო ოპერაციების ძალებს არსებობის ხანმოკლე ისტორია აქვს, ისინი მაღალპროფესიოლო დინეზე არიან მომზადებული, შეუძლიათ ვეექტინად ვადწყვებონ საბრძოლო მოცანების მთილი სპექტრი. ამ დროს კი ტექნიკური აღჭურვილობითა და შეარალებით ვაცილებით ჩამორჩებიან უცხოელ კოლეგებს.

ჩინეთის სახალხო-ვანმათავისუფლებელი არმიის სარდლობა ცდილობს კიდევ უფრო ამაღლოს სავანებო ოპერაციების ძალების მომზადების დინე და ვაუყვამობეს მისი აღჭურვილობა.

პირველი მსოფლიო ომის
ეროვნება

ერვნი რომელი ქვეყანას 1891 წლის 15 ნოემბერს მოეწვინა ჰენდლჰაიმში. პრუსიელი არისტოკრატიული წრეების წარმომადგენლებთან განსხვავებით, რომლებსაც ბავშვობიდანვე ჰქონდათ ვაზა ხსნილი სამხედრო კარიერის ტენი, რომელს ბელი დიდს არაფერს პირიქითა. მამისი და პაპა მთავრების ასწავლიდნენ ვიურტემბერის პროვინციის სკოლებში. თუკა წდაძისი ბელი აზნაურული გვარის წარმომადგენელი იყო. ასეთი წარმომავალი სამხედრო კარიერაში ხელს ვერ შეუწყობდა. მით უზტეს, რომ ფინიკური მონაცემებიც არ ჰქონდა სამხედრო სამსახურისთვის შესაფერი. ბავშვობაში ერვნი წყნარი, ფერმკრთალი და თავისი ასაკთან შედარებით საკმაოდ დაბალი ტანისა იყო, არც სწავლით გამაოქმნა დიდად თავი, მას ჰქმნიდარული საფრენი ნაკლებად აინტერესებდა, სამაგიეროდ მათემატიკით და ტექნიკური საფრენით იყო გატაცებული.

ერვნი ბავშვობაში ავიაკონსტრუქტორობას და „ცეკელინების“ (ფერმანაში დორიგალების ზოგადი ტესტსელი) ქარხანაში მუშაობაზე ოცნებობდა. მამისის კი შეუილის მოძალადე სულ სხვაგვარად წარმოდგინა. მისი აზრით, ის ოფიცერი უნდა გამხდარიყო, მაგრამ საარტილერიო და საინჟინერი გაერვის მეთაურებს აუღმყოფური ვარენობის ახალგაზრდის მიღებაზე უარი გასცადაც. ერვნიმ საბურ წარადგინა თავისი კანდიდატურა და პოლისი, როგორც იქნა, სურვილი აისრულა. 1910 წლის ივლისში ის ვილჰელმ ბრევილის სახელობის 124-ე ქვეითა პოლკში ჩაირიცხა და რამდენიმე თვის შემდეგ ერვნიტორის წოდებაც მი-

ჯანთის ვაქცი, ნომდუტოც რამრამაქმა მუნინია

ერვნი რომელი სიცოცხლეზე იქცა ლეკენდაც. ნაცისტურმა პროპაგანდამ იგი ფიურერის სარდალთა მორის უდიადესად მერაცხა, რომელმაც მოკავშირეთა სამხედრო თეატრი აფრიკაში მეორეხარისხოვნიდან ძირითადად გადააქცია. მან ინგლისელების უპირატესი ძალების წინააღმდეგ ბრწყინვალე მოქმედებით მოკავშირეებს ევროპაში გადასხმის გეგმა გადაალებინა, მაგრამ მოუხედავად მუსამე რაიხის წინაშე მისი დიდი დამსახურებისა, ისევე როგორც ბევრ სამხედრო მეთაურს, რომელსაც ხელი მოეყვარა, ადიოლფ ჰიტლერის კეთილგანწყობის დაწარგვა ფელდმარშალს სიცოცხლის ფასად დაუჯდა. იგი უიოკამნოლ დემორჩილა ბელს და შეხვდა სიკვდილის როგორც თავისი ვალის ერთგული რიგითი ჯარისკაცი.

ილი. ამვე წელს, დანკინგის კადეტთა სკოლაში სწავლისას, გაიცინა თავისი მოძალადე მეუღლე, სკოლის დირექტორის ქალიშვილი ლუსი-მარია მლინი, რის შემდეგაც ერვნიის კარიერას ადამილობა დაეტყო. რომელი თანდათან დაინტერესდა სამხედრო საქ-

მის ძირვეთაწად შესწავლით. სერიოზულად უღებებდა თავის მოვლებებს და გამოცდებზე გამობინა თავისი სიტყვათწეს უგვარდა სხვისი მოსმენა და ცველის ადვილად უმანარუდობდა. ამვე დროს იგი მშვიდი, საქმანი და დისციპლინირებული.

1912 წლის იანვარში ლეიტენანტის წოდება მიიღო და თავის შობილიერ პოლკში, ასლანკელთა დამრიგებლად დაბრუნდა. ოტა ხნის შემდეგ 49-ე საარტილერიო პოლკში, ჭალაქ უბნში გაგზავნეს, მაგრამ პრველი მსოფლიო ომის დაწყებამდე კვლავ თავის ქვეითთა პოლკს დაუბრუნეს.

ომს მოწოდებით ვარისკაცი რომელი აღზრდილები შეხვდა. პირველსვე პრიბოლემში, ხვდავასა და საფრანგეთის ჩრდილოეთში, ერენს საუკეთესო მეთომელი თვისებები გამოავლინა.

1914 წლის 22 აგვისტოს, გერმანელებს შეტევას პარიზზე (ეს ითვრავია ისტორიაში შედინარე მარნასთან ბრძოლის სახელი შეედა) რომელი თავისი გუგუითი ვარისი ზეგარდა. ნიხლიანი დღე იყო. ის და მისი სამი ვარისკაცი ფრანგების სოფელს მიუახლოვდნენ.

რომელმაც ფრანგების სახელს შემოურა და პარისპარ შეეცა ფრანგების ოცულის. დღეობრებლად ვასკა ცეცხლის გახსნის პრინციპს. სწოლის ხმაზე რომელს სხვა ვარისკაცებიც შეეშეულნენ. იერიში სოფელზე რომელიც ერენ რომელმაც ბატალიონის მეთაურის ბრძანების გარეშე ჩაატარა, წარმატებული აღმოჩნდა. იმ დროს, როცა გერმანელებს ოცულის ერთი ნაწილი ხვლეს და სახლებს უკლავდა ცეცხლს, მორე ნაწილი თავდაობებით უტყდა მოწინააღმდეგეს. ამ ბრძოლაში პირველად გამოიჩინა რომელის გულაღობა და დამოუკიდებლად მოქმედების უნარი.

მეორეჯერ მისი შემოპარვა ხასიათი იმე წლის 24 სექტემბერს გამოჩნდა. მან ერენისა მარტომდარტომ შეუტია ფრანგების სამ ვარისკაცს და გაქცევა აიხუტა. ამ ბრძოლის დროს ფერდამ დაჭრილი ლეიტენანტი მეორე კლასის რკინის ვაჭრით დაჯილდოვდა.

1915 წლის იანვარში, პოსპიტალდანი გამოსვლისთანავე, საკმაოდ გაბედულად შეუტა ფრანგულ პოზიციებს. თავისი ოცულის მეთაურხალაობების წინააღობაში შეუძნეველად გაატარა და მტრის ოთხი ბლოკაუზი დაიკავა. მისი ოცულებიანი

თორმეტობედ მებრძოლიდა იყო მუშობრში, მოხუცვადე ამისა, მან შეულო ფრანგების კონტრმეტევის მოგერიება და უდასანკარვოდ დაიხია უკან, რითაც მოწინააღმდეგეს პრვენციული გეგმა ჩაუშალა. რომელის თავდადება რკინის ვაჭრითა და ობრტლებტრანტის წოდების მინიჭებით აღინიშნა.

პირველ მსოფლიო ომში ერენ რომელის ბედის ვარსკვლავმა იტალიაში გაბრწყინდა. იმ დროს გერმანელებს ოთხისმეტე არმა ცდილობდა, დახმარებოდა ავსტრიელებს, რომლებიც უშედეგოდ უტყდნენ იტალიელებს. ამ ბრძოლაში რომელის ბატალიონმა მონტე-მატურთან იტალიელთა მინიშნულვანი პოზიციის დაკავება შეძლო, რამაც მოწინააღმდეგის არმიის მარცხი გამოიწვია კაპორეტოს ბრძოლაში. ტყვედ ჩაყარდა 250 ათასი იტალიელი ვარისკაცი და ოფიცერი.

რომელის ბატალიონის პირველი შეტევა (დღისით) იტალიელებს მოიგერეს. მანამ ობრლუიტენანტმა ვარისკა და ორი ოცულის თანხლებით, დამით, იტალიელების პოზიციებზე გადავიდა და მოწინააღმდეგის საარტილერიო ბატარეა იგდო ხელით. ერთი ოცუელი ბატარეასთან დატყდა, მეორესთან ერთად კი მტრის პოზიციების სიღრმეში შეედა. იმ დროს, როცა მოწინააღმდეგის ბატალიონი ბატარეის უკან დაბრუნებას შეეცადა, რომელმაც მას ზურგიდან შემოურა და დანებების უღლებამტეუმი წაუყენა. დაატყვევეს დაახლოებით ათასი ვარისკაცი და ოფიცერი.

ერენ რომელმაც მტრის ზურგში კიდევ ერთი ბრწყინვალე რეიდი ჩაატარა: ხელი იგდო მტრის ტყვეაწილის ადგილს, მოწინააღმდეგის სავარნიზონი დასახლება და მონტე-მატურის გაბატონებული სიდალექები.

50-სათიანი ბრძოლებ-

ის შედეგად ერენ რომელმაც ერთი ბატალიონი 150 ოფიცრისა და 9000 ვარისკაცის დატყვევება მოახერხა. გარდა ამისა, ხელი იგდო 81 მსხველკალიბრიანი ქვემეხი. ამ გმირობისათვის იმეითა და გერმანულ ვაჭრში პრესტიჟული ორენით – ვაჭრით (საბრძოლო დამსახურებისათვის) დაჯილდოვდა, რომლითაც, ჩვეულებრივ უფროს ოფიცრებსა და გენერლებს აჯილდოვდნენ. ამეუ წარმატებისთვის მას სამხედრო წოდებად პაუპტმანი (კაპიტანი) მიენიჭა.

გერმანიის იმპერიის პირველ მსოფლიო ომში კაპიტულაციაზე ერენ რომელი დღევანდის წინამე დადგინა: როგორ ცეცხობრა ამის შემდეგ? – დამსპირებული ვერსალის ზავი, ქვეყნის მოწვევლად ტერიტორიის ერთი მხრედი და მოსახლეობის მეთაიფი ნაწილი, რასაც თან ახლდა რეპარაციები, სახმელეთო, სამხედრო-საკაბრი და სამხედრო-საზღვაო ძალების მკაცრი შეზღუდვები. ბედელ წყობილებასთან ერთად სიმწვედე და მოსვენებაც ვაჭრა. დაწყო რევილუცია, ჭიისი, კეონიბოტკოვმა კრიზისმა და უშუშვრობამ მოიკცა ვერმანია.

პიტერის გატევის ქვემ

მაგრამ გამოცდილ ვარისკაცს, ერენ რომელს, ბედმა აშეკრადეც გულებმა, – იმ ასი თასი ქვეითთა რიცხვში მოხვდა, რომლის ყოლის უფლებაც გამარჯვებულმა ახალგაომომცხვარ ვიამარის რესპუბლიკას მიესცეს:

1921 წელს ახალგაზრდა კაპიტანი მუტუგარტში დისლოცირებული მე-19 ქვეითთა პოლკის ასეულის მეთაურად დაინიშნა. ამ თანამდებობაზე მან აღმინისტრაციული მუშაობის დიდი გამოცდილება მიიღო. კოლეგები აღინიშნავენ მის გამორჩეულ ერთგულებასა და სამხედრო საქმის პრწყინვალე ცოდნას, გარდა ამისა, მის უნარს, ქვეშევრდომობათვის პატივისცემას ჩაყენება საკუთარი პიროვნების მიმართ. მიუხედავად ამისა, კაპიტნის კარიერული აღმასვლა კარგა ხნით შეეჭრა, რეა წლის

განმელობაში იცავდა უძველეს ვარისკაცურ სიბრძნეს – „გიახარე სანგარი, ჩამი ალე და იწყე გაუმრევლად“.

მხოლოდ 1928 წელს დადგა დრო, როცა მანერული ბრძოლის სპეციალისტი შვედლიანიძის პერიოდშიც გამოიჩინა თავს. ასევე წლის ოქტომბერში რომელი დრეფტინის ქვეითთა სასწავლებლის ინსტრუქტორი გახდა. თითო წლის მასწავლებლობის პერიოდში მან თავად შეისწავლა თანამედროვე ტაქტიკისა და სტრატეგიის ხელოვნება. მიღებული ცოდნა შეაჯერა საბრძოლო გამოცდილებასთან და დაწერა წიგნი „უბრველ ქვეითები“. მასში კაპიტანმა რომელმა გადმოხსნა თავისი შეხედულებები სამხედრო მოქმედების წარმოების შესახებ. ვერ კიდევ პირველი მსოფლიო ომის დროს შედგინა რომელი სამხედრო ტრადიციებისაგან გამოწვეულ შეხედულებებს. ომის დროს ასეულის მეთაური, ფაქტობრივად კი პატალიონის მეთაური გახდა მან ბრწყინვალედ წარმოაჩინა თავი, მაგრამ როგორც კი წარმოიშვა ვაცილებით რთული ამოცანები, მთი უბეტეს, მწველიანიძის დროს, სარდლობა იბუნებელი ხდებოდა, ზემოთაში ოფიცრების განკარგულებების მიხედვით ემოქმედა და გზა დაეძო მათთვის.

კახურის არმაში, ისევე როგორც რესპუბლიკურ რაიხსკრეში, პირადი დამსახურებები არ ეძარცვა. პირველ ადგილზე იდგა ოფიცრის გვირგვინი წარმოშობა და ნამსახური წლების სიმრავლე. ამის გამო რომლის მისწრაფება, გამხდარიყო გენერალური შტაბის ოფიცრთა ინსტრუქტორი, უშედეგოდ დამთავრდა. კოვალშობილი ოჯახებიდან გამოსულ ოფიცრებს არ უგვარიათ ნიჭიერი უგვარიანი, რადგან მათში პოტენციური მეტოქეებს ხვდებიან. რომელის ოჯახი კი, როგორც ზუბინი ვიქტორი, ვერ დაიტრატაზებდა გამოჩენილი წინაპრებით.

რომლის უშუალო ხელმძღვანელები აღიარებდნენ მის პატივისცემას, თავდამხრების უმარა უბრალოებასა და თავდაბლობას. მის მიმართ ქვეშევრდობა პატივისცემასა და ამხანაგების სიყვარულს. მკაფიოდა, ქვეითთა სკოლის უფროსი, მზავიანებით გენერალ-ლეფლანდამალი ვილჰელმ ლისტე მას „საკუთესო ვარისკაცს“ უწოდებდა. მიუხედავად ამისა, სამხედრო სამსახურის ოცი წლების განმავლობაში მან მხოლოდ მაიორის წოდებას მაღწია. ბრწყინვალე კარიერა მისთვის აუხდენდა ოცნებად იქცა. რომლის ოცნებას ახლანა კი უწერა, რომ არა გერმანიაში განვითარებული დრამატული მოვლენები, რომლებმაც ხელისუფლების სათავეში ადოლფ ჰიტლერი მოიყვანა.

1934 წლის ოქტომბერში რომელმა გაიძინა ხელისუფლების მწვერვალზე დახვეწილი ფიურერი და რაიხსკანცლერი. ქალაქ ბუილერში, სადაც რომლის მე-17 ქვეითთა პოლკი იდგა, მოსკოლის საამირობო ზეიმი

ტრადიციოდა, რომელსაც ფიურერი უნდა დასწრებოდა. მას, როგორც ყოველთვის, SS-ის ოფიცრები იცავდნენ, საბატონო ვარაუდიც ისინი იდგნენ. რომელმა ეს წესი გაპროტესტდა, დაიწინა, რომ საბატონო ვარაუდი მისი ასეულის ვარისკაცებისგან დაკომპლექტებულიყო. „თუ ჩემს ხალხს არ ანდობენ ფიურერი, მამ რაღა ფასი აქვს მათ არსებობას“, – განაცხადა მან. ჰორეველმა მაიორმა თავისი გაიტანა, ყოველ შემთხვევაში, ეფექტი, რისი იმედიც ჰქონდა, მიწვეული იყო. როცა პიტლერმა ვარს ჩამოვარა, მის წინ SS-ს ფორმაში გამოიწვიბილი რომლის ხელმძღვით ვარისკაცები იდგნენ, თავად ფიურერს კი რამდენიმე ნაბიჯის მოშორებით რომელი მაყვებოდა.

პოლიტიკური, ნაციონალური პროპაგანდის მიერ ცამო აყვანილი სარდალი არასოდეს ფიქრობდა ნაციონალ-სოციალისტური პარტიის წევრი, არც რომელიმე მის სტრუქტურაში (მაგალითად, SS-ში) ვაქცეობის სურვილი ჰქონდა. პიტლერის დიქტატორის პირველ წლებში იბუნებელი იყო, ანგარიში გაეუთა ძველი საარბო ელიტისათვის. მთი უბეტეს, რომ გენერლებსა და ფიურერსაც ერთი მიზანი ამობრავებდა: აღიარებინა მათი ძველი მღობრისტიული ფასეულობები. – დისციპლინა, მორჩილება და წესრიგი ქვეყანაში, რითაც ბოლი უნდა მოხლებოდა გერმანიისადმი პირველ მსოფლიო ომში გამარჯვებულ ქვეყნების ადგილზე დამოკიდებულებას.

რომელი გერმანელი პატრიოტი არ გაიზარებდა ფიურერის ამ მოწოდებას?! პიტლერის ვაცინების შემდეგ, 30-ანი წლების მთორე ნახევარში, მაიორ რომლის სამხედრო

კარიერა მწვერვალისკენ დაიდრა. 1935 წლის სექტემბერში პატეფოვცარე მაიორმა პოლ-პოლკონიერს წოდება და პოტსდამის ქვეითთა ახალი სკოლის დირექტორის თანამდებობა მიიღო. 1937 წელს კი დისციპლინა მისი წიგნი – „უბრველ ქვეითები“, რომელიც დრეფტინის ქვეითთა სკოლაში წაიკითხეოდა ლექციების საფორეკლზე დაიწერა წიგნი გამოხვლისთანავე ბეტსსტერი გახდა. რამდენიმე წელიწადში მისი ნახევარ მილიონზე მეტი ვებეძლარი ვაციდა. მკითხველთა შორის ადოლფ ჰიტლერიც აღმოჩნდა. ის ასე აფასებდა ამ ნაშრომს: „მ წიგნმა გამახსენა ჩემი ცხოვრების უბუნინიერე წლები, მასში აღწერილი სტრეისი თითქმის ემთხვევა ჩემს ომისდროინდელ განცდებსა და თავდადასვას“.

ორი წლის შემდეგ, 1938 წლის აგვისტოში, მას პოლკონიერობა მაინიქეს. იმე წლის ოქტომბერში, მართალია მეორე ხნო, მაგრამ მაინც მოახერხა პიტლერის ახლო ვარეპოცეპში მოხვედრა. – ფიურერის თანმხლები ბატალიონის მეთაურად დაინიშნა. ამ დროს ის მოწვე შეეუთა იმისა, თუ რა აღფრთოვანებით შეხვდნენ სუდეტლანდ გრმანლები „მესიასს“, პატეფოვცარე უზარმაზრო ადოლფ ჰიტლერს. დიქტატორის სტრუბობა მათ ტრომუხალური მსვლელობის მსვავს ზემოდა ვადაქციეს, რომელი თანდათან ექვეოდა პიტლერის ვაღვანაში „ის მაგნიტორ, შესაძლებელია, დეპორტირებული მაღასაც ასივებს“, – აღფრთოვანებულ სწურდა ცოლს. ყოველ ახალ წერილში მისი შთაბეჭდილებები უფრო და უფრო პატივცემური ხდებოდა.

ეს სიმათია ცალმხრივი არ დარჩენი-

ლა, როცა 1938 წლის ნოემბერში ვენაში ახალგაზსნსილი სამხერო სასწავლებლის დირექტორის დანიშნის საკითხი დადგა, პიტლერმა გაიხსენა იმ წიგნის ავტორი, რომელიც ძვიანი მოწონა. თავისი დიდი სამხერო მიზნის ხორცშესახსნელად ფიურის ახალი თაობის გრანძნელების ცნობერებში მოქილი, ამავე დროს სწრაფი და მობრავი საობარი მთიობების დანერგვა სპირდებოდა. პოლიკონიკამ რომელს საქმეს ჩვეული გულმოდგინებით მოჰკიდა ხელი. მისი მიზანი იყო ვერობაში ცვლახზე თანმდეროვე და საუკეთესო სამხერო სკოლის შექნა.

თუკვ მის ციგნებს ასრულებს ამ ეწერა. პიტლერს საუკეთესო მოტივებს დარჩა სუდგებში მოგზაურობა და ახლა, როცა იუკიბრებული ჩეხოსლოვაკიის დელადაქამ-ბი ჩასვლის აუცილებლობის საკითხი დადგა, მან გაიხსენა რომელი. მას კვლავ ფიურერის დაცვა დაეკუღეს. სწორედ მისი რჩევით არ დაეოღა პიტლერი მრავალრიცხოვან ესკორტს და შეუვერხებლად გაემართა რეზდენციისაკენ. პრადის ცენტრში.

რომლის კარიერაში გადამწვევები მომტრე პოლინოზე თავდასხმის დროს დადგა. იმის დასაწყისში პოლიკონიკა ფიურერის შტაბბინის კომერდანტად დანიშნა და გენერალ-მაიორის წოდება მიეჩივა. ახალმა თანმდებობამ პიტლერთან დაახლოვა. ახლა მას იპერატოულ თაობირებზე დასწრების უფლება ჰქონდა, რაც იმას ნიშნავდა, რომ ახალგამოცხვარ გენერალს უმაღლეს დონეზე ენობიბდნენ. პოლიტიკისადმი გულეროილი რომელი თანდათან ექცეოდა დეიტატორის ზეგავლენის ქვეშ. გულწრფელად ფიქრობდა, რომ ყოველივეს, რასაც პიტლერი აკეთებდა, სიკეთე უნდა მოეტანა გერმანიისთვის. და რომელიც ფიურერის ერთეული გახსნა. თუკვ კვლავინებდებოდა იმებით ტრეოვადე ვარისკაცად რჩებოდა და მალე მოებზნდა უწყისები და სამტბაბო

მუშაობა. ამტბომ სულ მალე სატანკო დივიზიის მეთაურად დანიშნა და ფირინტზე გაგზავნა მოიხივია. 1940 წლის თებერვლამი რომელი მე-7 სატანკო დივიზიის მეთაურად დანიშნეს.

დარცემა ნამგლით

ერვინ რომელისათვის სამხერო კამბანა 1940 წლის 10 მაისს დაიწყო. ის სათავეში ჩაუდგა, სატანკო ბრიბოლებს გერმნელი თეორეტკისის, გერნ გუდერიანის დიდების მისხედით შექმნილ სატანკო შენაერთებს. რომელი სავეტები ბრანძხებოდა „სატანკო ვარების მიძის“ ბრიბლის წარმოების მთიოდებს. სისწრაფე და მანვერულობა იყო მათი არსი. ხოლო რომლის მოსახრებელი ქვეითთა ბრიბლის თაობაზე მალე გუდერიანის წიგნშიც „ფრანდლება, ტანკები“ აისახა. მე-7 სატანკო დივიზიის მეთაურობაშია ერვინ რომელმა ხორცი შეასხა გუდერიანისა და თავის მოსახრებებს თანმდეროვე ბრიბოლებს წარმოების შესახებ.

ერვინის ხელმძღვანელობის განსაკუთრებული სტელი ჰქონდა. მსხვილი სამხერო შენაერთების სარდალი, მაგალითად, გუნტერ ფინ კლუვე, რომელსაც უმულოდ ეობრჩილებოდა გენერალი რომელი, ჩვეულებრივ, კანბერტში ივდა და საშტაბო როკის არ შობებოდა. რომელი კი, ისევე როგორც გუდერიანი, ცდილობდა, წინა ხაზზე ყოფილიყო, რათა ნათელი წარმოდგენა ჰქონოდა ბრიბოლანზე. სწრაფად გათევილისწინებინა ყოველი შესაძლებელი შეიხიხვევა. ის ბრიბლის ვლზე იტებდა აუცილებულ ინფორმაციას და შეეძლო პობადე გაეცა ადგეკატრი ბრიბნებზე ცვალებადი მდგომარეობიდან გამომდინარე, რომელს ამის გამო მოქმეული შეუბს წევრს ადარებდნენ.

დასავლეთის ფირინტზე რომლის დივიზიამ მართლც შეასრულა შეუბს წევრის როლი. საფრანგეთზე თავდასხმისას „დგეიზა-მომერებობა“ (სხე უწოდებდნენ ვერმან-

ტის ვარისკაცები რომლის შენაერთებს სამხერო ისტორიაში ერთ-ერთი თვალსახინი და წარმეტბული გარდგევა მოახდინა. ერთი კვირის განმავლობაში გაიარეს 300 მალი (დაახლოებით 400 კილომეტრი), პირველი დელდაბის განმავლობაში კი 150 მალი. მსგავსი რამ არასდროს მომხდარა სამხერო ისტორიაში... მხოლოდ ექვსი კვირის განმავლობაში, რამდენ ხანსაც კი ამანია გაგრძელდა, რომლებს დაატყვევა 100 ათასი ფრანგი ვარისკაცი და ოფიცერი და ხელში ჩაიგდო 450 ტანკი. თავად კი 682 ვარისკაცი დაკარგა, 1646 დიკარა, 296 ვარისკაცი და უკავრად დაიკარგა.

სიმაძევე და კარგად გათილილი ბლეფი, სიტუაციის არსში სწრაფი წვდობა და ინიცატრების ხელში აღება, ტაქტიკური ადლი და კემბრის ორგანიზაციის ახალი მთიოდები, რომლებიც შეუძებ მთელ არმბიბ დანერგვა, აი, მთელე ჩამონათელი იმისა, რამაც განაპირობა რომელის არნახული წარმატება. ამ ბრიბოლამ მთერე და პირველი კლასის რკინის ვარების და რანდის ვეკარი მიიღო ვილიდი ფიურერის საყვარელმა გენერალმა!

მთუხედავად წარმატებისა, ბრიბლის წარმოების მის ტაქტიკას, — სწრაფ ტემპსა და წინ გაჭვას — ბეერი ნაკლებ კრიტიკად, რასაც არ შეეძლო, თავი არ ეჩინა კონტრეულ მომერტებში. წინ გაჭვილი მოწინავე ნახილებს ფლამბების უხერხულყოფიას გენერალ-მაიორი უგულვებლყოფიდა მტერს რომ ძალა შერჩნებდა და ვაწყოლი გერმნული პიხიციებისთვის ვერვებდნენ შეტევა, შესაძლებელია, რომელს თავი ვეკარ დაეცა. ამგვარ გარდგევებს ფატალური შედეგი მიტბოძებ შეიძებოდა, მოჰყოლიდა, რომ მოწინავე ხაზზე მყოფ მეთაურსა და მისი დივიზიის შტაბს შორის კემბრის აუცილებლად მიმთბებოდა.

სამხერო ხელმძღვანელობაში ზოგიერთი გენერალი რომელით უმკაცროილი იყო გატყეული ინსტრუქციების უხეშად დარდვევის გამო. სახმელიო ვარების გენერალური შტაბის უფროსი ფრანც გალიდერი რომელს „მეთაურთა ბრიბნების საწინააღმდეგოდ მოქმედ, შემულიდ გენერალს“ უწოდებდა.

მგვრამ გამარჯვებულებს არ ასამართლებენ. პიტლერი კი აფასებდა გამარჯვებებს, რომელსაც მისთვის „შემულიდ გენერალი“ აღწევდა. შესაბამისად, ერვინ რომელსაც ახსოვდა, ვინ მისცა თავისი სამხერო ნიჭის გამოკუღენის შესაძლებლობა. ასე გაბრწუნდა ერვინ რომლის ვარსკვლავი შესაბ რაიხის ზეცაზე. „თქვენ შეეძლიათ ამაყეთი თქენი მალწეობით“, — მისწერა პიტლერმა მას. თუკვა მთავარი გამარჯვებები ვერ კიადე წინ იყო.

გატრედებობა შემდეგ ნომერში

„არსენალი“ ცდილობს სულ უფრო და უფრო საინტერესო იყოს მკითხველისათვის, ამიტომ გათავაზობთ ახალ რუბრიკას, რომელშიც განვიხილავთ ზოგადიად ომების ისტორიას კონკრეტული ბრძოლების მაგალითზე, რომლებიც VI-XV სს-ებში გაიმართა. ვინაიდან თემა ძალიან ტყვედაა, რუბრიკა გაგრძელებებით იბეჭდება.

კავალერიის როლი შუა საუკუნეებში

გაგრძელება

ომი არის ფიზიკური, ინტელექტუალური და მორალური ძალების დაპირისპირება, რომლის დროსაც დიდი მნიშვნელობა ენიჭება შეიარაღებასა და ბრძოლის ტაქტიკას. თანამედროვე სამხედრო ხელოვნება, რომელიც საკმაოდ განვითარებულია ტექნიკური მიწვევების გამოყენებით, დიდად განსხვავდება მისი განვითარების პირველი საფეხურებისაგან. საბრძოლო ხელოვნების განვითარების საწყის ეტაპზე მთავარი და უმნიშვნელოვანესი როლი ადამიანის ფიზიკურ შესაძლებლობებს ენიჭებოდა. სამხედრო ტაქტიკა სამხედრო ხელოვნების შემადგენელი ნაწილია, რომელიც არმიის თეორიულ და პრაქტიკულ მომზადების გულისხმობს. საბრძოლო ხელოვნების ისტორიის მანძილზე ის გამოდგმობით იცვლებოდა, რასაც ადამიანთა კულტურული თუ ტექნიკური ევოლუცია განაპირობებდა...

ტექნოლოგიური ინოვაციები

გასულ ნომერში ჩვენ უკვე ვისაუბრეთ კავალერიის ისტორიის სათავეების, მისი ფუნქციებისა და მნიშვნელობის შესახებ, მაგრამ არავრცო ვითქვამს იმ ელემენტების თუ სემენტების შესახებ, რომელიც გამოიყენებოდა ცხენოსანთა ჯარი გააძლიერა, ბრძოლაში პრივილეგიებული მნიშვნელობა მიაჩნდა და არმიის ძირითად დამტყვევებელ ძალად აქცია.

უკანასკნელ დროს პოლივეუდის კინოდუმიტრამ ანტიკურ და შუა საუკუნეების ისტორიულ მოვლენებს განსაკუთრებული ყურადღება მიაკერო და ბატალური სცენებისა და კონფლიქტების ჩვენებით შეცვალა, იმ საუკუნეების სული აისახა. ნუ გვერნებთ, რომ იმდროინდელი მხედარი ისევე ლადა დააქროლუბა ცხენს, როგორც, მაგალითად, ალექსანდრე მაკედონელის როლის შემსრულებელი. ანტიკური თუ ადრეული შუა საუკუნეების პერიოდის მხედარი გაცილებით უფრო ბუნავეა გამოიყურებოდა. წარმოდგინეთ მხედარი, რომელიც უნაჯირის ნაცვლად, რამდენიმე ფნად დაკვიდ ქსოვილზე ან ტყავზე ზის, გადმოვარდნის შიშით ცხენს ფეხებით მთელი ძალით ჩასვიდება, ხელთ კი არავი აქვს, რომლის მოწყვეტა უპირველესად

სწორედ მას უჭნის საფრთხეს. მიუხედავად ამისა, თამაძ შეგვიძლია ვაგვცხადოთ, რომ სამხედრო ოსტატობის თვალსაზრისით იმდროინდელი მხედრები ბევრად აღმეტყველებდნენ ვგანადლი პერიოდის ცხენოსნებს.

არავინ იცის, როგორ წარმართებოდა კავალერიის ბედი, რომ არა ის მნიშვნელოვანი ინოვაციები, რომელიც შესახებაც ამ ნომერში ვაგაწვევტუთ საუბარი.

უხანგი - გენიალური გამონათვალი

პუატიეს ბრძოლაში გამარჯვების შემდეგ, რომელიც კარლოს მარტელმა გამოცდილი ქვეითი ჯარით მოიპოვა, ფრანკთა არმამა არსებითი ცვლილებები მოხდა, პირველ რიგში კი მძიმე კავალერიაში. საგარადოდ, კარლოსმა სწორედ მამადანაიბითან პრისსარ შუერის შემდეგ ვაგაწვევტა მხედრობის გაძლიერება, რათა ეს

უკანასკნელი ისეთივე ბრძოლისუნარანი ყოფილიყო იერიშის დროს, როგორც ქვეითი ჯარი იყო თავდაცვით პოზიციაში. სამხედრო რეორგანიზაცია კარლოსსა და მისი შვილის, პიპინ III-ს მმართველობის მანძილზე გრძელდებოდა.

სამხედრო სფეროში მიმდინარე ცვლილებების, კერძოდ კი, ფრანკების მერმძიმე კავალერიის გამოყენების შესახებ ცნობები არავრცო ლიტერატურულ წყაროში აისახა. პუატიეს ბრძოლის შემდეგ კარლოს მარტელმა არმიის შეკრება ვაგაწვევტა (ამ დროს ცხენის გამოკვეთა უფრო ილიი იყო) დააწესა, ხოლო საჭესბოთის ვადასახდელი ყოველწლიური ზარკი, რომელსაც მანამდე მსხვილდებოდა რქოსანი პირუტყვით ხილდა, ცხენებით შეცვალა. ერთი სიტყვით, ფრანკთა არმიაში ტაქტიკური ვადასახდისებმა მიმდინარეობდა. რითი უნდა ყოფილიყო განიარობებულა ამგვარი ცვლილებები? ისტორიკოსების

პუატიეს ბრძოლაში, კარლოს მარტელზე მონიანადმდგების მხედრობას გამოაგნებელი შთაბეჭდილება მოუხდენია...

ბრით, ყველაფრის სათავე ჰუატის ბრძოლა უნდა ყოფილიყო, სადაც კარლოს მარტელზე მოწინააღმდეგის მხედრობას გამოეჩინებოდა შთაბეჭდილება მოუხსენია. სგარაუდოდ, ამის გამო გადაწყვეტა ვარის რორგანიზაცია და მოწინააღმდეგის გამოძილება უკვლევად გადმოიღო. თუმცა მოსაზრებას რამდენიმე ფაქტი უწინააღმდეგა. უპირველესად ის, რომ მამქდათნა არამაშო მხედრობის მასობრივად გამოყენება მხოლოდ VIII საუკუნის მეორე ნახევრიდან დაიწყო, ჰუატის ბრძოლა კი ამავე საუკუნის პირველ ნახევარში, 732 წლის მიხედვით, სწორედ ამ პერიოდზე მოდის ფრანკთა ვარის მიმდინარე ცვლილებების. შესაძლებელია, ამის მიზეზი ევროპაში უზანის გამოჩენა გამხდარიყო, ღინ უაიტ-უტროსის თეორიის თანახმად, რომელიც მს წიგნში „შუასაუკუნეობრივ ტექნოლოგიები და სოციალური ცვლილებები“ (ოქსფორდი, 1962წ.) არის გადმოცემული, ყველაფრის მიზეზი ის გახლავთ, რომ ფრანკები მარტელ და მნიშვნელოვან ტექნოლოგიურ სახლებს – უზანს გაეყენენ. უზანი უზავიის ორივე მხარეს ჩამოშვებულ საღებავებზე იყო მიმართული და მხედრის საშუალებას აძლევდა, ვარიითის დროს ფეხები სასურველ პოზიციაში დაეფიქსირებინა, რაც წინასწორების შენარჩუნებისა და სადაცების უკეთ დაჭერის შესაძლებლობას იძლეოდა. ამ სახლებში მოღალატე შეცვალა ფრანკების ორგანიზაცია და ტაქტიკა. ამის შემდეგ ფრანკებს თავიანი კარვად შეიარაღებული და დაცვაში მძიმე კავალერია ყველაზე მნიშვნელოვან პოზიციებზე გამოჰყავდათ. ექვეპრემო, რომ სწორედ უზანი იყო ის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გამონაკლისი, რამაც მოღალატე შეცვალა ბრძოლაში მხედრობის გამოყენების ხასიათი. სანამ უზანი გამოჩნდებოდა, მხედარი ცხენზე წინასწორების შესანარჩუნებლად ფეხები ძლიერად უნდა ხსენებოდა პირუტყვს, რაც არ მხოლოდ ცხენის მართვის ართულბადა, არამედ აფერხებდა მუძობის მოქმედებას, მუძობი დაბნეულობა კი საკმაოდ მალე დიდდა. უზანმა მუძობის არა მხოლოდ ცხენზე ღლად ჭჭერის საშუალება მისცა, არამედ საგრძობლად გაფართოვა მისი ტაქტიკური პირობი. მის გამოჩენამდე, ცხენი იერიშის მასტანად ურავ პლავფორმის, მუძობლისნის მოძრავ პოზიციას წარმოადგენდა და გადაადგილების საშუალებად გამოიყენებოდა. როდესაც უზანი აღჭურვილი ცხენისანი მოწინააღმდეგეზე იერიშის მასტანად ჭჭერით მოქმედებდა, საფრთხი არ მხოლოდ მტერს, არამედ თავად მასაც ეჭვნებოდა, რადგან უზანიდან ჩამოვარდნის ადამიანთა ძალიერ დიდი იყო.

მოუხსენია უზანის მნიშვნელობისა და სარგებლობისა, ის საკმაოდ ვეინაფილი პერიოდის გამონაკლისია. ანტიკურ პერი-

ოდში მას არ იცნობდნენ. ადრეულ შუა საუკუნეებში მას უკვე იყენებდნენ ჩინოში, ინდოეთში, კორეასა და ააზიანაში, ევროპაში კი ის მხოლოდ VII-VIII საუკუნეების მიჯნაზე გამოჩნდა. დაახლოებით ამ პერიოდში უზანის გამოყენება დაიწყო სპარსეთში, აქედან კი მთელ მამქდათნურ სამყაროში გავრცელდა. უზანი ბიზანტიამაც გამოიყენა, ხოლო ამის შემდეგ ან ბიზანტიელებისაგან ან არაბებისაგან ფრანკებმაც გადმოიღეს. ევოლუციის და პროცესის ღინ უაიტ-არქეოლოგიურ და ეთნოგრაფიულ მასალაზე, ასევე ლიტერატურულ წყაროებზე დაყრდნობით აღადგინეს და ამტკიცებს, რომ ფრანკებს უზანის გამოყენება მხოლოდ VIII საუკუნეში დაიწვეს. სწორედ ამ პერიოდში შუინშება ცვლილებები ფრანკთა არმიის შეიარაღებაშიც. მათ სპარსეთი და ბასრიანი შუბები გვერდზე გადადეს და ხელი ვრძელ მახვილებს, ცხენისანთა შუბებს, შურდლებს წაალებს. შუიკვალა კავალერიისთვის ბრძოლის ტაქტიკაც, რომელსაც მოგვიანებით კავალერიის დამრტყმელი შუტგა ეწოდა. ამერიდან ცხენისანი მეომარი მტრის იერიშზე ჭჭერითა და ამოიღლიავებული შუბით მიიღობდა.

უზანი საოცარი გამონაკლისი, რომელმაც მოღალატე შეცვალა ადრეული შუა საუკუნეების კავალერია, მაგრამ ასევე საოცარი, რომ მათი ევროპაში გამოჩენით ფრანკთა არმიის რორგანიზაციის მიზეზის ახსნას ყველა არ ეთანხმება.

ზოგიერთი მეცნიერის აზრით, ღინ უაიტის არგუმენტები და ფაქტობრივ მასალა არ არის საკმარისი ამგარი დასკვნის გასაკეთებლად და შესაძლებელია, ისინი არ იზარებენ იმ მოსაზრებას, რომ სწორედ უზანის გამოჩენამ შექმნა რანინდული კავალერია. ისინი ეჭვქვეშ აყენებენ იმ მასალას და თარიღებს, რომელიც არქეოლოგიური გათხრების შუდეგად არის

მოპოვებული, და მაშინათ, რომ სამარხებში აღმოჩენილი ნივთები არ შეიძლება გამოიყენებოდეს ფრანკთა ამ თუ იმ წესით ბრძოლის ჩვეულების დასამტკიცებლად. ისინი საკმაოდ სკეპტიკურად უყურებენ ლიტერატურულ წყაროებსა და ენობრივ მასალასაც, რამდენადაც საოცარი არადა იყოს, კრიტიკოსებს ფრანკების არმაში მძიმე კავალერიის გამოჩენაზე ალტერნატიული თეორია არა აქვთ და ვერც ცვლილებების ახსნას გეოავაზობენ.

მოუხსენია იმისა, რომ ღინ უაიტის თეორია საკმაოდ დამაჯერებელია, ჩვენ მანც არ შეცვლიდა დაბეჯითებით ვამტკიცებთ, რომ შუა საუკუნეების კავალერიის ჩამოყალიბებაში ღინის წილი სწორედ უზანს უჭვეს. კი ყველაფერი ხომ ვარაუდა, რაც დანახვებელით ვიცი, ვახლავთ ის, რომ ამ გამონაკლისმა, სხვა ინოვაციებთან ერთად, კავალერიის გამოყენების შესაძლებლობები შეცვალა.

დაახლოებით ამავე პერიოდზე მიდის კიდევ ერთი სახელი – რკინის ნალი, რომელიც ევროპაში IX საუკუნის დასასრულში (დაახლოებით 890 წ.) გამოჩნდა. მან ჩრდილოეთის ქვეყნებში გაცილებით უფრო მეტი სარგებელი მოიტანა, ვიდრე სამხრეთის არმიებში. პირველ რგვში იმის გამო, რომ მშრალ კლიმატში, მაგალითად, ისეთში, როგორც არის ესპანეთსა და იტალიაში, ცხენის ფლოკი ინარჩუნება სიმტკიცესა და ზედმეტ დაცვას არ საჭიროებდა. რაც შეეხება ჩრდილოეთის ქვეყნებს, სადაც ძირითადად ნესტიანი კლიმატია, პირუტყვის ფლოკი მალე ზიანდებოდა, სკვებოდა და პირუტყვი თითქმის დამახსოვლებელი ხდებოდა. ამიტომაც აქ ნალმა გაცილებით უფრო დიდი სარგებელი მოიტანა. მისი გამოყენება ცხენის ფლოკების დაზიანებისაგან იცავდა, აძლევდა საშუალებას, საკმაოდ დიდი მანძილი მალაღი სიჩქარით გადაეღებინა და რაც

მოგაბია, თითქმის ყველანაირ პირობებში, ქვაკლდრიან ნიადაგზეც კი მჭელუნარიანი ყოფილიყო. ამიერიდან საიბრძო მიუძღვლებოდა წარმოება თითქმის ყველანაირ პირობებში, წლის ნებისმიერ დროს გახდა შესაძლებელი.

კიდევ ერთი საინტერესო ინოვაცია უნაგირს უკავშირდება და მეთორმეტე საუკუნის დასაწყისში გამოჩნდა. თუკი მანამდე უნაგირი მაგარი ტყავისაგან მზადდებოდა, რომელიც, თვის მხრივ, ანტიკურ ეპოქაში გავრცელებული საფლამ ბალიშების გაუმჯობესებულ ვარიანტს წარმოადგენდა და მხოლოდ ცხენზე მოხერხებულად ფლობისა და წინასწორიბის შერაზრუნების საშუალებას იძლეოდა, ასალი სახის უნაგირმა მხედრის ბრძოლისუნარიანობაც გაუმჯობესა. ინოვაცია იმაში მდომარეობდა, რომ უნაგირს წინა და უკანა მხრიდან ოვალური და მაღალი კოტა ჰქონდა, რასაც ჩამოვარდნის აღბათობა მინიმუმამდე დაჰყვებოდა. წინა მაღალი კოტა ფრვლის და მუკლის ქვედა ნაწილს ფარავდა. გველა ამ სახელის გამოყენება მხედარს საშუალებას აძლევდა, სრულად გამოეყენებინა ცხენის ძალა, გაეჭრებინა კონტრაქტორი ენერჯია და ზედმეტი რისკის გარეშე ჩამპულიყო ხელჩართულ ბრძოლაში.

შუბი – ვაკაულერიის ძირითადი საიერიშო იარაღი

მოუხვდავად იმისა, რომ ანტიკური და ადრეული შუა საუკუნეების მხედრებს არც მოსახერხებელი კოტბანები უნაგირი ჰქონდათ და არც უხანჯი, მათ ბრძოლისუნარიანობას წრდილი არ მისდგომა. შეიძლება თამამად ითქვას, რომ ზემთი ნახსენები ინოვაციების გარეშე მებრძოლი ჯომარები ვაკილებით უკეთესად ფლობდნენ სამხედრო ხელოვნებას. უხანჯის გამოყენება, რომელიც საგრდების ფუნქციას ასრულებდა, კავალრისტების ოსტატობა გარკვეულწილად დაკანონა კიდევ: თუკი ზემთი ჩამოთვლილ ტექნოლოგიურ სახელებს ვაკიფილისონებში, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მხედრულად ბრძოლის ხელოვნების თვალსაზრისით XI-XII საუკუნის

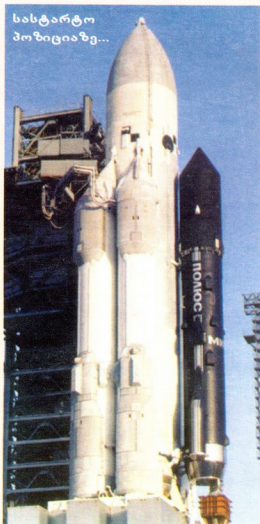
მეომარი ანტიკური ან ადრეული შუა საუკუნეების კავალრისტის საგრძობლად ჩამორჩებოდა. თუკი უდავლა, – რომ არა უხანჯი, ცხენოსანი ჯარის სამოქმედო შესაძლებლობები ვერ გაუმჯობესდებოდა. საინტერესოა, უხანჯის გამოჩენამ შუბის დამკურის მანერა ხომ არ შეცვალა, ანუ სწორედ ისე, როგორც რანდებს ეკავათ?! თუ არა, მაშ საიდან უნდა შემოსულიყო ამგვარი პრაქტიკა? პირველ კითხვაზე პასუხი უარყოფითია, ყველ შემოხვევაში, ჩვენ არ მოგვეპოვება დამკურებული საბუთი იმისა, რომ ტაქტიკა ტექნიკის გვალდაგვალ იცვლებოდა. ისტორიკოსები ცდილობენ, დახუხუნონ, როდის უნდა დაწერულიყო შუბის ილღაში დამკურის პრაქტიკა და მხედრული დამკურებული შუბტვის ტაქტიკა. დიდი ხნის მანძილზე ითვლებოდა, რომ ეს მეთოდი უკვე ადრეულ საუკუნეებში ან ანტიკური პერიოდის მიწურულში, მაგალითად, ადრეინაბოლის ბრძოლაში (378) გამოიყენებოდა. თუმცა 1951 წელს ამ ვარაუდს ჯ. რისის სტატამ „Plein sa Hanste“-მ წყალი შეუწინა. ავტორმა მოიყვანა მტკიცებულებები, რომელთა თანახმად ცნობები შუბის დამკურის რანდული წესის შესახებ პირველად მხოლოდ ადრეულ პერიოდულ ბალაებში გვხვდება, რომლებიც 1050-1100 წლებში თარიღდება. მოგვიანებით ეს თეორიაც უკულებლებლვეს. ღინ

უატი-უმცროსმა 1962 წელს გამოაქვეყნა წიგნი „შუა საუკუნეების ტექნოლოგიები და სოცილური ცვლილებები“. რომელშიც განსხვავებული მოსაზრება წამოაყენა. უატი ამტკიცებდა, რომ მხედრული დამკურებული შუბტვა ვაკილებით უფრო ადრე იყო ცნობილი, ვიდრე რისი ვარაუდობდა. მისი მოსაზრებით, ეს თარიღი VIII საუკუნეზე მოდის, სწორედ იმ პერიოდზე, როდესაც დეზები გამოჩნდა. დაახლოებით ერთ წელიწადში რომსა თავისი აზრის დასაცავად არა მხოლოდ პერიოკული პოეზები, არამედ ბაიენის ცნობილი გობლენი მოიხმია. ამის შემდეგ მეცნიერებმა არაერთი მოსაზრება გამოიქმულა, რომლებიც რისის აზრს იხიარებდნენ. მაგალითად, ფრანსუა ბუტენმა მრავალი ქონიკა და ხელნაწერი მოიხმია იმის დასაცავად, რომ სარანდო ტაქტიკა XII საუკუნეზე ადრე არ წარმოქმნილა. 1980 წელს დავიდ ნიკოლმა განაცხადა, რომ XII საუკუნეში უკავროსათა პრაქტიკაში არსებულ სარანდო ტაქტიკას მაჰამადიანთა მხედრობაზეც მნიშვნელოვანი ზეგავლენა მოუხდენია. 1985 წელს გამოქვეყნდა წიგნი „სამხედრო საქმე და ცხენელები ადრეული შუა საუკუნეების ევროპაში“ ბერნარდ ბაკრაი ავტავების, რომ სწორედ მე-12 საუკუნე უნდა დასახელდეს რანდული ტაქტიკის შემუშავების პერიოდად და ამის გარეშე კოტბანთან უნაგირის გამოჩენას ასახვლებს. ამ საიხიარო მსჯავის მოსაზრება გამოითქვს ვიქტორია სირლიმ და ფან ფლორმაძე. მეცნიერთა კამათის მოუხვდავად, ერთი ამ ცხადია, XII საუკუნის ბრძოლის ველებზე მხედრობა სწორედ ამ ტაქტიკის გამოყენებით იბრძოდა. ამგვარი ტაქტიკა დასავლეთ ევროპაში ჩვეულებრივი მოვლენა იყო, რასაც ჩვენამდე მოღწეული მრავალი ილუსტრაცია ამტკიცებს. იმ პერიოდის წერილობითი წყაროები ადასტურებს, რომ შუბი უკავროსენების მოგვარ საიერიშო იარაღს წარმოადგენდა, რომლებიც ბრძოლას სწორედ რანდითა დამკურებული შუბტვით იყენებდნენ.

„ვარსკვლავური ოჯახი“ რომლებიც არ ყოფილა

1987 წლის 15 მაისი, კოსმოდრომ ბაიკონურიდან პირველად აიღო სტარტი ზემძიმე რაკეტა-მატარებელმა **Энергия**. რაკეტის გაშვება მსოფლიო კოსმონავტიკისთვის სენსაციად იქცა, რადგან ამგვარი კლასის რაკეტის გამოჩენა საბჭოთა ავაციონს კოლოსალურ პერსპექტივებს ჰპირდებოდა.

სასტარტო პოზიციაზე...

კორეოლივის სახელობის სარაკეტო-კოსმოსურ კორპორაცია **Энергия**-ს ალბომში გამოქვეყნდა ფოტოები, რომლებზეც აღბეჭდილი იყო რაკეტა **Энергия**, მასზე დამატებული შვიი ფერის ცილინდრული სხეულით, რომელზეც თეთრი საღებავით დატანილი იყო ორი წარწერა: **Полус** და **Мир-2**.

საბჭოთა სტრატეგიული თავდაცვითი ინიციატივა

კოსმოსური სივრცის სამხედრო მიზნებით გამოყენება ერთ-ერთი პირველი ამოცანათაგანი იყო, რომელიც პრაქტიკული კოსმონავტიკის წინაშე იდგა. ჯერ კიდევ 50-იანი წლების დასაწყისში კოსმოსური დანიშნულების სამხედრო პროექტებზე ინტენსიურად მუშაობდნენ როგორც საბჭოთა კავშირში, ასევე აშშ-ში.

საბჭოთა კავშირში 50-იანი წლების დამლევდიან ინტენსიური მუშაობა მიმდინარეობდა ამერიკული მუხრავი თანამგზავრების წინააღმდეგ მოქმედი საშუალებების შესაქმნელად. 1963 წლის 1-ულ ნოემბერს ორბიტაზე გავიდა პირველი საბჭოთა მანევრირებადი თანამგზავრ **Полет-1**, ერთი წლის შემდეგ კი მას **Полет-2** მიჰყვა. ვლადიმერ ჩელიომების

რაკეტის სტარტმა და ფრენამ წარმატებით ჩაიარა, მაგრამ იმაზე, რაც მასზე დამატებულ სასარგებლო დატვირთვის ეტეობდა, საბჭოთა პრესაში არაფერი დაწერია. გაზეთებში გამოქვეყნებულ ფოტოებზე კი **Энергия** ისეთი რაკეტისთ იყო გადაღებული, რომლითაც შეუძლებელი იყო რაკეტის გვერდზე დამატებული ტვირთის დანახვა.

არც **TACC**-ის (საბჭოთა კავშირის სტელეგრაფიო სააგენტო) რაკეტის გამშვების თაობაზე განცხადებამ მოჰგინა ნათელი **Энергия**-ს ტვირთს. „საბჭოთა კავშირში დაწვეულია ზემძიმე უნივერსალური რაკეტა-მატარებლის საფრენოსნო-კონსტრუქციული გამოცდები. 1987 წლის 15 მაისი, მოსკოვის დროით 21 საათსა და 30 წუთზე, ბაიკონურის კოსმოდრომიდან სტარტი აიღო რაკეტამ, რომლის მეორე სფერულმა გათვლით წერტილში თანამგზავრის გაბარტულ-წონითი მაკეტე გაიყვანა. თუმც ამ უკანასკნელის საბორტო სისტემების არასტაბილური მუშაობის გამო მაკეტე გათვლილ ორბიტაზე ვერ გავიდა და წყნარი ოკეანის აკვატორიაში ჩავარდა“.

განცხადებიდან გამოძინარე გამოვიდა, რომ გაბარტულ-წონითი მაკეტეზე დაყენებული იყო ძრავა და საბორტო სისტემები, რაც წესით, არ უნდა ყოფილიყო. კიდევ ოთხი წლის შემდეგ სერგეი

კომპლექს 14A02-ის ტრანსპორტირება სასტარტო მოედანზე 17Y711-ის ტიპის ტრანსპორტირებით მოხდა

საკონსტრუქტორი ბიუროში შექმნილი ეს კოსმოსური აპარატები თანამგზავრების განამადავლებლების პირველი პროტოტიპებია იყვნენ. 1968 წლის 1-ელ ნოემბერს კი წარმატებით კოსმოსში ჩატარდა თანამგზავრო განამადავლებული სხვა თანამგზავრის ვაზის გადატრისა და განამადავრების ოპერაცია.

სულ 80-იანი წლების დასასრულისთვის საბჭოთა კავშირში ჩატარდა თანამგზავრო განამადავლებლების რამდენიმე ათეული გამოცდა. ერთ-ერთი 1982 წლის 18 ივნისს გამოცდაც საბჭოთა კავშირის ბირთვული ძალების ერთ-ერთი ყველაზე მასიურული სწავლების ფარგლებში, რომელსაც დასავლეთში „შვიდსაათიანი ბირთვული ომი“ უწოდეს.

სწავლებებმა, რომელთა დროსაც გაუშვეს სახმელეთო და საზღვაო ბაზირების პოლიტიკური რაკეტები და საზღვრო თანამგზავრები, აშშ-ის ხელმძღვანელობაზე დიდ შთაბეჭდილება მოახდინა. სწორედ ამ სწავლებებმა უზიდავა ამერიკელ სამხედროებსა და პოლიტიკოსებს დაიწყოთ მუშაობა ახალი თაობის რაკეტაზე თანამგზავრსაწინალო სისტემების შექმნაზე. 1983 წლის 23 მარტს კი აშშ-ის პრეზიდენტმა რონალდ რეიგანმა ვანაცხადა ამერიკული სტრატეგიული თავდაცვითი ინიციატივის შესახებ, რომელსაც პოპულარული ფილმის პიტესკეპელა „ვარსკვლავური ომების პროგრამა“ შეადგენს.

ამერიკული სტრატეგიული თავდაცვითი ინიციატივის შექმნაზე ფარულად მუშაობა ამერიკაში ვერ კიდევ რეიგანის განცხადებამდე, 70-იანი წლების დამდეგს დაიწყო. შეუმუდგა საკმაოდ ევოლუციური სისტემები კონტეინერი, ლაზერული და სპიჯოკონური იარაღის გამოყენებით. მაგალითად, განიხილებოდა ორბიტაზე მდებარე რენტგენული ლაზერის ვაგონის შესაძლებლობა, რომლისთვისაც ენერჯის წყაროდ ბირთვული აგეექტის გამოყენება იფიქტებოდა. თუმცა სინამდვილეში ყველაფერი უფრო რთული აღმოჩნდა, — ლაზერული იარაღის გამოცდებმა უამრავი პრობლემა გამოავლინა, რომელთა გადაჭრაც ამერიკელმა მეცნიერებმა სტრატეგიული თავდაცვითი ინიციატივის პროგრამის დახურვამდე ვერ შეძლეს.

საბჭოთა კავშირში კი 70-იანი წლების დასაწყისში სამეცნიერო-საწარმო ვაერთიანება ენერჯია-ში, რომელსაც ვალენტინ გლოშკო ხელმძღვანელობდა, მოსკოვში 1972 წელს რაკეტსაწინალო თავდაცვის სისტემების შეზღუდვის შესახებ ხელმოწერილი შეთანხმების მიუხედავად, მიმდინარეობდა მუშაობა დამრტყმელი კოსმოსური იარაღის შექმნაზე.

მომავალი საბრძოლო კომპლექსების მასური მასსაითვლებიდან გამომდინარე, გადაწყდა, რომ ბაზურ პლატფორმად გამო-

ყენებნათ უკვე აბრბირებული 17K-ს ტიპის ორბიტული სადგური (მიმავალი სალიუტ). ამ პლატფორმის ბაზაზე შექმნა ორი საბრძოლო კომპლექსის ესეიზური პროექტები: 17F19 სკიფ — სისტემა, რომელიც თვალაწინადა ღაზერის გამოყენებას და 17F111 კასკად — სისტემა სარეტრო შეიარაღებით.

ჩანაფიქრის თანახმად, ორივე ტიპის საბრძოლო კომპლექსი ორბიტაზე პირველ (ექსპერიმენტულ) ეტაპზე რაკეტამატარებელ 8K82K პროტონ-კ-ს უნდა გაეყვანა, შემდგომში კი მრავალჯერადი გამოყენების ორბიტულ ხომალდ 11F 350K ბურან-ს.

პროგრამა კასკად-ი საკმაოდ პერსპექტიული პროექტი იყო. სამეცნიეროდ მისთვის საკმაოდ ეფექტური „კოსმოსი-კოსმოსის“ კლასის რაკეტებიც კი იყო შექმნილი, ენერჯია-ს საწარმო ბაზაზე კი ხუთი საცდელი ხომალდის მშენებლობა დაიწყო, თუმცა საფრინოსი გამოცდებამდე რაქმი არ მივიდა. 90-იანი წლების დასაწყისში პროექტი დაიხურა.

სკიფ-ის დაბადება

1981 წელს საბჭოთა სტრატეგიული თავდაცვითი ინიციატივის ხორცშესხის თორიულ ეტაპად აპარატების სკიფ-ისა და კასკად-ის შექმნის პრაქტიკულ ეტაპზე გადასლის დრო დაეცა. ორივე ტიპის საბრძოლო კომპლექსების აგება ხრუნინევის სახელობის მოსკოვის მინქანამშენებელ ქარხანაში დაიგეცა. სწორედ ამ საწარმოში აიწყო ყველა საბჭოთა სალიუტ-ისა და ალმაც-ის ტიპის ორბიტული სადგურები და მათი მომარაგების სატრანსპორტო ხომალდები.

თუმცა რაქმი საქმიე რომ მივიდა, ბალისტიკურ რაკეტებთან გამკლავება არც ისე იოლი აღმოჩნდა. ამბოტოაც შექვევით, საბჭოთა კავშირის თავდაცვის სამინისტრომ გადაწყვიტა თავდაპირველად ეფექტური თანამგზავრსაწინალო იარაღის შე-

ქმნა, რადგან ბირთვული ქიმიისთვის განსხვავებით, თანამგზავრის მწიობრიდან გამოვანა გაცილებით ადვილია.

აპარტი 17F19 სკიფ-ი საკმაოდ დიდი და რთული გამოვიდა. ასევე ვართოლდა ღაზერულ მუშაობაც. სამეცნიერო-საწარმო ვაერთიანება ასტროფიზიკა, რომელსაც დავევალა ლაზერის შექმნა, ვრეტული სამეცნიერო-საწარმო ვაერთიანება ენერჯია-ს მიერ გამოყოფილ წინით და ენერგეტიკულ ლიმიტებში. ამის გამო სკიფ-ის პროგრამაზე მუშაობა საკმაოდ ნელა მიმდინარეობდა.

1983 წელს აშშ-მა ოფიციალურად განაცხადა, რომ მუშაობას იწყებს სტრატეგიული თავდაცვითი ინიციატივის პროგრამაზე და თითქმის იმავე დროს საბჭოთა კავშირში განქნდა ღაზერული შეიარაღებით აღჭურვილი აპარატის შეაღღერი ვაინატი.

ერთი შეხედვით გადაწყვეტილება საკმაოდ მარტული იყო: კოსმოსურ ხომალდზე უკვე შექმნილი და გამოცდილი ვაინატი დაეცნება. არჩევილი კურსატთვის სახელბის ატომური ენერგეტიკის ინსტიტუტის ერთ-ერთი ვინეაილის მიერ შექმნილი სმვეტ-ის სიმბლავრის ღაზერულ დანადგარზე შექნოდა. კოსმოსურ ვაინატიზე მოშუავე კი აირინიამიკური ღაზერი გამოცდას სატრანსპორტო ილ-76ლ-ზე (საბორტი ნომერი СССР-86879) გადიოდა, ვორე თვითმფრინავი ჩვენი თანამგზავლის, ვორე ვ ბერივეის (ბერიაშვილი) სახელობის ტვანბროვის საავიაციო სამეცნიერო-ტექნიკური კომპლექსში სეროული ილ-76ლ-ის ბაზაზე იყო შექმნილი. ღაზერისთვის და აღჭურვილობისთვის ენერჯის მასწოლებლად შასის ნიშების გარსშემომღენტი წინ იყო წავრძელებული და მათში ორი აი-24ბ-ს ტიპის ტურბოტენერატორი იყო ვანთავსებული. საშტკო მტტორადარის ნაცვლად ცვხერებ დიდი ბულისბსტური გარსშემომღენტი იყო ვანთავსებული, მის ქვევით კი შდარებით მომტრ

სასტარტო პოზიციად დგომის 100 დღის განმავლობაში ენერჯია-ს ბორტზე დამაგრებული შავი სკიფ-დმ-ით ბაიკონურის პეიზაჟის განუწყველ ნაწილიად იქცა

რაკეტისა და აპარატის შეიპირპირება სამონტაჟო-გასამართ კომპლექს 11P593-ის შენობაში მოხდა

სკიფ-ის ელემენტური ანალოგი 82401

შორე გარსშემომდენი, რომელშიც ლაზერის დამიზნების ანტენა განათავსეს. თავად ლაზერი კი, თვითმფრინავის აეროდინამიკის გაუარესების თავიდან ასაცილებლად, ფოუნელაში იყო დამალული. მის ზედა ზედაპირზე, ფრთის ცენტროპლანისა და კილის შორის, რამდენიმესაგულდიანი სპეციალური ლოუკი იყო. ლოუკი შეგნით იხსნიებოდა, რის შემდეგაც ზემოთ ლაზერულკეცეხიანი კოსმურა აძლიოდა.

წარმოებაში ლაზერის საავიაციო ვარიანტი ინდექსით A-60 გვიდა. მართალია, თვითმფრინავის პირველი ნიმუში საბრძოლო ლაზერით 1989 წელს დაიწვა ბახრების აეროდრომზე, ჩკალოვსკში, მაგრამ შორე თვითმფრინავი დღესაც ინტენსივად გადის გამოცდას.

აპარატმა, რომელზეც Ил-76ЛЛ-დან შევსატური ლაზერი უნდა დაყენებულიყო, მთელ აღნიშნვა 17Ф19Д სკიფ-დ. ასი D „საღელმონსტრაციის“ ნიშნავდა. 1984 წლის 27 ავგისტოს საერთო მანქანათმშენებლობის სამინისტრომ გამოსცა ბრძანება აპარატ 17Ф19Д სკიფ-დ-ს შექმნაზე, მის მთავარ შემქმნელად კი საკონსტრუქტორო ბიურო სალიუთ-ი დასახულა.

სკიფ-დ ექსპერიმენტული კოსმოსური აპარატი იყო, რომელზეც ლაზერის გარდა სამტატო სისტემებიც უნდა გამოეყენათ. გარდა ამისა, სკიფ-დ-ს კოსმოსში სამხრების გასანადგურებლად განკუთვნილი ზომილის შესაძლებლობის დემონსტრაცია უნდა მოეხდინა. ლაზერის გამოცდისთვის სკიფ-დ-ზე მოწინააღმდეგის რაკეტებისა და თანამატურების მონტაჟისთვის სპეციალური სამხრების დაყენება იგეგმებოდა, მაგრამ ასეთი მღიორი ლაზერის დაყენება 17К-ს ტიპის ორბიტულ სადგურზე შეუძლებელი აღმოჩნდა.

და. თუმც გამოსავალი გამოინახა. 1983 წლისთვის მწვანე შუკი მეცა რაკეტა-მატარებელ 11К25 Энергия-ს მშენებლობას. ამ ზემდბე კლასის რაკეტის სიწკარუ, რომლის სასტარტო მასა 2400 ტონას შეადგენდა, პირველ კოსმოსურს უტოლდებოდა და თავისუფლად შეუძლო ორბიტაზე ასტონინაი ტვირთის გატანა. რაკეტა Энергия ორსაფეხურიანი სქემის მიხედვით იყო შექმნილი და კრიოგენულ საწვავზე (წყალბადი) მიომუშვე პირველ საბჭოთა რაკეტას წარმოადგენდა. მისი ორივე საფეხურის ძრავების (ოთხ-ოთხი 1-ელი საფეხურის ოთხ კომპონენტზე და ოთხი მე-2 საფეხურზე) ჯამური სიმძლავრე კი 170 მილიონ ცხენის ძალას აჭარბებდა.

სკიფ-ის მონეობილობა

სკიფ-დ-ს გასაძლიერებლად, მასში შეიტანეს სატვირთო ზომად ТКС-ისა და ორბიტული ზომად Буран-ის ელემენტები, ორბიტულ სადგურ Мир-ისა და რაკეტა-მატარებელ Протон-К-ის საბაზო ბლოკები. აპარატის სიგრძე 378-ს შეადგენდა, მაქსიმალური დაიმტერი 4,1მ-ს, ხილო მასა - 95 ტონას.

კონსტრუქციულად სკიფ-დ (საბორტო ნომერი 18101) ერთმანეთთან ხისხად დამაგრებული ორი მიდელისგან შედგებოდა: ფუნქციონალური ბლოკისგან და მიზნობრივი მიდელისგან. ფუნქციონალური ბლოკი, რომელიც სატრანსპორტო ზომად ТКС-ის ბაზაზე იყო შექმნილი, სკიფ-დ-ს დასაჩქარებლად, მისი რაკეტისგან მოშორების შემდეგ გამოიყენებოდა - ბლოკი ქვედა საფენზე ორბიტაზე გასასვლელად საჭირო 60მ/წმ-ს იძლეოდა.

ფუნქციონალურ ბლოკში განთავსებული იყო მოძრაობით მართვის, ტელემეტრიული კონტროლის, საკომანდო რა-

დიოკავშირის, ენერგოკვების, რაკეტისგან განცალკევებისა და გარსშემომდენის მოშორების სისტემები. ამავე მიდელში განთავსდა ძალური დანადგარის ნაკვეთური, რომელიც შედგებოდა ოთხი სამარშო, ოცი ორიენტაციისა და სტაბილიზაციის და თექვსმეტი ზუსტი სტაბილიზაციის ძრავებისგან. ძალური დანადგარის ნაკვეთურის ვერღებზე განალაგეს შიხს ელემენტების პანელები, რომლებიც ორბიტაზე გასვლის შემდეგ იშლებოდნენ.

მიზნობრივი მიდელი სამი ძირითადი: მუშა-სხეულების, ენერგეტიკული და სპეციალურეილობის ნაკვეთურებისგან შედგებოდა. პირველში განთავსეს ლაზერის კვებისთვის განკუთვნილი ბალონები CO₂-ით, სპეციალურეილობის ნაკვეთურში კი თავად საბრძოლო ლაზერი და მისი დამიზნების სისტემა. დამიზნების სქემის გასამარტრებლად სპეციალურეილობის ნაკვეთურის წინა ნაწილი სახსარზე ბრუნავდა.

სკიფ-დ-ს შემქმნელები ძალზე ბევრ ტექნიკურ სირთულეს წაწყდნენ. არაფერ იცოდა, იმუშავებდა თუ არა ორბიტაზე ვაკუუმის პირობებში აირდინამიკური ლაზერი.

პრობლემური იყო ლაზერის აირდინამიკაც. მისი მუშაობისას ლაზერიდან გამოხული აირის ჭვავისგან წარმოქმნილი მომტეტი არცვლდა აპარატის სტაბილიზაციას. ამიტომ საჭირო გახდა ამ მომტეტის მოსაშორებლად გამოიშლიეს სპეციალური უშომტეტი სისტემის შექმნა.

1985 წელს ნაილი შეუქნა, რომ ცველა სისტემის დასაშუშავებლად საჭირო იქნებოდა სკიფ-დ-ს ერთი საცვლილი გამგება. ამიტომაც გადაწყდა, რომ ნაკეთობა სკიფ-დ-ი ორბიტაზე ლაზერის გარეშე

ოვითმფრინავი A-60 ჩვენი თანამემამულის გიორგი ბერიაშვილის სახელობის ტაგანროგის საავიაციო სამეცნიერო-ტექნიკურ კომპლექსში Ил-76МД-ს ბაზაზე იყო შექმნილი.

გასულიყო და მხოლოდ СКИФ-Д2 იქნებოდა აღჭურვილი სპეცკომპლექტით.

გეგმების შეცვლა

შუშობა СКИФ-Д-ზე გეგმის მიხედვით მიმდინარეობდა, მაგრამ 1985 წელს მსოფლიო კოსმონავტიკაში განვითარებულმა მოვლენებმა სულ სხვაგვარ ისტორიას ჩაუყარა საფუძველი.

1985 წელს გადაწყდა, რომ სასტაციო გამოცდებისთვის განკუთვნილი რაკეტა-მატარებელი 11К25 Энергия საფრენოსნო დედაკაფეტონთან და 1986 წელს კოსმოსში გაემკვთა. ძალე საქმე სასაზღვრო დატვირთვაზე მდგავ. მრავალჯერადი გამოყენების ორბიტული ხომალდი Бурани მზად მხოლოდ წელიწადი-ნახევრის შემდეგ იქნებოდა, ამიტომაც სამეცნიერო-საწარმო ვარიანტება Энергия-ში სტელევიცილოვანი ფოლადისგან გაკეთდა 25მ-ის სიგრძისა და 4მ-ის დიამეტრის გაბარიტულ-წინითი მაკეტე, რომელიც რაკეტისგან განცალკევების შემდეგ ატმოსფეროში უნდა დაწვარყო, მაგრამ ძალე გეგმა შეიცვალა. გადაწყდა Энергия-ს პირველი სტარტის გამოყენება СКИФ-Д-ს კლემენტების გამოსაცდელად. რაკეტა Энергия-სთვის შეკვიცილი გაბარიტულ-წინითი მაკეტე უნდა გადაკეთებულიყო და მასზე იმ მომენტისთვის არსებული СКИФ-Д-ს საშტატო სისტემები უნდა დაყენებულიყო. ასე განსაზღვრდა 17Ф19Д СКИФ-ДМ-ის პროექტი, სადაც ასო М მაკეტს ნიშნავდა. ძალევე კოსმოსური აპარატის საფრენოსნო ნიშუშმა ნიშნული 17Ф19ДМ მიიღო და საბირტო ნომერი 18201.

რადგან СКИФ-Д-სგან СКИФ-ДМ-სთვის დასესხებულ ფუნქციონალური ბლოკ პროექტიკულად დასრულებული იყო, სტარტის დროს რაკეტა Энергия-ზე დამატარების შემთხვევაში მოქმედი დატვირთვები რაკეტა Протон-К-ზე დამატარების შემთხვევაში მოქმედი დატვირთვები ერთმანეთს უნდა ყოფილიყო. ამიტომაც დატვირთვების ვთავილით რეჟიმის შესანარჩუნებლად ფუნქციონალური ბლოკი СКИФ-Д-ის საფარე ნაწილში გადაიტანეს. ამგვარი შუთაწყობის გამო რაკეტა-მატარებლისგან განცალკევების შემ-

დეგ ის ძრავებით წინ გააგრძელებდა ფრენას. ამტომაც საჭირო იყო Z ღერძის გარშემო აპარატის 180°-ით შემობრუნება. გარდა ამისა, ფუნქციონალური ბლოკის ძრავის სისტემის თავისებურების გამო საჭირო შეიქმნა აპარატის დამტებითი 90°-იანი შემობრუნება X ღერძის გარშემო. მხოლოდ ამ შიურე მოპირუნების შემდეგ იქნებოდა შესაძლებელი СКИФ-ДМ-ის ორბიტაზე გვიყვანა.

ფუნქციონალური ბლოკის დასაცავად რაკეტის ფრენის აქტიურ უბანზე, გარედან ის ახალი ტიპის ნახშირბოლსატიკისგან დამზადებული გარსშემოქმენით იფარებოდა.

ფუნქციონალური ბლოკისგან განსხვავებით, თავიდან იყო გასაკლები მიზნობრივი მოვლული, რომელიც უნდა განთავსებულიყო СКИФ-Д-სთვის განკუთვნილი უკვე მზა ავტოურვილია. СКИФ-Д-სთვის განკუთვნილი მიზნობრივი მოვლულის მსგავსად, СКИФ-ДМ-ც სამი ძირითადი: შუშა-სხეულების, ენერგეტიკული და სპეციალური ბლოკების ნაკვეთებისგან შედგებოდა.

1986 წლისთვის ლაზერის დამამზნებელი და სამიზნის მიზანზე შეტაკების სისტემების მომზადებაც შესაძლებელი იყო. ლაზერის დამამზნებელი ორ ეტაპად ხდებოდა. თავდაპირველად უნებში დამამზნებისთვის გამოიყენებოდა საბირტო რადიოლოკაციური სადგური, ხოლო უკვე შემდეგ უნებ დამამზნების დამამზნებისა და შეტაკების სისტემები ახდენდნენ. ყველაფერ ამას მართავდა ცენტრალური გამოთვლული მანქანა АРГОН-16, რომლის ანალოგიც ორბიტული Мир-ზე იყო დაყენებული. დამამზნებისა და შეტაკების სისტემების გამოსაცდელად გადაწყვედა განცალკეული სამიზნების (გასაბერი ბურთების და კუთხიანი სპეცკომპლექტის) ნაკვეთები.

აღჭურვილობის გაყვითრში, საკმაოდ ორიგინალური მეტალური კონსტრუქციის ფრმზე მგურდებოდა დამამზნებისა და შეტაკების სისტემები, ხოლო მის წინა წახანზე – რადიოლოკაციური სადგურის ანტენა და საბრძოლო ლაზერი. ნაკვეთურის გარედან მაგრდებოდა განცალკეული სისტემის ორი ბლოკი ოთხ-ოთხი მყარსაწყვანი რაკეტული ძრავით. ასევე, კუთხური სიქარების მაკომპენსირებული

ერთი ბლოკი ამვე ტიპის ორი ძრავით. სპეციალური ბლოკის გვერდით ბლოკში განთავსდა სამიზნები და მათი განრბლის მექანიზმები. გვერდით ბლოკში რაკეტის I სობრტკის მიხედვით უნდა განთავსებულიყო ორი ტიპის სამიზნები: შიდა შვიდში ათი პარტა გასაბერი სამიზნე M1, ხოლო გარეთა შვიდში – 14 დიდი გასაბერი სამიზნე M5. ორვე მათგანზე ბალისტიკური რაკეტებისა და თანამზარებლის ძრავების შუშობის იმპირეისთვის პლანზოგენერატორები იყო დამტებული. რაც შეეხება შიურე გვერდით ბლოკს, მასში მდებარეობს III სობრტკის მიხედვით განლაგებული იყო M4-ის ტიპის ათი სამიზნე კუთხიანი ამრეკული. ორივე ბლოკი გარედან სპეციალური სახურავებით იყო დახურული, რომლებიც აპარატის ორბიტაზე გასვლის ეტაპზე შორდებოდნენ.

გარედან СКИФ-ДМ სპეციალური შვიი საღებავით იყო დაფარული, რომელიც აპარატის ტემპერატურული რეჟიმის შენარჩუნებას უზრუნველყოფდა. აპარატის მიზნობრივი მოვლში სიბოგადი ავტოურვილობის მინიმალური რაოდენობის გამო მაქსიმალურად უნდა გამოყენებულიყო შიის ენერჯია. შვიი წერი კი იძლეოდა ამის საშუალებას. ათი წლის შემდეგ ასეთვე საღებავი ზუსტად ამვე მიზნით გამოიყენეს საერთაშორისო კოსმოსური სადგურის მრავალ მოვლზე.

რაკეტა-მატარებელი Энергия-სა და აპარატ СКИФ-ДМ-სგან შედგებამ კომპლექსმა მიიღო აღნიშნული 14A02. СКИФ-ДМ-ს შექმნამ უდევდის გამოცდილება შესხინა საბჭოთა და შემდგომში რუს კონსტრუქტორებს. პროექტზე შუშობის სამიზნე ახალი მასალები, მათი დამამზნებისა და დამუშავების ტექნოლოგია და მთელი რიგი უნიკალური სისტემები. პირველად საბჭოთა პრაქტიკაში რაკეტებზე სასარგებლო დატვირთვა არასიმბრული – გვერდითი იყო განთავსებული.

საქონსტრუქტორ ბიურო САЛОТ-ის გარდა პროექტზე შუშობადა მანქანათმშენებლობის სამხისნების 45 და სხვა დარგის 25 საწარმო.

შვიი СКИФ-ის დაბადება

საქონსტრუქტორ ბიურო САЛОТ-ის СКИФ-ДМ-ის პროექტირება 1985 წლის სექტემბერში დაიწყო. ძალზე მჭიდრო გრაფიკის გამო აპარატის ყველა დეტალი და მზადება პარალელურად მიმდინარეობდა. დროის ეკონომიის მიზნით გადაწყვეტილი იქნა, რომ СКИФ-ДМ-ის კომპლექსური გამოცდა პირდაპირ ბაიკონურის კოსმოდრომზე, აპარატის აწყობის შემდეგ ჩატარებულიყო (აპარატის ძირითადი ავრეკების შემობრუნება კოსმოდრომის სამხრეთკუთხურ კორპუსებში ხდებოდა), მაგრამ დათქმული დროისთვის – 1986 წლის

პერატურას -27°C -დან $+30^{\circ}\text{C}$ -მდე, თოვს, წვიმს, ქარბუქსა და ქვიშის ქარიშხლებს. სასტარტო პოზიციაზე დგომის 100 დღის განმავლობაში ქაითათა თეთრი **Энергия** ბორტზე დამაგრებული შვიი **Скиф-ДМ**-ით, ბაიონურის პეიზაჟის განურეულ ნაწილად იქცა.

ყოველმხრივი შემოწმების შემდეგ სტარტი 12 მაისს დაინიშნა, მაგრამ რაკეტის სტარტის თარიღში ცვლილება კოსმოდრომზე გენერალური მდივნის, მიხაილ გორბაჩოვის ვიზიტმა შეიტანა, რის გამოც „გენერალური ეგექსისგან“ (ტექნიკას აქვს მაღალი რანგის სტუქტურების ვიზიტის დროს მწყობრიდან გამოსვლის

სტუქტურისთვის – არ იყო მზად არც აპარტი, არც მისი რაკეტა-მატარებელი და არც 110-ე მოვლანზე განთავსებული საბორტო კომპლექსი 11P825. ამის ანთ მოღუი ნოემბერი შზა **Скиф-ДМ**-მა ბაიონურის 92-ე სამონტაჟო-სადგულ კორპუსში გაატარა. მისი სტარტი 1987 წლის 25 თებერვალს დაიგემა.

ცოტა ხანში **Скиф-ДМ**-ის შავ კორპუსზე განნდა ორი თეთრი წარწერა: **Полус** და **Мир-2**. უფრო სწორად, პირველი – **Полус** – მიზნობრივ მოღუილე ჯერ კიდევ ხრუნიჩვის სახელობის ქარხანაში გაკეთდა, შორეულ უკვე აპარატის ოსმოდროზე ყოფნისას. საქმე ის არის, რომ 1984 წლიდან სამეცნიერო-საწარმო აგრითინება **Энергия**-ში დაიწყო მუშაოს ახალი ობიექტის პერსპექტიულ ორბიტულ სადგურ **Мир-2**-ზე. **Скиф-ДМ**-ზე გაცილებული წარწერა კი **Мир-2**-ის ლვე-წიორებას ახეზნდა.

ანერის ბოლოს **Скиф-ДМ** საწვავით გასართო სადგურზე გადაიყვანეს, შემდეგ კი სამონტაჟო-გასართო კომპლექსი 11P593-ის შტინაში. იქ 1987 წლის 3 თებერვალს აპარტი შეპარაპირეს რაკეტა **Энергия**-სთან. 11 თებერვალს კი კომპლექსი 14A02 სპეციალური უნივერსალური ტრანსპორტიორ 17У711-ის საშუალებით გადაიყვანეს 250-ე მოვლანზე განთავსებულ სასტარტო კომპლექსზე 17P31.

რეალურად კომპლექსი 14A02 სტარტისთვის მზად მხოლოდ აპრილისთვის იყო. ამ ხნის განმავლობაში სრულად გამართული რაკეტა, მასზე მიბმული აპარტი, სასტარტო პოზიციაზე იდგა. სამი თვის განმავლობაში მან გაუძლია ექსტრემალურ კლიმატურ პირობებს: ტემ-

წვევა) თავის დასაზღვევად სტარტი 15 მაისს გადაიტანეს. გორბაჩოვს სტარტის გადადების მიზეზად ტექნიკური პრობლემები დაუსახელეს. კიდევ სამ დღეს ლოდინი კი გორბაჩოვს არ შეუძლია: 15 მაისს ნიუ-იორკში, გაეროს ხსდამაზე მიფრინავდა. ცვლილებები ამით არ დამთავრებულა. კომპლექს 14A02-ის დათვალერების შემდეგ ოფიცროთა სახლში გამართულ შეხვედრაზე გორბაჩოვი ყველაზე ხშირად ფრზა „მშვიდიბან კოსმოსს“ ხმარობდა და ყველა მიხვდა, რა იმალებოდა მის უკან: სახელმწიფო კომისიის გადაწყვეტილებით, ფრენის პროგრამიდან ამოიღეს სამიზნეების გასროლა, საბორტო რადიოლოკაციური სადგურის, უბომენტო გამოსაბოლქვი და დამიზნებისა და შუკავების სისტემების გამოცლა. 13 იანვარს

გორბაჩოვი გაფრინდა ბაიკონურიდან, რაკეტის გაშვების სამზადისი კი დამამთავრებულ სტადიაზე გადავიდა.

ღამის სტარტი

Скиф-ДМ-ის საფრენისნო პროგრამის ყოველმხრივი შუქტურების შუქვედ მასში მხოლოდ ათი – ოთხი სამხვერო-გამოყენების (ВП) და ექვსი გეოფიზიკური (А და ГФ) ექსპერიმენტტი დარჩა. ექსპერიმენტტი ВП-1-ში ხეზბოლა ორბიტაზე მსხველგაბარტიბანი აპარატის უკონტინერო სექტის მიხველი გაყვანის შესწავლა, ВП-2-ში – მისი კონსტრუქციისა და სისტემების მუშაობის შემოწმება, ხოლო ВП-3-სა და ВП-4-ში – ფრენის ტექნოლოგიისა და სექტის დამუშავება. გეოფიზიკური ექსპერიმენტების პროგრამა **Мираж**-ში ატმოსფეროსა და იონოსფეროსზე წვის პრობლემების შესწავლენის შესწავლა უნდა მომხდარიყო. მოღიანობაში **Мираж**-ის ფარგლებში სხვადასხვა სიმაღლეზე სამი ექსპერიმენტტი უნდა ჩატარებულიყო, რაც შეეხება გეოფიზიკურ ექსპერიმენტებს ГФ-1/1, ГФ-1/2 და ГФ-1/3, მათი ჩატარების მიზანს ატმოსფეროს ზედა ფენებში ხელოვნური შთავარეიტაციული ტალღების გენერაცია წარმოადგენდა.

Скиф-ДМ-ის ორბიტაზე გაყვანის სექმა ასეთი იყო: სტარტიდან 212წმ-ის შემდეგ, 90კმ-ის სიმაღლეზე ხეზბოლა აპარატის სათავი გარსშემომღენის მოშორება. ეს პროცესი ასე მიმდინარეობდა: 212წმ-ზე სპეციალური პირატექნიკური საშუალებებით გარსშემომღენის გრძივი გასართი ამბრავები ფეოქტებოლა, ზუსტად 0.3წმ-ის შემდეგ კი განივი გასართის საკეტების პირველი ჯგუფი, ხოლო კიდევ 0.3წმ-ის შემდეგ – მეორე. 214,1წმ-ზე გარსშემომღენის მექანიკური კავშირები ფეოქტებოლა და ის საბოლოოდ შორდებოდა აპარატს.

ფრენის 460წმ-ზე, 117კმ-ის სიმაღლეზე, აპარატი და რაკეტა **Энергия** ერთმანეთისგან განცალკევდებოდა. 456,4წმ-ზე, სპეციალური ბრძანების საშუალებით, რაკეტის ოთხივე სამარში ძრავა წვეის შუალედურ რეჟიმზე გადაიწვია. ამას 0,15წმ-ზე უსაბურთოდ და 459,4წმ-ზე გაიცემოდა ბრძანება ძრავების გათშავება. საბოლოოდ, 460წმ-ზე, გაიცემოდა აპარატისა და რაკეტის განცალკევების ბრძანება. 0,2წმ-ის შემდეგ კი ჩაირთვებოდა განმაცალკევებელი 16 მყარსაწვავიანი რაკეტული ძრავა. საჭიროების შემთხვევაში, 1წმ-ის შემდეგ ირთვებოდნენ კუთხური სიჩქარის მაკომპენსირებელი რაკეტული ძრავები.

განცალკევებიდან 51წმ-ის შემდეგ, ორდსაც **Энергия**-სა და **Скиф-ДМ**-ს უკვე 120 მეტრი ამორტება, იწყებოდა აპარატის მობრუნება პირველი იმპულსის მისაცემად. რადგან **Скиф-ДМ** სტარტის ძრავების წინ იღებდა, საჭირო იყო მისი Z ღერძის გარშემო 180°-ით შემობრუნება. გარდა ამისა, მართვის სისტემის თავისებურების გამო საჭირო იყო აპარატის დაბნელების 90°-იანი შემობრუნება X ღერძის გარშემო. მხოლოდ ამ მეთოდით მობრუნების შემდეგ იქნებოდა შესაძლებელი **Скиф-ДМ**-ის ორიბიტზე გაყვანა.

აპარატის 180°-ით შემობრუნება 200წმ-ში უნდა მომხდარიყო. მობრუნების დროს, ფრენის 565წმ-ზე, გაიცემოდა ბრძანება აპარატის ქვედა მხარეს (იქ, სადაც საბრძოლო ლაზერი უნდა ყოფილიყო) დამარეგულირებელი გარსშემოდების მოპირებარე (მოპირების სიჩქარე 1,5მ/წმ). მანერის ბოლოს ხედილო უიომენტრე გამოსაღობი სისტემისა და ინფრასითული ვერტიკალის მარეგულირების თავსახურების მოპირება.

სტარტდან 925წმ-ის შემდეგ, 155კმ-ზე, ირთვებოდა კორექციისა და სტაბილიზაციის ოთხი პირველი ძრავა. გათვლების თანახმად, პირველი იმპულსის სიღრმე 87მ/წმ უნდა ყოფილიყო. შემდეგ 2220წმ-ზე **Скиф-ДМ**-ის ფუნქციონალურ ბლოკზე იწყებოდა მზის ელემენტების პანელების გაშლა. **Скиф-ДМ**-ის ორიბიტაზე გაყვანა 280კმ-ის სიმაღლეზე მთელი იმპულსის ჩართვით მოაგრდებოდა (ძრავების მუშაობის ხანგრძლივობა 172წმ, სიღრმე - 40მ/წმ).

15 მასის სტარტი მოსკოვის დროით 15 საათზე დაინიშნა. იმავე დღეს, 00:10-ზე, დაიწყო და ზუსტად სათანაოხვედრის შემდეგ დასრულდა **Скиф-ДМ**-ის ყველა სისტემის გაკონტროლება. დილის რვა საათამდე გრძელდებოდა რაკეტის საწვავის ავზების დაბერვა. 08:30-ზე დაიწყო **Энергия**-ს ცენტრალური და გვერდითი ბლოკების დამარეგულირებელი (თხევადი ანტიგადი) ავზების გამართვა, მაგრამ ამ დროს

წარმოქმნილი ტექნიკური პრობლემების გამო სტარტი ხუთსაათ-ნახევრით გადაიდო. 19:30-ზე გამოცხადდა ერთსაათიანი შვადება. სტარტამდე 47 წუთით ადრე დაიწყო რაკეტის ცენტრალურ ბლოკში თხევადი ენერჯის დატვირთვა ორბიტა, რომელიც 12 წუთს გაგრძელდა. კიდევ 15 წუთის შემდეგ დაიწყო **Энергия**-ს წინასტარტო მომზადება. სტარტამდე 1 წუთითა და 40 წამით ადრე რაკეტის ძრავები სასტარტო მდგომარეობაში მოიყვანეს. სტარტამდე 14,4წმ-ზე ჩაირთო ცენტრალური ბლოკის ძრავები, 3,2წმ-ზე კი - გვერდითა ბლოკების. რამდენიმე წამის შემდეგ კი რაკეტა ცაში ავიდა.

რაკეტის ორივე საფეხურსა და საშტრო რეჟიმში იმუშავა. სტარტიდან 460წმ-ზე, 115კმ-ის სიმაღლეზე, რაკეტა და **Скиф-ДМ** ერთმანეთისგან განცალკევდა, რომლის სისტემაშიც შემავალმა თექვსმეტმა რაკეტულმა ძრავამ გამართულად იმუშავა. განცალკევებიდან 52წმ-ის შემდეგ დაიწყო აპარატის 180°-ით შემობრუნება Z ღერძის გარშემო. 565წმ-ზე გაიცა აპარატის ძირში განლაგებული გარსშემოდების მოპირების ბრძანება და სწორედ მაშინ მოხდა გამოსწორებული რამ: სტაბილიზაციისა და ორიენტაციის ძრავებმა არ შეაჩერეს აპარატის შემობრუნება მისი საშტრო 180°-იანი მობრუნების შემდეგ. მობრუნების გაგრძელების მიუხედავად, საშტრო რეჟიმში დაიწყო გვერდითი ბლოკებისა და ინფრასითული ვერტიკალის მარეგულირების სახურავების მოპირება. არასაკმარისი ორიბიტული სიჩქარის მიუხედავად, აპარატი ბალისტიკურ ტრაექტორაზე გადავიდა და ჩაყარა იქ, სადაც ტრაექტა **Энергия**-ს ცენტრალური ბლოკი - წყნარ ოკეანეში. გაურკვეველია, გაიხსნა თუ არა მზის ელემენტების პანელები, მაგრამ ცნობილია, რომ იქ **Скиф-ДМ**-ის ატმოსფეროში შესვლამდე უნდა მომხდარიყო.

წარუმატებლობის მიზეზები ბაიკურზე მამრევე გამოვლინდა. კომპლექსი 14A02-ის დასკენით საფერონსი ოქმ-ში ჩაიწვია: „აპარატ 17F 19D-ის ყველა სისტემისა და აგრეგატების მუშაობა რაკეტა-მატარებელ 11K25-ის ერთად ფრენის, მისგან განცალკევებისა და ორიბიტაზე ავტონომიური გასვლის პირველი ეტაპის უბნებზე, შემთხვევების გარეშე ჩაიარა. 568წმ-ზე სტაბილიზაციისა და ორიენტაციის ძრავების სიმძლავრის გამამძლიერებლების კეების გათშავება მართვის სისტემის გაუთვლიანობის გამო ციკლოგრაფული ბრძანების გასვლის გამო, ნაკეთობამ ორიენტაცია დაკარგა“.

შეზარად, პირველი იმპულსი ჩაუქრალი კუთხური სიჩქარისა და მოხდა, რის გამოც **Скиф-ДМ**-მა ტანგაიის მიხედ-

ვით ორი სრული ბრუნა შესასრულა. ფრენის 312წმ-ზე კი საჭირო სიჩქარის განუკითარებლობის გამო ის ქვედა საფენი ორიბიტად ჩამოვარდა. ეს ელემენტი არც მართვის სისტემისა და ფუნქციონალური ბლოკის დამზადებულ ქარხნებში და არც ბაიკურზე, **Скиф-ДМ**-ის საბოლოო მონტაჟისას, არ გამოვლინდა.

ქვეყნის ხელმძღვანელებმა მამრევე დამამუშავების ბუნა დაიწყო. დაიხსნა პროექტი მონაწილე (მეტრი, ვისაც ეს საქმე ნაკლებად ეხებოდა) ყველა რანგის ხელმძღვანელი და სპეციალისტი. პროექტზე მომუშავე არც ერთ თანამშრომელს ორწლიანი თავდაუზოგავი მუშაობისთვის ჯილდო არ მიუღია.

მიუხედავად ამისა, **Скиф-ДМ**-ის მარცხი უშედეგო არ ყოფილა. უპირველეს ყოვლისა, სპეციალისტებს მიიღეს ორიბიტულ ხომალდ **Буран**-ზე მოქმედი დატვირთვის დასახუტებლად საჭირო მასალა. სტარტისა და ავტონომიური ფრენის დროს შესრულდა ოთხივე საშხლო-კაბეფუნქციონი ექსპერიმენტი, ასევე გეგმიური ექსპერიმენტების ნაწილი. გარდა ამისა, დადასტურდა ზემდამო ჩაიხსნა რაკეტა-მატარებლის მუშაობის რეჟიმის ტვირთის ასამეტრული განთავსების, მიღებულ იქნა ზემდამო კლასის კოსმოსური კომპლექსის სახმელეთო ექსპლუატაციის გამოცდილება სასტარტო მომზადების ყველა ეტაპზე კომპლექსი 14A02-ის გაშვებისას გამოცდა მისმა მრავალმა კონსტრუქციულმა ელემენტმაც გაიარა, რომლებიც შემდგომში სხვა კოსმოსურ აპარატებზე, რაკეტა-მატარებლებისა და ორიბიტულ საფერო **МИР**-ის მშენებლობის გამოიყენებოდა და დღესაც იყენებს საერთაშორისო კოსმოსურ საფეროზე.

Скиф-ДМ-ის წარუმატებელმა გამეგებამ სამშვიდობო როლიც ითამაშა. ორიბიტაზე, **Скиф-ДМ**-ის გაუსვლელობის წყალობით, ამერიკული სტრატეგიული თავდაცვითი ინიცატების პროგრამა ვერ განითარდა და 1993 წელს დახურა. ამან კი შეაჩერა კოსმოსის მილიტარიზაციის პროცესი.

ერთხანს საკონსტრუქტორო ბიურო **Салют** კიდევ მუშაობდა აპარატ **Скиф**-ის პროექტზე და მისი გაუმჯობესების გარანტებსაც განიხილავდა, მაგრამ ქვეყნის ხელმძღვანელებს ეს პროექტი აღარ აინტერესებდა და პროგრამისთვის გამოყოფილი თანხა ნელ-ნელა მცირდებოდა.

1993 წლის მასში შეჩერდა რაკეტა-მატარებელ **Энергия**-სა და ორიბიტულ ხომალდ **Буран**-ზე მიმდინარე ყველა მუშაობა, რამაც წერტილი ადგოვდა **Скиф**-ის არსებობას.

კაპიტანის ბოტარა ჩაბრუნვიდან რამდენიმე წლის შემდეგ

1836 წლის 17 დეკემბერს 7-ხარბანძიანი სატრანსპორტო გემი „პოდინა“ სოხუმის რეიდზე დგომისას ქარმა ლუხას მოღვივა და ნაპირზე დაამსხვრია. გადარჩა 29 და დაღუპა 8 კაცი.

1878 წლის 13-14 იანვარს, ღამით, ბათუმის რეიდზე რუსეთის შავი ზღვის ფლოტის თეთიმაგალი ტორპედოებით აღჭურვილმა სანაღბო კატარლებმა „ჩესმაშ“ (მეთაური ლეიტენანტი ზაგარნი) და „სინომა“ (მეთაური ლეიტენანტი შუმინსკი) შეაღწიეს.

რეიდზე მდგომ თურქულ დოჯუკაზე საკანონიერო ნავ „ინტაბას“ (აგებულია 1867 წელს სტამბოლში, წყალწვევა 163 ტონა, შეიარაღება ორი 100 მმ-ანი ქვემეხი) კატარლები 60 მეტრზე მოახლოდნენ და ტორპედოები ერთდროულად ესროლეს. „ჩესმაშ“ ტორპედო სამხრეს გროტ-ანა-სთან, ხოლო „სინომა“ კი – ოდნავ მარჯვნივ დევდესა და აფიქსა. თურქული ხომალდი მარჯვნივ გვერდზე გადაწვა და ფსკერისკენ სწრაფად წავიდა. 35-კაციანი ეკიპაჟიდან 23 დაღუპა.

ეს ოპერაცია დონშუსანინშევა იმითაც, რომ პირველად მოხერხდა თეთიძორზე ნაღმ-ტორპედოთი სამხედრო ხომალდის ჩაძირვა და ამის შემდეგ მრავალი ქვეყნის სასწრაფოდ შეუდგა ტორპედოებით აღჭურვილი ხომალდებისა და კატარლების აგებას.

პირველი მსოფლიო ომის დროს საქართველოს სანაპიროსთან რამდენიმე გემის ჩაძირვა გერმანულმა წყალქვეშა ნავებმა შეძლეს.

1916 წლის 10 ივნისს წყალქვეშა ნავმა U-38-მა გაკარგა რუსული 429 ტონა წყალწვევის ორთქლმაგალი „კრიონი“ ჩაძირა. იმავე სუბმარინამ 1916 წლის ივლისის პირველ რიცხვებში შავი ზღვის ფლოტის მოხიბვლებული რუსული მოზრდილი სატრანსპორტო გემი №72

(3238 ბრუტო რეგისტრირებული ტონის ავსტრია-უნგრეთის ყოფილი სატვირთო გემი „ფლორიდა“) ტოპაქლოს გამოყენებით ფსკერისკენ გაუშვა.

ერთ-ერთ გერმანულ სუბმარინას 1916 წელს, ფოთთან, იტალიური 2660 ტონა წყალწვევის სატვირთო გემი „ტევერეცი“ ემსხვერპლა.

საქართველოს პირველი რესპუბლიკის არსებობის წლებში ქართულ პორტებში ბევრი და თანაც მოძველებული პატარა წყალწვევის მცურავი საშუალება იყო. ზოგიერთის დაღუპვის შესახებ ცნობის მოპოვება მოხერხდა.

1919 წლის 13 თებერვალს, ფოთთან ძლიერი ქარიშხლის დროს, მრავანი კატარა და „რუსთაველი“ (ყოფილი „ალბატროსი“) ჩაძირა.

1919 წლის 21 მარტს 75 ტონა წყალწვევის საპორტო ორთქლის კატარა „ვახისი“ (ყოფილი „პოდროგაფი“) ქართველი შესახვერების ოჩამჩირგა და ანაკლიაში გადაყვანის შემდეგ ფოთიდან ჩრდილოეთით, 1,5 მილზე, ქარშალში მოყვა და ჩაძირა. 7-კაციანი ეკიპაჟიდან 4 კაცის გადარჩენა მოხერხდა.

საქართველოს მთავრობის აკრძალვის მიუხედავად, 1920 წლის 20 აგვისტოს კრიტი მფლობელობაში მყოფმა ძრავიანმა შშრა „ზენამაშ“ ბათუმშიმ გასვლა და ნოვოროსისკის მიმართულებით წასვლა დაიწყო. პორტში მყოფმა საქართველოს მეგობრული ქვეყნის საფრანგეთის ფლოტის ნაღმისმა „საქალაქე“ შშრას შეჩერება უზრუნდა, მაგრამ კაპიტანი ბრძანებას არ დაემორჩილა. ამის შემდეგ ფრანგმა მუხეზარეუბმა ცეცხლი გაისხსნა და „ზენამაშ“ ჩაძირა.

ბოლშევიკური რუსეთის წითელი არმიის ფოთში შესვლის წინ, 1921 წლის მარტში, ფრანგულმა სამხედრო ხომალდებმა პორტში დაჩრქნილი სასწავლო შშრა „დობრო“, კატარლები „სენაკი“, „გროგოლი“ და

სხვა პატარა წყალწვევის მცურავი საშუალებები განადგურეს.

ბევრი გემია დაღუპული მთრე მსოფლიო ომის პერიოდში, როცა უკრაინისა და რუსეთის პორტების დაკარგვის შედეგად საზღვაო გადაზიდვების მიზლი ხიბშიმ საქართველოს პორტებზე გადმოვიდა. საბჭოთა სამხედრო ხომალდებისა და სატრანსპორტო გემების წინააღმდეგ ერთხანს გერმანიის ავიაცია და წყალქვეშა ნავები საკმაოდ აქტიურად მოქმედებდნენ.

1942 წლის 15 აგვისტოს სოხუმის რეიდზე გერმანიის ავიაციის თავდასხმის დროს სამზავრო-სატვირთო ორთქლმაგალი „ჩერონა უკრაინას“ (288 ბრუტო რეგისტრირებული ტონა) ერთი ბომბი მოხდა და ჩაძირა. ეკიპაჟიდან 2 კაცი დაღუპა. 1954 წლის 13 ნოემბერს გემის ამწევა მოხერხდა და ვაითად ჩაძირა.

გერმანული ავიაციის იმავე თავდასხმის დროს დაღუპა მთრე გემი, 100 ტონა წყალწვევის საშუქსრე ორთქლმაგალი „რეკორდი“. ეკიპაჟიდან 5 კაცია დაღუპული.

ტანკერი „ჟმა“ (7886 ბრუტო რეგისტრირებული ტონა) გერმანულმა ავიაციამ 1942 წლის იანვარში ქერის მახლობლად, კამბოჯურების პორტში დაზარადა, ხოლო მასში ბუქსირით სოხუმში იქნა გადმოყვანილი. დაზიანებული ტანკერი პატარა სიღრმეზე დაიძირა, შეინდებ და მტურე მოცულობის მოვალეობას ასრულებდა. 1943 წლის 30 ივლისს გერმანულმა წყალქვეშა ნავმა U-24 ნახევრად ჩაძირულ „ჟმას“ ორი ტორპედო მიატრყა და მძიმე დაზარადა. ტანკერის კორპუსის ნარჩენები ახლად სოხუმის ყურის ფსკერზეა დარჩენილი.

1943 წლის 25 ივნისს გერმანულმა წყალქვეშა ნავმა U-24-მა სოხუმთან სწრაფმა მტრალავი ხომალდი, 476 ტონა წყალწვევის БТШ-411-მა „ზაშტინის“ ტორპედო ესროლა. „ზაშტინის“ საქართველოს სანაპიროსთან ჩაძირვა ყველაზე დიდ საბრძოლო ხომალდად ითვლება.

საქართველოს უკიდურეს ჩრდილოეთ საზღვაოთან, განთავთან, 1943 წლის 22 აგვისტოს წყალქვეშა ნავმა U-24-მა შეუტრა სოჭთან სოხუმისკენ მიმავალი სადრავი კატარა № 0188-ს, რომელზეც ბუქსირზე ჩაბმული ორი მოტობოტი – ДБ-36 და ДБ-37 ჰყავდა. 16 ტონა წყალწვევის შეურარალებული მოტობოტების სათვჯაო კანკალები იყო და წინააღმდეგობის გაწევა არ შეუძლიდა, ამიტომ გერმანულმა მოხლოდ 20 მმ-ანი ავტომატურმა გამოიყენეს.

სადრავო კატარა №0188-ის ეკიპაჟს კი გერმანოტების წინააღმდეგობა არ გაუწია, მოტობოტები დაწროდა მატრე და თავს გაქცვეთი უშეძლა.

საბჭოთა 359 ტონა წყალწვევის ძველი გემი „ავალიტა“ დაჭრილობა გადასყვანად გამოიყენებოდა, მაგრამ გერმანული წყალქვე

მა ნავი U-18-ის შეტევას ომშიჩრეთისან
1943 წლის 29 აგვისტოს მანც ვერ
ცალურნა.

იალქიან-ძრავიანი შუნა „ტრანისი“
ფოიდან 20 მალში, 1943 წლის 23 ოქ-
ტომბერს, გერმანული წყალქვეშა ნავი U-
23-ის სამხინე გახდა. ეკიპაჟი, 11 კაცი
ბოლიანდ დაიღუპა.

1943 წლის 31 ოქტომბერს გერმან-
ულმა წყალქვეშა ნავმა U-24-მა შავი ზღვის
ფლორის 56 ტონა წყალწვეის სადაზრო
კატარა № 088 გავრასთან ჩაიძრა.

შავ ზღვაში საბჭოთა ფლოტის ერთ-
ილი ლედი ტანკერი „ვიანი კუტურე“
(7602 ბრუტო რეგისტრირებული ტონა)
იყო. 1944 წლის 16 იანვარს ბათუმთან
ფრუფესუსკენ ცურვის დროს ფოთის მახ-
ლობად ტანკერს გერმანულმა წყალქვე-
შა ნავმა U-20-მა ტორპედო მარტკრა.
ტანკერს ცეცხლი მოედო და წინა-წელა
ერთი დაიძრვა დასიყუ, შემდეგ გადაბ-
რუნდა და შეტევადან 11 საათის შემდეგ
30 მეტრ სიღრმეზე ჩაიძრა. ეკიპაჟიდან
3 კაცი დაიღუპა. საავარიო-სამაშველო
სამსახურმა 1945 წლის 6 ოქტომბერს
ტანკერი ზღვის სიღრმეიდან ამოიჭანა.
დაღვინეს და მწყობოში ჩადაგა 1954
წელს.

მეორე გერმანულმა წყალქვეშა ნავმა
U-23-მა სოხუმის ყურეში 1944 წლის
29 მაისს, ომშიჩრეთის სოხუმსაკენ ცურ-
ვის დროს, 71 ტონა წყალწვეის საბუქ-
სრე ორთქლმაგალი „ისელი“ ჩაიძრა. ეკი-
პაჟიდან სამი კაცია დაღუბული.

მეორე მსოფლიო ომის დროს რამდენ-
იმე გემის დაღუბვის მიზეზი სტიქია იყო.
1942 წლის 10 დეკემბერს ფოთიდან
ბათუმში სატვირთო ორთქლმაგალი „ნოსა-
კი“ (348 ბრუტო რეგისტრირებული ტონა)
ბუქსირით ორთქლმაგალ „მოქუ“ მიჰყავდა,
როცა ქობულეთთან ძლიერ შტორმში
მიხვდნენ. შტორმმა „ნოსაკი“ ბუქსირს
მფლავა, სანაპირო ქვეზე გამოავლი, შუაზე
გაგლეჯა და ჩაიძრა.

სატვირთო ორთქლმაგალი „ინგული“
(2324 ბრუტო რეგისტრირებული ტონა)
1944 წლის 28 ნოემბერს ფოთის რედეზე
შტორმმა მოლოზე ამოავლი, გადაბრუნა
და შემდეგ ჩაიძრა. ეკიპაჟიდან 4 კაცი
დაიღუპა. ჩაიძრული გემი ნაწილ-ნაწილ
1959 წელს ამოიღეს.

საქართველოს სანაპიროსთან რამდენ-
იმე საბჭოთა წყალქვეშა ნავიც ჩაიძრა.
ატარა წყალქვეშა ნავების კლასის
VI სერიის წყალქვეშა ნავი M-51 (წყალ-
წვეა 200 ტონა) მწყობოში 1934 წლის
9 სექტემბერს ჩადაგა. მეორე მსოფლიო
ომის წინ უკვე მოძველებული ხომალდი
შავი ზღვის ფლოტის წყალქვეშა ნავების
ცალკეულ სასწავლო დევიზიონში ირიცხ-
ებოდა და რემონტს სევასტოპოლში გა-
დიოდა. რემონტი 1941 წლის 1-ელ ივ-
ლისს დასრულდა და ერთი კვირის შემ-

დეგ საბრძოლო დაავლებების შესრულე-
ბას შუედა, თუმც წარუმატებლად.

1943 წლის 22 სექტემბერს ომშიჩრ-
ეთის რაიონში კრეისერული მგომარეო-
ბიდან პოზიციურზე გადასვლისს დიზე-
ლის ქვეშ წყალი შევიდა და M-51 დიზე-
ურის დია ლოუკით წყალქვეშ გოჭინარ-
და. ავარიას 8 კაცის, მათ შორის მეთუ-
რის დაღუბვეც მოჰყვა.

ავარიიდან სამი დღის შემდეგ, 25 სე-
ქტემბერს, 13 მეტრის სიღრმეიდან ნავი
ამოსწიეს, ხოლო რემონტის შემდეგ M-51
ისევ მწყობოში ჩადაგა.

იმვე ატარა წყალქვეშ ნავების კლასს,
მაგრამ გაუმჯობესებულ XII სერიის
მიეკუთვნებოდა წყალქვეშა ნავი M-36,
რომელიც შავი ზღვის ფლოტს ომის დაწყ-
ებადელ ცოტა ხნით ადრე, 1941 წლის 29
აპრილს დაემატა. 1942 წლის 23 აგვის-
ტოს, დუნაის შესართავთან, კილიციის
ტორტში, თავიხელ წყალში მოწინააღმდე-
გის გემების ქრავანი შეაძწია და ტორტე-
რის მიზნით დაახლოება დასიყუ. ტორტე-
რის გასროლის შემდეგ წყალქვეშა მგო-
მარეობის შერანრუნება ვეღარ მოხერხდა
და M-36 წყლის ზედაპირზე აღმოჩნდა,
სადაც რუმინელთა საკანინერო ნავმა
ტარანული დარტყმა მიყენა. დაზიანე-
ული სუბმარინა ისევ წყალქვეშ ჩავიდა და
ამჯერად სიღრმის ბოძების დარტყმის
ქვეშ მოუქვა.

რუმინელებმა სუბმარინა განადგურე-
ბულად ჩათვალეს და დაბომბვა შეწყვეტეს.
დაზიანების მიუხედავად, M-36-მა ბაზამელ
მანც მაღწია. ამ შეტევის დროს საბჭო-
თა სუბმარინის ტორპედო გერმანელთა
ბუქსირი „ანკარა“ (112 ბრუტო რეგის-
ტრირებული ტონა) განადგურა.

იმვე წლის ნოემბერში M-36 რკინე-
ზით კასპის ზღვაში გადაიყენეს და 1943
წლის 13 იანვრიდან კასპის ზღვის ფლო-
ტისლის შემადგენლობაშია. 1943 წლის

ოქტომბერში რკინეზით ამჯერად ფოთს
ში გამოიგზავნა და შავი ზღვის ფლოტის
დაუბრუნდა.

1944 წლის 4 იანვარს, ქობულეთთან
პოლოგონზე, 22-კაციანი ეკიპაჟით M-36
უკვე აღდგა დაიკარა. ერთი ვერსიით,
დაღუბვის მიზეზი გერმანული წყალქვეშა
ნავი U-20-ის დატყებული ნაძმი უნდა
იყოს, თუმცა არ გამოიძიებება ნაწქტრე-
ვად ჩატარებული რემონტი და ეკიპაჟის
შედილობა.

ომის შემდეგომ პერიოდში ფოთის
პორტში ორი საბჭოთა წყალქვეშა ნავი
ჩაიძრა. 1945 წლის 20 თებერვალს წყ-
ალქვეშა ნავი TC-2 (ყოფილი რუმინული
წყალქვეშა ნავი „მარსუნული“) სატორ-
პული აპარატების ტორპედოს ამოღების
დროს ტორპედოს საბრძოლო ნაწილი
აფეთქდა და 14 კაცი იმსხვერპლა. 28
თებერვალს საავარიო-სამაშველო სამსახ-
ურმა წყალქვეშა ნავი ამოსწია და აღსად-
გად სევასტოპოლში გადაიყენა.

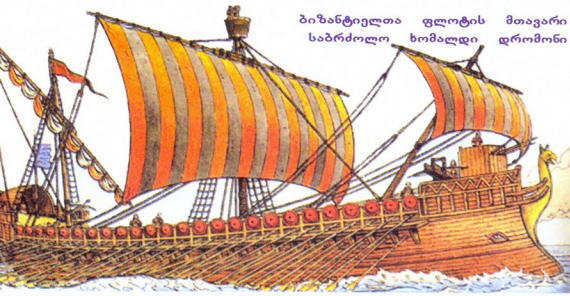
წყალქვეშა ნავი C-201 (ყოფილი
Щ-201 „სახანი“) საშუალო კლასის
წყალქვეშა ნავების V ბის სერიას
მიეკუთვნებოდა. იმგამოვლილი სუბმარინა
უკვე ჩამოწერილი და განიარაღებული
1955 წლის ბოლოს ფოთში იმყოფებოდა
და ჯართში ჩასაბარებლად იყო გამზადე-
ბული, მაგრამ 1956 წლის 18 იანვარს
გემსაღვლოთან ჩაიძრა. ცოტა ხნის შემ-
დეგ ამიღეს და ინკრემანში დასატრედალ
გავზავნეს.

საქართველოს სანაპიროსთან ჩაიძრულ-
დაღუბული ხომალდებისა და გემების
ჩამონათვალი დაზუსტებას მოითხოვს, რად-
გან ბევრი რამ გერ კიდევ უცნობია. აღ-
მათ „არსენალის“ მეთხველებისათვის ცნო-
ბოლია კიდევ სხვა შემთხვევები და ჩვენ
მზანდ ვართ, ერთდროულად ვიმუშაოთ ამ
ჩამონათვალის სრულყოფისათვის.

თეზურ ჩაზნიძე

გემის ტრამპი ზღვის
მიკროორტგანზემების „ტყვეობაში“

ბიზანტიელითა ფლოტის მთავარი საბრძოლო ხომალდი დრომონი

ყოფილი მტრები – ვარიანტიც იყვნენ და 949 წელს კრეტაზე ლაშქრობაში 629 ვარიანც და 6 ხომალდი მონაწილეობდა.

სხვა ქვეყნის ხომალდების დაჭრავებით ფლოტის გაძლიერება ვარკვეულწილად ბიზანტიის საზღვაო ძლიერების დასუსტებას ნიშნავდა და შედეგად ძალიან მალე გამოჩნდა. 1043 წელს, ვარიანთა მორიგი თავდასხმისას, ძლიერ მოხერხდა ძველი სატრანსპორტო გემებისა და დრომონების მოგროვება.

ფლოტის მთავარ დამრტყმელ ძალას ბერძნული ტრიერისა და რომაული ლაბურნის საფუძველზე შექმნილი ნიმიანი ხომალდი – დრომონი წარმოადგენდა მისი გამოჩენა V-VI საუკუნეებით თარიღდება და თავიდან უგემბანო ხომალდი იყო.

დრომონზე შენიშვნები ორ იარუსად, ერთმანეთის თავზე ერთივად ისხნენ. როგი დრომონები 25 მტრინებს ითვლიდა და თითოეული ნიმათან ერთი კაცი იჯდა, ანუ მტრინეთა გუნდი სულ 100 კაცისაგან შედგებოდა. როგორც ჩანს, არსებობდა სხვა სახის უფრო დიდი დრომონები, სადაც ზედა იარუსის ნიმაბს სამ-სამი, ხოლო ქვედა იარუსის ნიმაბს კი თითო-ერთი მტრინე ემსახურებოდა და მათი რაოდენობა 200 და ზოგჯერ 300 კაცსაც იწვევდა.

ხომალდს ჰყვავდა კაპიტანი, ორი თანამეწვე, მესაკეცი და მატროსები, ხოლო ბრძოდისა თუ ლაშქრობის დროს საზღვაო ქვეითებაც ემატებოდნენ.

არცთუ დიდ ხომალდებზე 300 და უფრო მეტი შეიარაღებული კაცის ყოფნა ბრძოდის სხვადასხვა საშუალებასთან ერთად ხომალდების მფარავლობაზე ზეგავლენას ახდენდა და ამ მიზეზით კატასტროფები იშვიათობას არ წარმოადგენდა.

დრომონების წყალწყვეა 100 ტონა და შეიძლება მტრეც ყოფილიყო, ხოლო სიგრძით 36-დან 50 მეტრს აღწევდა.

ანტიკური ხანის სხვა ხომალდების მსგავსად დრომონი ზღვაში იაღლის დაღმარებით დაცურავდა. ერთი ან ორი ანამ ვერ თოქუთხა აფრებო, ხოლო მოგვაგანებო დაზარალი ლათინური აფრები იყო აღსკურვილი.

ხომალდის ცხვრზე რკინი შექვილული ტარანი ვერ ისევ რჩებოდა და ის წყალხაზიდან ოდნავ ზევით გადიოდა. ზოგჯერ ტარანი ბრძოლაში საბოროდყო ხიდის მოგროვებასაც ასრულებდა.

დრომონი შენიშვნათა ერთი რიგით უსააკოს სახელზე არის ცნობილი. მისი ეკიპაჟი 100 კაცს ითვლიდა, საიდანაც 50 მტრინე იყო, ხოლო მკურე 50 ზღვაზე

კონსტანტინოპოლის დახეიდან 555 წელი გავიდა

ბარბაროსთა თავდასხმებითა და მონათა აჯანყებებითა დასუსტებული რომის იმპერიის დასუსტებული რომის იმპერიის კონსტანტინე იმპერიის ახალ დედამაქალად 330 წლის 11 მაისს ბოსფორის კირას მდებარე კონსტანტინოპოლი გამოაცხადა და ბიზანტიის სახელმწიფოს საფუძველი ჩაუყარა.

რომაელებისაგან გაძლიერებული და დროთა განმავლობაში დასუსტებული ბიზანტიური სამხედრო მექანიზმი რამდენიმე საუკუნე გამართულად მუშაობდა და ფლოტი მისი ერთი შემადგენელი ნაწილი იყო.

იმპერიის უზარმაზარი ტერიტორია, ხმელთაშუა ზღვის მრავალრიცხოვანი კუნძულები, ომები შავი ზღვისპირეთისა და ლუჩის მიმდებარე ქვეყნებთან ძლიერ ფლოტს მოითხოვდა, რომელსაც მართვის მოქნილი მექანიზმი ესპეციალიზირდა.

ამ მიზნით VII საუკუნის შუა წლებში იმპერატორმა ირაკლიმ და მისმა მემკვიდრეებმა არმია თემებად დაყვეს, ტერიტორიაც მიუჩინეს და სათავეში სტრატეგი ჩაუყენეს.

ფიციე დანიშნულება ჰქონდა ზღვისპირა რაიონებისა და კუნძულებზე შექმნილ საზღვაო თემებს და ერთ-ერთი პირველი კარაბიზინის საზღვაო თემი იყო.

VIII საუკუნეში იმპერატორმა ლეონ III-მ კარაბიზინის თემი გააუქმა, ხოლო მასში შემავალი ნაწილები კიბურკიეოტისა და ეგვიოსის ზღვის თემებად გადააყვია. საუკუნის შემდეგ, როცა ფლოტი აღმავლობის გზას დაადგა, დამატებითი სამოსის, ჰელას, პელოპონესისა და კე-

ფალიონის საზღვაო თემები შეიქმნა. რამდენიმე საზღვაო თემი იტალიის ტერიტორიაზეც არსებობდა.

საზღვაო თემი სანაპირო დაცვის ფუნქციებს ასრულებდა, ებრძოდა მეგობრობას, წარმოადგენდა მომზადებულ რეზერვს და ომის დროს მუდმივი ფლოტის დაქვემდებარებაში გადადიოდა, თავად მუდმივი ფლოტი კი კონსტანტინოპოლში ოქროს რქის ყურეში მუდმივ მხადყოფნაში იყო.

ზღვაზე ომებისათვის ეს ძალები საკმარისი არ იყო. ამის საჭიროება 941 წელს გამოჩნდა, როცა კონსტანტინოპოლს ვარიანთა 1000 ადგილისაგან შემდგარი ფლოტილია მიადგა. იმ დროს ბიზანტიელითა ფლოტის მთავარი ძალები არაბებთან ომით იყო დაკავებული და დედაქალაქში ძლიერ მოხერხდა 15 ნახევრად დაშლილ-დამპალი ხომალდის მოგროვება.

992 წელს იმპერატორმა ბასილი II-მ ვენეციასთან მოლაპარაკებები გამართა ხომალდების დაჭირავეების თაობაზე. სანაცვლოდ ვენეციამ პრივილეგირებული თავისუფალი ვაჭრობის უფლება და კონსტანტინოპოლში საფანგო კვარტალი მიიღო.

ბიზანტიის ფლოტის სამსახურში

გადასვლისას შეინიშნა და ბრძოლის დროს საბოროტო გუნდის მოვლუბას ასრულებდა. უსაიკოს მილიანი გემბანის მატარებელ სამი ფენილი ჰქონდა, ლაღან-ე ორი მჭირბეჭოა ზემოდან იყო დაკეზული და ერთი ცენტრალური სიმეტრიის ფორმებზე გადიოდა. ატარებდა 1-2 ანძას ლათინური აფრებით.

ბიზანტიის ფლოტის სხვა სახის ხომალდებზე ჰყავდა. პანფილოს ორიარეოსანი ხომალდი იყო და ეკიპაჟი 120-160 კაცს შეადგენდა. თარიღად სამხედრო-სტრატეგიაში გემს წარმოადგენდა და მოგვიანებით სავაჭრო იაღლიჩანი-ნიშანის ეჭის დანიშნულება შეიძინა. უსიერა დიდი სავაჭრო გემი იყო ორი გემბანითა და ლათინური აფრებით აღჭურვილი ორი ნაბი. იყენებდნენ ცხენების გადასაცვას.

გვიანდელ ბიზანტიურ საბრძოლო ხომალდებზე უკვე შეიმჩნეოდა ტექნიკური პროგრესის გავლენა და მთავარი საბრძოლო საშუალების ადგილს გატყორცის პრინციპზე შექმნილი მანქანები აკავებდნენ.

მოლიანი გემბანი საბრძოლო მოედნის მოწყობისა და მასზე საშუალო ან შუადრებით იშვიათად დიდი ზომის კატაპულტის დიდგმის საშუალებას იძლეოდა.

დრომონზე კიონსა და ზოგჯერ ცხენზე ხის საეცალური კოშკები (აღრე ფურისგან იგებოდა) ეკიდებოდა მტრისკენ ისრებისა და შუბების სატყორცნად. კოშკები 30-50 მეომარს იტყვედა და ცეცხლისაგან თავდასაცავად გარედან სველი ტყავით იფარებოდა. მეომრების მოწინააღმდეგეც კეცხლმოდებულ ისრებს ისროდნენ და საპასუხო დარტყმებისაგან თავს ფარებოდა და მოწინააღმდეგეებს იცავდნენ. ზოგჯერ კოშკს საბოროტო ხიდის დანიშნულებითაც იყენებდნენ.

ბიზანტიური ხომალდის მთავარი და ყველაზე ეფექტიანი საშუალება კი ეწ. სერნული ცეცხლი იყო. მისი შეადგენილობა და დამზადების ტექნოლოგია ისე გასაიდუმლოებული იყო, რომ დღემდე მოუხსნელი დარჩა.

სპეციალისტთა შეფასებით, ბერძნული ცეცხლის სამოქმედო დაიახლონი დაახლოებით 25 მეტრამდე იქნებოდა. ნარკვის გატყორცვის დაბალი საწყისი სიჩქარე სროლის მანძილზე ისევე იმოქმედებდა, როგორც სროლის სიზუსტეზე ხომალდის რყევა ან ქარის მიმართულება. ხის მასლისაგან აგებული ხომალდებისათვის ხანძარი მეტწილად გამანადგურებელი შედეგით მთავრდებოდა და საფრთხეს მტისმეტად ახლოს მყოფ ბიზანტიელთა ხომალდებსაც შეუქმნდა.

ამ თავიებურებათა გათვალისწინებით ბიზანტიელ სტრატეგებს ბერძნული ცეცხლის გამოყენების საგანგებო ტაქტიკა ჰქონდათ დამუშავებული.

გატყორცნას ერთ შემთხვევაში სპილენძის მძლავრი უხრუხევლოფიდა, რომლის მუშაობის პრინციპში ძალიან წაგავდა XX საუკუნის პირველი ნახევრის ცეცხლსატყორცნების მოქმედებას. ხომალდის ცხვირზე იდგა ბრინჯაოს ან რკინისაგან ჩამოსხმული ღლიძის ან სხვა რომელიმე ცხოველის თავი, რომელიც მეომრების სიმაღრვის წყალობით ხახიდან დროდადრო ცეცხლს აფრქვევდა.

მეორე შემთხვევაში საწყევ ნივთიერება თიხისნახურებთან ჭურჭელში თავსდება, რომელიც ცეცხლგამძვნი ჭურვის, როლის ასრულებდა და ცეცხლმოდებულ პატრუქთან ერთად ბალისტიის ან სხვა სატყორცნი მანქანის გამოყენებით მოწინააღმდეგესკენ მიფრინავდა. ქოთან მყარ ზედაპირზე დატეხისას ან მარცხანი გასროლის შემთხვევაში შეიძლებოდა, პაერ-შევი დამსხვრეულიყო, სიხე იღვრებოდა და ცეცხლი ეღებოდა.

როგორც მამხილელი ფაშთაღმწერელი წერდა: „ბერძნული ცეცხლი ფერფლავდა რკინასა და ქვას, იწვიდა წყალზე და ყველაფერ ცოცხალს ანადგურებდა. ჩაქრობა მხოლოდ დეინით, ძმრით ან ქვიშით იყო შესაძლებელი“.

ბერძნულმა ცეცხლმა ბიზანტიას დიდი მასშაბური გაუწია არაბთა მოგერიებაში. მისი ძალა ორჯერ იწინეს კიევის თავად იგორის მოლაშქრებმა, როცა კონსტანტინოპოლის აღება სცადეს.

ბრძოლის წინ დრომონები ერთ ხაზზე დისტანციის შენარჩუნებით ეწყობოდნენ, რათა ხომალდების ნიშები ერთმანეთს არ შეხებოდა. როცა ხომალდების რაოდენობა ბევრი იყო, მამნ მეორე და მესამე ხაზები იქმნებოდა.

ბრძოლა მტრის პოზიციასთან მიახ-

ლოებისთანავე იწყებოდა და მოწინააღმდეგესკენ მიფრინავდა ბერძნული ცეცხლი, ქვები, ცეცხლმოდებელი ისრები და შუბები. ცხადია, ასეთი შეტევისაგან დაცვა ადვილი არ იყო.

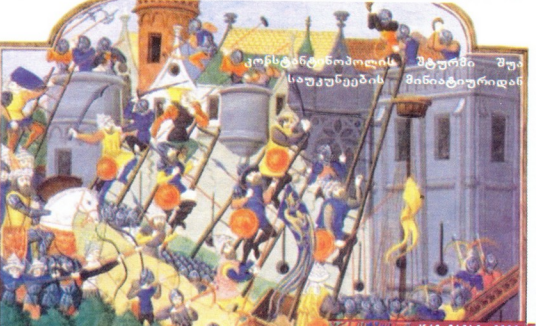
დიდხანს ბიზანტიის ფლოტი ხმელთაშუა და შავ ზღვებში მრისხანე ძალად ითვლებოდა და მტრეთაგან ვერავინ უწევდა. ფლოტის უნარიანი და სწორი გამოყენებით ბიზანტიელებმა მოწინააღმდეგე მძიმე მდგომარეობაში არავითხელ ჩააყენეს.

ერთიან ომის დროს, 622 წელს, იმპერატორმა არაკლიმ ხომალდით ვარკვი კონსტანტინოპოლიდან ალექსანდრიაში მოწინააღმდეგეისათვის მიულოდნელად გადაისროლა და მარცხივ მიაყენა. მომდევნო 623 წლის გაზაფხულზე კონსტანტინოპოლიდან ტრაპიზონში 5 ათასი მეომარი გადაიყვანა და ირანელებს ზურგში დაარტყა.

ბიზანტიის საზღვაო სიძლიერეზე წარმოგვანას ქმნის 911 წელს კუნძულ კრეტას წინააღმდეგ გაგზავნილი ფლოტის შემადგენლობა, რომელიც მუდმივი ფლოტის 60 დრომონსა და 40 პანფილოსთან ერთად საზღვაო თემების 45 დრომონსა და 35 პანფილოსს აერთიანებდა. ხომალდებზე სულ 47127 კაცი იყო.

XI საუკუნიდან, ბიზანტიის იმპერიის დაუსუსტებასთან ერთად, ფლოტს საქმეები ცალად წაუვიდა, თუმცა საუკუნის ბოლოს იმპერატორმა ალექსი I კომნენა თემებისა და მუდმივი ფლოტის გაერთიანებით პროცესი ოდნავ შეაჩერა.

1203 წლის 23 ივნისს კონსტანტინოპოლს ჯვაროსანთა ფლოტი მოადგა. იმ დროისათვის ბერძნული ცეცხლის ტექნოლოგია უკვე დაკარგული იყო და იმპერატორმა ალექსი III-მ მომხდურთა შერყევა ბრანდერებად გადაკეთებული, გარემონტებული ძველი 20 ხომალდით სცვალა, მაგრამ დელაქალაქის გადარჩენა

კონსტანტინოპოლის მტრომი შუა საუკუნეების მონიატიურიდან

მაინც ვერ შეძლო.

1261 წელს იმპერატორმა მიხეილ VIII პალეოლოგმა კონსტანტინოპოლი დაიბრუნა და ძველი საზღვაო ძლიერების დასაბრუნებლად ფლოტის აღდგენას შეუდგა. ვერფეებზე საფუძველი ახალ ხომალდებს ჩაეყარა და ეკიპაჟების გამოცდილი მეზღვაურებით შესავსებად მეკობრეები დაიქირავა. ფლოტი 80 ხომალდამდე გაიზარდა და ზღვაზე ისევ ანგარიშასასწევ ძალიად გადაიქცა.

მიხეილის ვაჟი, იმპერატორი ანდრონიკე II, განათლებული და მჭევრმეტყველი კაცი, სახელმწიფო საქმეებში ცუდად ერკვეოდა. როცა ხაზინა დაცარიელდა და სახელმწიფოს ფლოტის შესანახი თანხები გამოილდა, იმპერატორის ბრძანებით, 1285 წელს, ფლოტი დაიშალა. უსქმნოდ დარჩენილ მეზღვაურთა ერთმა ნაწილმა მიწათმოქმედებას მოჰკიდა ხელი, სხვებმა ბედის საბუნებლად სხვა ქვეყნებს მიაშურეს, ბევრმა ძველი საქმიანობა გაიხსენა და ისევ მეკობრეობას მიუბრუნდა.

პორტებში ეკიპაჟების გარეშე დარჩენილი ხომალდები ნელ-ნელა დაღპა და ჩაიძირა, ზოგიც გაიყვდა. სამაგიეროდ, მოძლიერდა მეკობრეობა, რომელსაც სახელმწიფო წინააღმდეგობას ვეღარ უწყევდა. ზღვის ყაჩაღთა თავდასხმებმა იმპერიის სანაპიროები და კუნძულები გააპარტახა, ხოლო საზღვაო ვაჭრობის მონობლია ვენეციელთა და გენუელთა ხელში გადავიდა.

ფლოტის აღდგენის კიდევ ერთი დამრცხიანი მცდელობა იმპერატორ იოანე VI კანტაკუზენს ჰქონდა, მაგრამ მშენებარე ხომალდები ჯერ გენუელებმა დაწვეს (იმპერატორი ფლოტით ეგლამჭრებასაც აპირებდა გენუელებზე), შემდეგ უკვე მზა

და წყალში ჩაშვებულ ხომალდებს მოულოდნელად ქარი დაატყდა თავს. ქარმა ყველაზე დიდი და არამდგრადი ხომალდი გადააბრუნა და ამის შემეურე სხვა ხომალდების შემინებულმა ეკიპაჟებმა თავიანთი მცურავი საშუალებები სასწრაფოდ მიატოვეს.

თურქთა შემოსევის წინ ბიზანტიას სამხედრო ფლოტი, პრაქტიკულად, უკვე აღარ ჰყოფდა. კონსტანტინოპოლის დაცვაში სულ 26 ხომალდი მონაწილეობდა, საიდანაც 10 ბიზანტიას, ხოლო დანარჩენიან 5 ვენეციას, 5 გენუას, 3 კრეტას, 1 ანკონას, 1 კატალონიას და 1 პროვანსს ეკუთვნოდა. ყველა უნიჩხო მაღალბორტიანი ხომალდი იყო და ათი მათგანი ოქროს რქის ყურის გადამკეტ მძიხე ვაჭვს იცავდა.

ბიზანტიის იმპერატორ კონსტანტინე XI დრაგას ვენეციისა და სხვა ძლიერი საზღვაო ქვეყნების დახმარების დიდი იმედი ჰქონდა. დახმარებამ კონსტანტინოპოლამდე კი მოაღწია, მაგრამ ის ძალზე უმინწუნლო გამოდგა და ქალაქი დაცემისაგან ვერ იხსნა.

არც თურქების ფლოტი იყო მრავალრიცხოვანი, რომელიც 6 ტრიუმას, 10 ბირემას, 15 ნიჩბან გალერას, 75 ფუსტას (მატარა სწრაფი ხომალდი) და 20 პარანდარიას (მძიხე სატყვირო ბარჯა) თიუღიდა, მაგრამ მისი გამოყენება ეფექტიანად მოხერხდა.

1453 წლის 6 აპრილს თურქეთის მრავალრიცხოვანმა არმიამ კონსტანტინოპოლი სრულ ალყაში მოაქცია.

9 აპრილს თურქული ხომალდები ოქროს რქის ვაჭვთან გამოჩნდნენ და ყურეში შეღწევა სცადეს, მაგრამ დამცველთა ხომალდებმა შეტევა მოიგერიეს

და მოწინააღმდეგე უკუაქციეს.

სამი დღის შემდეგ, 12 აპრილს, თურქებმა ყურეში შეღწევის მიზნით შეტევა ისევ გაიმეორეს და კვლავ ძლიერ წინააღმდეგობას წააწყდნენ. თურქული დაბალბორტიანი ხომალდებიდან ამოღებულზე გადასული მძიმეები მაღალბორტიან ხომალდებზე აძრობის ვერ ახერხებდნენ და დიდ დანაკარგს განიცდნენ.

20 აპრილს ალყაშემორტყმულ ქალაქში შეღწევა იარაღითა და საკვებით დატვირთულმა გენუელებმა სამმა და ბიზანტიელთა ერთმა ხომალდმა სცადა. თურქთა ხომალდებში გასაღწევად ითხოვეს ხომალდები ერთად დაეცა, სამცაგის მსგავსი რაღაც შექმნეს და მოწინააღმდეგეის თავგანწირულ შეტევას ასე უფრო ადვილად იგერიებდნენ. ამასობაში ზღვის დინებამ ხომალდები ვაჭვთან მიიყვანა, საიდანაც მოგერიებაში იქ მდგომი ხომალდები შეუეროდნენ.

ბრძოლას სანაპიროდან თვალს სულთანი მუჰამედ II ადევნებდა და დამარცხებული თურქი მეზღვაურების შემეურე ვაჭირი ფლოტის სარდალზე, ადმირალ ბალიოღლუზე იყარა. ადმირალს ყველა წოდება და ქიზნება ნაშობათვეს, არც ეს აკმარდა და სულთნის ბრძანებით გაიწვეპლა.

მას შემდეგ, რაც თურქებმა ხომალდების ერთი ნაწილი ხმელეთზე გადატარებით ოქროს ყურეში ჩაუშვეს, კონსტანტინოპოლის დამცველთა მდგომარეობა ბევრად გაუარესდა.

28-29 მაისს დამით დაწვებილი შეტევა კონსტანტინოპოლის დაცვით დასრულდა. ყურეში მყოფმა ხომალდების მეტმა ნაწილმა გაღწევა შეძლო და ამას თურქები ხელს არც უშლიდნენ.

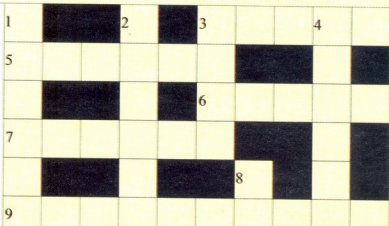
ბიზანტიელი ზღვაოსნები შავ ზღვას კარვალ იცნობდნენ. ბიზანტიელთა საბრძოლო ხომალდებმა შავი ზღვისპირა ქვეყნების წინააღმდეგ რამდენჯერმე ილაშქრეს, ხოლო საუკურო გემებს ტრადიციული ინტერესი და საქმიანობა ამობრავებდათ.

ამერიკელმა მცენიერმა რობერტ მაღარდმა ორიოდე წლის წინ ყირიმის მახლობლად, 140 მეტრის სიღრმეში, IX-X საუკუნეის ბიზანტიური გემის ნაშთები და მისი ტვირთი — 200-მდე ამფორა იპოვა. ამფორები ტამანის ტიპის გამოვლდა და მას ძველი ზღვაოსნები ლეინისა და ზუიოს ვადასტავანდ იყენებდნენ.

საქართველო-ბიზანტიის მჭიდრო ისტორიულ ურთიერთობათა გამოვლისწინებით გამოირცხული არ არის, რომ ჩამორული ბიზანტიური ხომალდები საქართველოს სანაპიროს წყლებშიც იქნებ მოძიებულა.

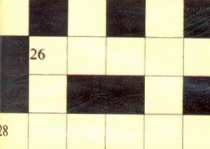
კონსტანტინოპოლის მკვიდრი დროის ბრუკები

10 11 12

21 22 23 24

28 29 30

31 32

ქრისმოვლი

თარგუმად

3. საფრანგეთის არმიის ჯარისკაცი ალფონზი; 5. იტალიური პისტოლეტ-ტყვიამურქვევი; 6. ქვეწარმავალი; 7. ფეიქებადი ნივთიერების მუხტი, რომელსაც დებენ მიწაში ან წყალქვეშ. 9. ქალაქი ყრმაშიაში, სადაც გაასამარდეს მე-2 მსოფლიო ომის მთავარი დამნაშავეები; 10. პერიკული ავტომობილი შპს-ის; 11. იტალიური რევოლვერი; 12. ციმბირის დამპყრობის; 15. სულხან-საბა ორბელიანის შრომითი სიგელი; 17. ხარების ბრძოლა; 19. იტალიური საბრძოლო ტანკი; 21. მოსახლეობის ცალკეული ჯგუფის გაუღებტა

რასობრივი ან რელიგიური მოტივებით; 24. ინგლისური სამხედრო-სატრანსპორტო თვითმფრინავი; 25. პორტუგალიელი ფეხბურთელი - კოშტა; 26. იოფი, რომელსაც ლულაში ხრახნისებური ღარები აქვს; 27. რუსული მცირელიტრაჟიანი ავტომობილი; 28. ლენინის დევეუსტატორი; 30. ინდური რაკეტ-საწინააღმდეგარკობა კომპლექსი; 31. ისრაელის წარმოების შვეულმფრენი; 32. ნორვეგიელი მოგზაურის ტურ პეიერდალის ერთი ნაჲი.

შვიულად: 1. კანადური სამხედრო შვეულმფრენი; 2. კარგად მობრუნალი წყევამ-

გარი ცხენი; 3. ცეცხლსასროლი იარაღის მწარმოებელი შვეიცარიელი ფირმა; 4. XIX საუკუნის ინგლისელი სარდალი ფელდმარშალი; 8. ამერიკელი რევოლვერი „პაი სტანდარდის“ მოდელი; 10 ადამიანებით გაჭრობა; 11. ლიბის ან ვეუხეის ოჯახი; 12. მიმტანი რესტორანი; 13. ამერიკული პისტოლეტი; 16. ფრანგული საზენიტო მართული რაკეტა; 18. ქვეყანა აფრიკაში; 20. ბასკური ტერორისტული დაჯგუფება; 22. ისრაელის არმია; 23. მტაცებელი ფრინველის ნარნარი ფრენა; 24. ჩაგრა, დესპოტიზმი; 26. ჩეხური ავტომობილი; 29. მტკველეობის ორგანი.

ფრანგული წინა ნომრში გამოქვეყნებული „არსენალიზის“ პასუხები: **თარგუმად:** 1. პოლკოვნიკი; 6. რემინგტონი; 7. კია; 11. სტეკარი; 12. ლანკასტერი; 15. ნუტრია; 16. ტრიუკი; 18. ტიგანი; 19. ანგარი; 20. დოკერი; 25. ოლიმპიკი; 26. ინტერნეტი; 28. სამიტი; 29. ცდა; 30. ტე; 31. რენეტი; 33. რია; 34. იაკი; **შვიულად:** 1. პერიკლე; 2. ლამპასი; 3. უინი; 4. ნოტა; 5. კინი; 8. პედერსენი; 9. მინიფრანსი; 10. უინი; 12. ლანდსტანდი; 13. კირიკალე; 14. საარტანი; 17. ლიბი; 21. კელმენი; 22. რარიტეტი; 23. კი; 240 შტუცერი; 27. შავი; 28. სური; 32. ია.

„კოზა ნოსტრას“ იტალიელი კარაბინერები „სპექტრებით“ უპირისუირდებიან

SPECTRE M4

იტალიური „სპექტრის“ მთავარი დანიშნულება – დაასწარი გასროლა ტერორისტს!

სიცილიურმა მაფიამ „კოზა ნოსტრამ“ ისე შეაწესა იტალიის ხელისუფლებას, რომ მასთან საბრძოლველად სპეციალურად დაპროექტებული პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევი შექმნეს, რომელიც კარაბინერებისა და სპეცსამსახურების შეიარაღებაში ოციოდენ წლის წინ მიიღეს.

გასული საუკუნის 70-80-იან წლებში „კოზა ნოსტრა“ მნიშვნელოვან პოპულარდა და მის შეიარაღებაში პისტოლეტებისა და რევოლვერების გარდა სწრაფმსროლი პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევი – ებრაული „უზი“ და ჩეხოსლოვაკური „სკორპიონი“ გამოჩნდა.

იტალიელ კარაბინერებს ასალი ეფექტიანი ავტომატური იარაღი სჭირდებოდათ, რომლითაც ცეცხლს სწრაფად გასწივდნენ და ამასთან, იარაღი აუცილებლად კომპაქტური უნდა ყოფილიყო.

ასალშექმნილი პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევი Spectre M4-ი გამოიჩინა

ჩვენი დონი: იტალიური პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევი Spec-tre M4-ი 2,9 კგ-ს იწონის. მის სიგრძე და კეცილი კონდახით 35 სმ-ია, ხოლო გაშლილით — 58 სმ. „სპექტრს“ უყენებ-ბა 30 ან 50-ვაზანიანი (9X19 Par) მჭიდვები, სროლის ეფექტიანი მანძილი 50 მ-ითაა განსაზღვრული.

„სპექტრი“ გაშლილი კონდახით და მაცურით

ორიგინალური კონსტრუქციითაც.

მისი ავტომატიკის მოქმედების სქემა უფრო პისტოლეტისაა წააგავს, ვიდრე პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევში გავრცელებულს. მას თავისუფალი საკეტი აქვს. საცემ-სასხლეტი მექანიზმი ორმაგი მოქმედებისაა, როგორც პისტოლეტებში — მხოლოდ „სპექტრის“ ტარება მაშინაც შეიძლება, როდესაც ვაზნა მჭიდვიდან გადატანილია სავაზნეში, ხოლო ჩანჩხის დასმუხულება. გასროლისთვის საჭიროა სასხლეტზე მხოლოდ თითის მოკვრა.

„სპექტრის“ თავისებურებები მარტო მით არ ამოიწურება. მას წინა ნაწილის ორიგინალური ფორმა აქვს, ისე, რომ ლულა არც კი მოჩანს. ეს სპეციალურად გაკეთებული, რათა სწრაფად სროლის მოხდეს ლულის იძულებითი გაგ-

რილება — სროლისას მოძრავი საკეტი პარის მასს ლულის გარსაცმის შიგნით გადაადგილებს. ამ სახით ლულის იძულებითი გაგრძელება აუცილებელია,

რადგან „სპექტრიდან“ სროლის ტემპი წუთში 850 ვასროლას აღწევს.

„სპექტრისთვის“ დამახასიათებელია კოდეკ ერთი ნიუანსი. მას ორიგინალური სახის მჭიდი უყენდება, რომელშიც 50 ცალი 9მმ კალიბრიანი პისტოლეტის ვაზნა ეტევა. როგორც წესი, პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევის უზრუნველსაზის მხოლოდ 20 ან 30-ვაზანიანი მჭიდი უყენდებათ. სწრაფი ტემპით სროლის კი 30-ვაზნიანი მჭიდი თვალის დასამსაგებამა აცლებს.

„სპექტრის“ კონსტრუქტორებმა მჭიდში ოთხნაგად 50 ვაზნა განათავსეს, რამაც თითქმის გააორმაგა მჭიდის ტევადობა.

იტალიურ პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევს დასაკეცი კონდახი აქვს, რომელიც დაკეცილ მდგომარეობაში იარაღის ზემოდან თავსდება.

„სპექტრზე“ შეიძლება მაცურის დაყენება. თუმცა, მასზე ოპტიკური სამიზნის დაყენება გართულებულია, დასაკეცი კონდახის კონსტრუქციის გამო.

გამოშვებულია „სპექტრის“ რამდენიმე ვარიანტი, მათ შორის კარაბინისაც.

ირაკლი ალადაშვილი

„სპექტრის“ არასრული დაშლა

Spectre M4

6106/18

სპექტრალი

